

SKAUTING

*Dvuměsíčník pro skautskou
výchovu — únor 2021*

*Jak vyrážet
s oddílem za
pohybem do
přírody?*

*33 pohybových aktivit v přírodě
Volná hra ve skautském programu
Aby byl sport přístupný pro všechny*

+ Štafeta: My a odborky

SKAUT

SKAUTING

59. ROČNÍK / 3 – ÚNOR

Časopis Skauting nabízí skautským vedoucím oporu a inspiraci pro rozvoj výchovy a vedení lidí. Vychází od roku 1919. Články jsou odborně recenzované a propojují myšlenky všech, kdo chtějí svými znalostmi a zkušenostmi proměňovat skauting a svět k lepšímu.

Vycházíme též na:

CASOPIS.SKAUTING.CZ

Redakce: Tomáš Čakloš (šéfredaktor), Jakub Holobrádek – Učeň (zástupce šéfredaktora), Libor Brzobohatý – Boro (zástupce šéfredaktora), Kateřina Štěpánková (vedoucí vydání), Anežka Fadrná – Ann, Martina Fidlerová – Plamy, Petra Höhneová, Milan Kollarčík – Pavouk, Tomáš Křenek – Tomek, Lada Matyášová – Lada, Jakub Mrakava – Deyl, Markéta Mrázová – Vizuňa, Petr Neumann – Peťa, Martina MeivNyklesová – Hobit, Zdeňka Ouřadová – Táhle, Ondřej Prikner – Twist, Lubor Procházka – Hugo Boss, Kateřina Puczoková – Káťa, Marie Rejžková – Rejže, Karolína Solanská – Kára, Kateřina Stoklásková – Blůďa, Kateřina Večerková – Atlantida, Ema Zzulová. **Grafika, sazba a autor obálky:** Lucie Horáková – Basa. **Autor fotografie na obálce:** Justina Danišová.

Prohlédni si nás na:

CASOPIS.SKAUTING.CZ/REDAKCE

Dále na tomto čísle spolupracovali autoři, oponenti, konzultanti a korektoři článků.

Kontakt: skauting@skaut.cz. **Vydavatel:** Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z. s., Senovážné náměstí 24, 110 00 Praha 1, IČ: 64934926, telefon: 234 621 223, e-mail: tdc@skaut.cz. **Tisk:** Triangl, a. s. **Distribuce:** SEND Předplatné, spol. s r. o. Pro členy Junáka je předplatné řešeno v rámci on-line registrace. Vychází 5× ročně: Vyšlo 25. 2. 2021.

TÉMA

VŠE KOLEM POHYBU V PŘÍRODĚ

- 3 *Editorial*
- 4 *Gejzír: 33 aktivit do přírody*
- 14 *Výpravy a vycházky do přírody*
- 18 *Reportáž: Primitivní vesnice*
- 22 *Volná hra*
- 24 *Recenze: Svobodná hra*
- 25 *Sport přístupný pro všechny*
- 27 *Netradiční výprava*
- 28 *Aktivita: Naše přírodní ruleta*
- 30 *Práce s prožitkem*
- 31 *Sám s okolní krajinou*
- 32 *Gejzír: Co ve velkém městě?*
- 33 *Rozcestník*

FÓRUM

NÁZORY A KOMENTÁŘE K VÝCHOVĚ

- 35 *Rovné příležitosti*
- 36 *Štafeta*
- 38 *Vztah k hodnotám*
- 39 *Recenze: Fond her 2*
- 40 *Sloupek náčelníků*

HORIZONT

PODNĚTY A INSPIRACE PRO VÝCHOVU

- 41 *Ztracený poklad skautingu*
- 44 *Předáváme*
- 46 *Vaření na sněhu*
- 46 *Plánování tábora*

Skákat v kalužích

Tázání po smyslu pohybu v přírodě

Český skauting spolu s celou zemí i s celým světem prochází nelehkými chvílemi. Pandemie koronaviru již rok zkouší naši odolnost, naši sílu, náš charakter.

Všichni už bychom potřebovali dobít baterky. Naše osobní i ty oddílové. Nabrat dech do dalších měsíců. Zase nastartovat plnou skautskou činnost, jakmile to bude možné, bezpečné, rozumné.

Až ten okamžik přijde, máme pro vás cestu. Tu nejjednodušší, nejbezpečnější, nejpřirozenější, jakou známe. Stačí je svolat, dát sraz. V pět odpoledne na rohu jako vždy. Nechystat žádné složité programy, pustit z hlavy tabulky plánů. Na dno truhly s kostýmy schovat nůžky posedlé vystřihováním všech těch nekončících zbytečností. Obléct se. Obout se. Vzít vodu. A jít se společně protáhnout do přírody.

Tohle přece děláme. Bereme děti ven. Tohle je přece něco, co umíme, co nám vždycky šlo. Ve srovnání s nánosem všech nových a sofistikovaných věcí, které se snažíme do skautské výchovy dostat, od mediální gramotnosti po klimatickou změnu, venku jsme doma.

V tomto čísle propojujeme přírodu s pohybem našeho těla. Vyrážíme do lesů, k horským bystřinám a na sněhové pláň, abychom se jen tak proběhli, abychom si zaplavali, abychom se zapotili, abychom si užili všechno živé kolem nás i v nás.

Toulky krajinou, sportování jako o závod, rozverné válení sudů, ulehání pod širákem, v tom všem máme tradici. Neznamená to však, že bychom to všechno dělali jen tak ze zvyku. Pohyb tělem a přírodou se možná vymyká soustavě ročních cílů, možná nemusí být chvílemi zřejmé, proč bychom mu měli věnovat drahocenný čas s oddílem. Jeho dopad na členky a členy je ovšem nedožrnný.

Odkud to jen vzít. Pohyb v přírodě je základem pro naše zdraví, tělesné i duševní. Zoceluje nás. Rozvíjí náš vztah k přírodě a krajině, ale též náš pozitivní vztah sama k sobě. Na projížďce na kole, na túře horami v sobě probouzíme naše lepší já. Poznáváme naše hranice a učíme se odhodlání je překračovat. Vůbec přitom nemusíme podnikat nic velkého. Občas stačí vyjít ven v dešti a trochu si zadovážet v kalužích. Nebát se vlastní bezprostřednosti, užívat si život.

Tomu všemu se mohou naši členové učit skoro zadarmo. Stačí je vzít ven a rozběhnout se napřed. Přesně to můžeme udělat, až začne pandemie polevovat. Sezení v klubovně nebude bezpečné, nebude zajímavé. Sedíme doma už rok. Bude čas se nadechnout, vyrazit za dobrodružstvím. A přesně to můžeme dělat napořád. Úplně přirozeně, nenuceně, ale přesto systematicky. Sport, příroda a skauting k sobě patří a společně nás dělají lepšími.

A než ty dny přijdou, je to zatím na každém z nás osobně. Na následujících stranách nabízáme 33 aktivit na ven; mnoho další inspirace čeká v navazujících článcích. Všechny tyhle věci bude skvělé dělat s oddílem zase dohromady. Ale mnohé z nich můžeme podnikat i samostatně. My jako vedoucí. A naši členové, když je na dálku dobře nadchneme a zorganizujeme, též. Skauting je stále živý. Jít se proběhnout do lesa se smí. Nevycházejme ze cviku. Moc dlouho těmi články nelistujme. Popadněme správné boty a už ať jsme venku. ✖

TOMÁŠ ČAKLOŠ
šéfredaktor

TOMÁŠ ČAKLOŠ

Nejdřív brával vlčata na výlety, pak skauty na kolo, poslední roky tahá rovery a rangers po evropských horách. Působí v brněnské Sebrance.

LIBOR BRZOBOHATÝ – BORO

Vše, co potřebuje k životu, se naučil v mateřské škole. Jen se to naučil za poslední dva roky, které tráví v lesní školce jako průvodce.

Prolnutí těla s přírodou

Natáhnu ruku a kdesi nad hlavou nahmatám větev. Přesně tam jsem ji potřeboval, abych se mohl vyhoupnout výš. Když na ni přenesu svou váhu, trochu se prohne, to už však opírám chodidlo o větvení kmene, napínám trojhlavý lýtkový sval, můj trup se švihem zvedá o dobrý metr nahoru a dere se do samotné koruny. Náhle vidím, že dál už nepotřebuju. Vrcholky okolních borovic mám v úrovni očí, kapky potu z mého čela si bere ranní vítr. Chvíli jen stojím, dlaní se držím větve, vnímám svůj dech i tlukot svého srdce. Bije v něm radost z vyběhlé pěšiny, již vidím pod sebou, a stále ještě kus vzrušení z brodění ledové říčky dole v údolí. Dochází mi to. Dnes, teď a tady, konečně chápu, co byla dřív jen prázdná slova. Pohyb v přírodě, hraniční spojení s vlastním tělem i krajinou kolem něj. Cítím to ve svalech, cítím to ve vzduchu. Vnímám, co všechno dokážu. Žiju.

FOTO: ZUZANA HAVLÍNOVÁ

33 aktivit pro všechny

Běh

Dávno předtím, než jsme jako lidský druh pronesli první slůvka, běhali jsme krajinou, jako by nám patřila. Běh, základní pohyb našeho těla, souhra všech našich šlach a svalů, našich smyslů, našeho dechu. Máme jej vepsaný ve své DNA, je naší evoluční superschopností. Nad ostatními živočichy jsme nikdy nevyňikali rychlostí či silou, ve vytrvalostním běhu se nám však žádný tvor nevyrovná. Skutečně! Naši pravěcí předkové uháněli divou zvěř do padnutí, naše tělo je pro dlouhou trať skvěle postavené.

Každé dobré sportování má pro tělo i mysl blahodárné účinky. Otuzuje nás, posiluje nás, činí nás zdravějšími a zdatnějšími. Čistí naši hlavu od nánosů starostí a zaplazuje naše tělo endorfiny, hormony štěstí. Oprávněně nám dodává lepší pocit ze sebe sama.

Běhání nabízí toto všechno v celistvé a krystalické podobě. Je požehnáním i na hřišti či ve městě, naplno se však probouzí v přírodě, kde musíme každý krok a skok přizpůsobit nerovnostem terénu. Jsou to kameny, kaluže a svahy, jež nutí naše oči bedlivě vnímat, klenbu našich chodidel naplno pracovat. Prožitek z běhu je úplný, nezbyde-li v něm prostoru pro nic jiného. Jsme jen my, sami či spolu, náš dech a příroda kolem nás. Žádný podcast ve sluchátkách, žádné úvahy k zítřejší poradě, žádný běh na autopilota jen na půl pozornosti. Potřebujeme se nechat tím pohybem pohltnut a kromě něj a čerstvého vzduchu si užívat už jen krásy jarních luk, letních lužních lesů, podzemního listí či zasněžených plání.

Pro oddíl je běh dostupný prakticky bez omezení. Je zdravý v každém věku, nepřezene-li to se zátěží. Můžeme

se do něj dát téměř kdekoli a kdykoli, nejsou-li zrovna podmínky kolem nebezpečné (silnice s auty, ledovka, špatná viditelnost...). Nežádá si po nás žádnou speciální výbavu, alespoň jdeme-li si zaběhat jen tak (náročnější sportovní výzvy, dlouhé běhy či běhání v zimě nebo po horách se už bez správné obuvi a dostatku oblečení neobejdou).

Můžeme uspořádat nejrůznější závody, trénovat se ve sprintu i vytrvalosti, vyzkoušet si orientační běh či změřit naši fyzickou zdatnost v Cooperově testu. Všechny tyto atletické kejkle mohou být vítaným doplněním a výzvou k sebepřekonávání, nikdy bychom z nich však neměli dělat podstatu běhání. Potřebujeme, aby členové našich oddílů pochopili, že běh není soutěž, jíž se mají bát, nýbrž potěcha duše a těla dostupná pro všechny. Naším cílem je, aby se i ten zdánlivě nejvíce asportovní klučina radoval z proběhnutí kolem řeky. A toho, spíš než se stopkami v ruce, dosáhneme, učiníme-li z běhu něco naprosto všedního, nezávazného. Stačí se ráno či večer zvednout a jít si zaběhat, ať se přidá, kdo chce. Stačí běžet spolu chvíli pohodovým tempem cestou pro dřevo. Vášeň pro běh i sport obecně v druhých nejlíp podpoříme, uvidí-li vášeň v nás. Slova hýbají, příklady táhnou. Klidně členům vyprávějme o splynutí těla s krajinou. Především jim však ukažme, jak si sami běhání užíváme. Přidají se. → *odborka Atlet + vlček/světýlko Atlet*

Putování

Zpomalení. Kudy jsme se včera drali sprintem, dnes můžeme vykročit na pochod. Na pár hodin. Na pár dní. Na pár týdnů. Jak je libo. S batohem na zádech, s velkými plány nebo úplně bez nich. Jen tak krajinou, kterou najednou vnímáme jinak. Proměňuje se. Kopce, jež jsme celý včerejšek viděli na obzoru před sebou, jsou za námi, cítíme je v nohách. Dnes jdeme mělkým údolím po proudu řeky. A zítra? Možná pastvinami v pohraničí, možná táhlou rovinou protkanou jen remízky. Kdo ví.

S oddílem lze do přírody vyrážet na tisíc způsobů. Není kam spěchat, stačí začít vycházkou. Výletem. Skauti a skautky si užijí vícedenních puťáků, roverům s rangers se otevrou hranice expedic v cizích zemích.

Na cestách malých i velkých poznáváme svoje schopnosti. Kolik toho ujdeme. Jak potřebujeme jíst a pít a jak spát. Co s námi dělá terén, zima, ostré sluníčko.

Cesty nás učí odlišit naše skutečné potřeby od pomíjivých malicherností. Vážíme si vody. Vážíme si odpočinku. Vážíme si krásy kolem. Vážíme si sebe navzájem.

Jak se krajina proměňuje, měníme se i my. Zná to každý, kdo byl na větším vandru, čundru, puťáku, treku. Loučíme se na nádraží, kousek naší společné cesty končí. Lidé kolem spěchají ze strany na stranu.auta jezdí úplně stejně jako poslední. A přesto vnímáme rozdíl. Nádraží se nezměnilo ani trochu, jen my jsme se vrátili jiní. → *odborka Cestovatel + vlček/světýlko Cestovatel*

FOTO: SKAUT66

Chození bosky

Ať už jdeme pomaličku, ať už běžíme jako o závod, nejsyrovější setkání s krajinou nesou naše nohy. Podpírají celou naši váhu. Každý den se natahují pro tisíce kroků. A hlavně chodidla! 26 kostí, 29 různých svalů, statisíce nervových zakončení v každém jednom z nich! Abychom je ochránili, šněrujeme je do nejrůznější obuvi. Často nelze jinak, nechceme-li se podchladiť nebo si zvrtnout kotník. Za komfort a bezpečí však platíme nemalou daň. Naše chodidla v sevrěných botách nepracují naplno. Ani po lékařské zkoušce z ortopedie bychom nedohlédli všechny důsledky pro náš pohybový aparát. A náš zážitek z tělesného kontaktu s přírodou je tlumen a přehrazen podrážkou.

Zkusme ji občas odložit a vydat se krajinou jen tak naboso. Ranní orosenou trávou. Hedvábným mechchem. Jehličím. Ale i po šiškách a kamení. Příroda má mnoho tváří. Naše nohy se prokrví. Náš hmat zbystří. 29 různých svalů ukáže, co umí. Můžeme jen opatrně našlapovat. Můžeme se naučit toulat a běhat světem jakoby nic. Dotyk pokožky s půdou je zážitek jemnější, intimnější. Jsme zranitelní. Dáváme si pozor, kam šlapeme. Chůze, jež nás po těch letech už neměla ničím překvapit, najednou strhává naši pozornost. Vnímáme ji. Vnímáme každý kamínek. Vnímáme sebe. Nebojme se s oddílem občas zout. Nohy jsou připravené vykročit do neznáma v každém věku. Nemusíme to hned přehánět, nechme bosou chůzi jako nabídku, jak bude každému příjemné. Dopřejme si čas trochu si ten terén osahat. →

Bezpečnost především !

Kdykoli vyrazíme ven, někdo si může ublížit. Všechny nabízené aktivity s sebou nesou přirozená rizika a všechny si žádají dostatek duchapřítomnosti, nouzových dovedností i výbavy v lékárnice. Aktivity označené výstražným symbolem pak patří do kategorie těch zvláště rizikových. Nebezpečí vážné újmy či dokonce smrti je při nich bezprostředně přítomné. Tyto aktivity vyžadují speciální péči věnovanou prověření terénu i zdatnosti všech účastníků, kvalitě vybavení i našich krizových plánů. Zpravidla se též neobejdou bez značných zkušeností vedoucích, ne-li přímo bez speciálního výcviku. Neberme je na lehkou váhu a nikdy při nich neriskujeme. Pohyb v přírodě je dostatečně vzrušující – a nevyzpytatelný! – i bez hazardování. Přístupujeme k němu s pokorou a k témuž aktivně vedme všechny zúčastněné.

Hory !

Hory jsou jiné. Zaslouží si speciální komentář, třebaže jsou místem klidně pro většinu nabízených aktivit. Hory. Svět se na nich točí jinak než v bezpečí nížin. V Evropě nemáme moc pouští, savan a ledových plání, žádné deštné pralesy, žádné nekonečné oceány. Hory jsou v našem kousku světa synonymem zbylé divokosti, nehostinnosti, nedostupnosti. Místem, kam nesažá LTE, místem, kde počasí rozhoduje o další trase, místem, kde můžeme snadno přecenit své síly.

Na hory je potřeba jít postupně. Platí to pro naše členy, ale též pro nás vedoucí, když s horami sbíráme zkušenosti. Bílé Karpaty. Šumava. Nízké Tatry. Alpy. Procházka údolím. Výstup na vrchol. Puťák. Skialpy. Lano a karabiny...

Hory nejsou pro každého. Není moc důvodů, proč se na ostré hřebeny vydávat s členy do 15 let. Skautky či vlčata vezmeme spíš na chalupu v údolí, ať zdola obdivují a po doušcích vycházek ochutnávají, co budou jednou zdolávat na vlastní pěst. Není radno do hor vyrazet jen s takovou zdatností a zralostí účastníků, jakou vyžaduje plánovaná trasa. Ve svalech i zkušenosti to chce rezervu zvládnout hodně kilometrů, bouří, někdy i nocí navíc.

Ale jakmile jsme v horách správně, dějí se věci. Prožitek pohybu v přírodě se násobí. Hory nás pohltí, odpojí nás od všedního světa. Tedy pokud jim to dovolíme. LTE lze tu a tam přece jenom chytit. A je na nás a na našich účastnících, budeme-li hledat jej, nebo dobrodružství, o jakých doma i na všech internetech slyšíme jen v příbězích.

FOTO: TOMÁŠ ČAKLOŠ

Sáňkování a bobování !

Všichni to známe. Je prosinec, konečně napadl první sníh. Po krátké koulovačce před školou běžíme domů, batoh házeme do rohu pokoje a s boby nebo sáňkami utíkáme na nejbližší kopec, ze kterého už si to sviští rychlejší kamarádi. Proč si zimní radovánky neužít i s oddílem nebo družinou? Místo sezení v promrzlé klubovně můžeme uspořádat závody ve sjezdu na bobech nebo přehlídku nejkurióznějších klouzacích prostředků.

Sáňkování může být příjemným netradičním programem na družinovou či oddílovou schůzku, pokud se chceme společně odreagovat a využít v poslední době spíše vzácných příležitostí k zimním radovánkám. Zábavnou vsuvku do oddílové činnosti ocení vlčata i světlušky, ale ani skautky a skauti jistě občas nepohrdnou možností vyřádit se spolu ve sněhu. Vyrazme na kopec za klubovnou nebo si rovnou dejme sraz na kraji města a spojme sáňkování s procházkou po okolí. Případně sjezdem zasněženého svahu zpestřeme víkendovou výpravu – není třeba s sebou brát celé sáně, stačí na batoh připnout lopatu nebo přibalit kus pevnějšího igelitu. → vlček/světýlko Polárník

Bruslení !

Když zimní mrazy vydrží, ale sáňkování už omrzelo, je na čase vyrazit k nejbližšímu rybníku. Bruslení je skvělý způsob, jak i v zimě zůstat fit. Prvotní nervozitu spojenou s odkulháváním z ledu po naražení kostrče s trochou úsilí brzy vystřídají ladné zatáčky. Pokud seženeme alespoň základní náčiní, můžeme si odpoledne s družinou na ledě okořenit zápasem v hokeji.

Na led můžeme za pohybem vyrazit se členy a členkami všeho věku, včetně těch nejmladších. Skvělý pomocník pro benjamínky, vlčata a světlušky při jejich prvních krůčcích jsou tzv. kačenky, dětské brusle se dvěma řadami nožů, které jim dodávají větší stabilitu a dají se nazout na běžné boty, takže není třeba složitě shánět vhodné velikosti.

Romantičtější a svobodnější prožitek ze společného bruslení naproti placenému kluzišti poskytne zamrzlý rybník, je ale třeba počkat na déle trvající a tužší mrazy, aby byl led opravdu pevný, a předem ubezpečit rodiče členů, že na akci patřičně dohlédneme. Případně můžeme tentokrát rodiče na akci přizvat a užít si bruslení i s nimi. → [odborka Polárník + vlček-světýlko Polárník](#)

Stavba iglů

Kdo nikdy netoužil po tom strávit noc v iglů jako Inuita na severním pólu? Vzbudit se ráno uprostřed zasněžené krajiny, v ledovém paláci vyhřátém jen vlastním dechem. Pokud nám počasí přeje a v okolí klubovny nebo základny se udrží dostatečná vrstva sněhu nebo vyjedeme na výpravu do hor, můžeme si takový zážitek užít spolu s družinou nebo oddílem.

Je však třeba zmínit, že stavba iglů není snadná a rozhodně nejde o program na jednu odpolední schůzku. Ale i tak se do něj můžeme pustit nehledě na věk našich členů. Takový sněhový bunkr vyztužený větvičkami a kartonem zvládnou postavit i vlčata a světlušky. Skauti a skautky si už jistě troufnou na pravé iglů, obzvláště, pokud si na začátku ujasníme základní stavební principy tohoto obydlí ([bit.ly/postavte-si-iglu](#)). A pokud s roverským kmenem rádi vyrážíme na zimní expedice do hor, může přijít vhod stavba záhrabu ([bit.ly/snehovy-zahrab](#)), který už zachránil život nedjednomu skialpinistovi. → [odborky Polárník, Trosečník](#)

FOTO: VOJTA PETR

Běžkování

Prohánět se zasněženou krajinou. Rovnou úzkou stopou běžek s družinou nebo oddílem prozkoumávat známá místa v okolí klubovny a spatřit je spící pod sněhovou přikrývkou. Nebo se vydat objevovat vzdálenější lokality, na které jsou nám běžně nohy krátké. Vítr fouká do zad, sníh křupe pod nohama a v břiše hřeje horký čaj. Nemusíme investovat spoustu času a peněz do sjezdovek, abychom si užili společný víkend v zimní přírodě, stačí vyrazit na běžky.

Skauti a skautky si mohou užít výlet na běžkách v okolí naší obce. Když pořádně nasněží, dají se snadno najít vhodné trasy i v okolí větších měst. S rovery a rangers si můžeme troufnout na náročnější expedici spojenou například s víkendovým pobytem v horské chatě. Pokud nemáte s běžkováním příliš zkušeností, s výběrem trasy vám pomůže webový portál Kam za sněhem ([bit.ly/kam-na-bezky](#)). → [odborka Polárník + vlček/světýlko Polárník](#)

Sněžnice, mačky, skialpy !

Až se běžky omrzí, až budeme chtít zkusit něco nového, až zamíříme do výšin, na něž je rovná stopa krátká, můžeme sáhnout po něčem ostřejším.

Nejdostupnější kratochvíli jsou sněžnice. Pohyb na nich je namáhavý, nicméně velmi statický, tedy mimo lavinová území celkem bezpečný. Sněžnice si můžeme koupit, vypůjčit, ale také vyrobit! Kde se pohorka s každým krokem zaboří po kolena, sněžnice rozloží váhu a umožní nám snazší průchod. Na sněžnicích lze vyrážet na daleké túry po horách, ale také si je klidně jen vyzkoušet na pár chvil, kdekoli je pár desítek centimetrů sněhu. To první se hodí spíš pro rovery a ještě starší, ovšem to druhé lze pro zpestření výletu zkusit třeba i se světluškami a vlčaty.

Jakmile se sníh změní v ledová skaliska, spíš než proboreň po kolena nás začne strašit uklouznutí. Tehdy je čas →

pro mačky – nebo jejich lehčí bratry, nesmeky. Ostré ocelové zuby přivázané k botám jsou tou nejvíc protiskluzovou podrážkou, jakou člověk vymyslel. V českých horách pro ně najdeme využití jen výjimečně, jsou tedy spíš výsadou pro roverské a dospělácké toulky po kopcích slovenských či rakouských. Samy o sobě spadají do kategorie horolezectví, mohou však posloužit jako dobrý doplněk ke sněžnicím či skialpům, potřebujeme-li zdolat namrzlejší či skalnatější úsek.

Nakonec skialpy. Průnik běžkových a sjezdových lyží pro zdolávání sněhem zasypaných hor. Pro zkušené. A ve skautském prostředí spíše pro dospělé, případně pro zdatné rovery a rangers. Pohyb na skialpech je dynamický. Zážitek ze sjezdovky se přenáší na přírodní cesty a úbočí – samozřejmě jen tam, kde je to povolené a bezpečné. Skialpy vyžadují kompletní lavinovou výbavu, perfektní kondici, zkušenosti, výcvik.

Hranice mezi pokorným putováním přírodou a adrenalinovým běsněním je tenká a se zmíněnou výzbrojí na nouhu snadno překročitelná. Naučíme-li se v ní chodit se ctí ke krajině i vlastnímu životu, nohy nás zanesou do končin jinak nedostupných. Splynutí těla s přírodou je potom intenzivní. Zima. Sníh. Strmé svahy. Náročné kmitání svaly sem a tam. Výhled. Vhled. Prožitek druhým stěží předatelný. → [odborka Polárníků](#)

Horolezectví !

Ruka bílá od vápna nahmatává další madlo stovky let hloubené do skalní stěny. Svaly po celém těle se napínají a adrenalin proudí v žilách. Kamarád pode mnou třímající v ruce jistící lano mi však hlídá záda. Oba se snažíme zachovat klid, ale pocit vzrušení a nervozity nás nejspíš jen tak neopustí.

Horolezectví – pro některé adrenalinový sport nahánějící husí kůži, pro jiné běžný způsob relaxace. Vhodných způsobů, jak tuto aktivitu zařadit do oddílového programu, je mnoho a jsou různé náročné. Méně zkušení mohou začít v poslední době oblíbeným boulderingem – lezením bez lana po nízkých skalách, které jsou k nalezení po celé republice (bit.ly/skauting-boulder). Avšak opravdovou výzvu a zážitek pro sebe i své členy najdete na výpravě do Adršpašských skal, Orlických hor, na Broumovské stěny nebo do jiného z mnoha rájů českých horolezců. Pokud nemáte s lezením dostatek zkušeností, je třeba se na takovou akci řádně připravit, například absolvováním lezeckého kurzu jedné z mnoha horolezeckých škol. Horolezectví je tak sice spíše zážitek vhodný na roverské putování pod dohledem zkušených lezců, ale v menším měřítku se dá vhodně zařadit do programu každého oddílu – pozvěte si na tábor kamaráda horolezce a vyzkoušejte si slaňování nebo se pusťte do zmíněného boulderingu. → [odborka Horolezce](#)

Koupání a plavání !

Voda je svět sám pro sebe. Řeky, rybníky, přehrady, v zahraničí jezera a moře. Tam všude můžeme plavat, koupat se, čvachtat se. Někdy plánovaně, jindy zcela spontánně. Voda je živel. Je zrádná a musíme si na ni dávat pozor, prověřit plavecké schopnosti, domluvit pravidla, všechny hlídat. Mít v záloze dost velkých lidí, kteří skočí pro tonoucího. Ale voda jako živel je také zcela samostatný druh setkání našeho hýbajícího se těla s přírodou. Létat neumíme. Máme souš – a vodu!

S oddílem lze podniknout ledacos. Od hravého cákání po závody v kraulu. Jak geniální a zdravý způsob sportování je plavání! Celé tělo v dokonalé souhře. Nějak plavat umí téměř každý. Ale umíme plavat dobře? Učme se správnou techniku, tempo za tempem. A zas to nepřezněme, ať trénink nepřehluší radost z pohybu.

Plavání a koupání v přírodě přitom není vyhrazeno jen letnímu táboru. Přibalit plavky a ručník můžeme též na víkendovou výpravu či na oddílovou schůzku u rybníka. → [odborka Plavec](#)

Potápění !

Nadechnout se z plných plic a skočit. Ponořit se do chladivě osvěžující nazelenalé vody rybníka a plavat, dokud stačí dech, dotknout se dna a z posledních sil se vyškrábat na hladinu. Vzít si šnorchl a s pomalými nádechy a výdechy v klidu objevovat život na dně říčky. Potápění nám nabízí zcela nový, hloubkový vhled do dění pod jinak jednotvárnou vodní hladinou, kterým můžeme snadno zpestřit naše vodní hrátky na táboře nebo výpravách. Sice k němu nepotřebujeme skafandr a dýchací přístroj, ale přistupujme k němu s rozvahou. Mějme vždy přesný přehled o tom, kde se děti ve vodě pohybují a nořme se raději do vod, které důvěrně známe – tedy víme, že na dně nečekají skalní výběžky nebo zrádné spodní proudy. A především, pokud není voda živá, ve kterém se naši skauti a skautky cítí jako doma, s potápěním ještě raději počkejme. → *odborka Potápěč*

Vodáctví !

Místo krosny se sbalit do vaku a prohánět se po zpěněných peřejích na raftu nebo kánoi. Přespat v lese u břehu pod širákem nebo celtou a ráno se nechat unášet dál po proudu. Plavit se po širých vodách přehrad na pramici, hledět do dále a nechat se ovívat chladným větrem.

Oblíbený letní sport můžeme zařadit i do oddílového programu. Vyrazme se staršími skauty a skautkami na víkend na vodu nebo vykročíme ze stereotypu stanových táborů a užijme si alespoň týden plavením se po českých řekách! Mysleme však na to, že taková akce vyžaduje jak zkušenosti a důslednou přípravu sebe i účastníků, tak především vodáckou kvalifikaci např. v podobě vodáckého minima nebo kapitánské zkoušky. Proto pokud se radši rozhodneme neopouštět pohodlí milovaného tábořiště, nakupme si cenově dostupné a skladné nafukovací čluny a zařadme do programu alespoň plavení se po okolních rybnících. Skvěle pro celkem bezpečné dovádění na stojaté vodě jsou též paddleboardy. Zkrátka, naše vodácké dobrodružství nemusí nutně začínat intenzivním plavením se po divokých řekách. Srovnatelně příjemný zážitek nám poskytne i klidná hladina rybníka, obzvláště, pokud (zatím) nejsme zkušení námořníci. → *odborka Vodák, Jachtař, Námořník + vlček/světýlko Vodák*

Otužování !

Zásadní rovinou setkání našeho těla s okolní přírodou je teplota. Její kolísání dělá s krajinou kolem nás divy. Jak se mění den a noc, počasí či roční období, zažíváme vedra a mrazy, jejichž působením získává prostředí svůj ráz.

FOTO: MARTIN SVOBODA

Abychom si při pohybu tím vším sami udrželi konstantní teplotu, oblékáme se, vysvlékáme se, hýbeme se, chladíme se. Nechceme-li být přítomni na změny teplot příliš náchylní, chceme-li prvním podzimním vánkům odolávat ve zdraví a cítit se venku po celý rok fit, potřebujeme být otužilí. A cestou k otužilosti je otužování.

Neznamená to hned vysekat díru do ledu a vlézt si do ní, je třeba začít zvolna. Otužování je postavené na vystavování se chladu, zpravidla buď chladnému vzduchu, či chladné vodě. Stačí pár minut. Projít se kolem zasněžené základny bez bundy. Začít táborové ráno v ledové říčce. Zajít si i na podzim zaplavat do rybníka. Chladu se vystavujeme postupně a po doušcích. Těch pár minut nemáme klepat kosu, mají nám být příjemné. Není-li tomu tak, začali jsme příliš zhurta.

Otužování může být v oddíle zcela přirozené. Spíš v potocích a na čerstvém vzduchu než v ledových rybnících. I to je možné, ale chce to cvik a péči – nesprávný přístup může být jednak neúčinný a jednak nebezpečný (nezkušenosti jedinci by určitě neměli jen tak lézt do ledové vody, zvláště ne sami, hrozí šok a utonutí). Vystavujeme přiměřenému chladu členy všeho věku a časem v něm budou jako doma.

Výsadky a zátěžové závody !

Uprostřed noci v neznámém lese být odkázán sám na sebe nebo se s týmem kamarádů brodit bahnem a překonávat hranice svých fyzických sil. Výsadky, noční návraty a podobné skautské výzvy i skupinové závody náročným terénem mohou být pro naše skauty, skautky, rovery a rangers způsobem, jak stmelit kolektiv a posílit zdravou sebedůvěru. Využijme je k narušení táborového stereotypu a dopřejme našim členům silný zážitek – nikoli v pohodlí a bezpečí tábora, ale venku v divoké přírodě. Kde pocítit na vlastní kůži jak drsnou krásu a nevypočitatelnost přírody, tak netušené možnosti i limity vlastního těla. →

Cyklistika a cykloputáky

Kolo je malý zázrak. Vlastním pohonem na něm dojedeme daleko, vzduch nám sviští kolem uší. Chceme-li k rybníku, stačí pár minut a jsme tam. Během dne vystřídáme různé krajiny. A kopce! Cestou nahoru prověří a zocelí naši kondici, abychom si následně vychutnali rychlý sjezd.

Začít lze u vlčat a světlušek. Vyjíždky po okolí, lesní cesty. Jen tak odložit kola k příkopu a proběhnout se po louce... Se skauty a skautkami je možné podnikat delší výlety. I vícedenní. Zvlášť v létě je to celkem jednoduché, do brašen sbalíme spacák a pár dalších drobností a jedeme. Nemusíme ujet stovky kilometrů, zážitek z cykloputáku je silný sám o sobě. A nemusíme s sebou táhnout kila jídla a vody, vždyť studánka i obchod s potravinami jsou sotva pár minut. Roveři a rangers si mohou cykloputák protáhnout do okolních zemí.

Pro spojení s přírodou je nejlepší vyjet na horských kolech. Zvládnou téměř jakýkoliv terén. Než monotónně prošlapávat táhlé silnice a cyklostezky, stočme říditka na polňačky, do lesů a luk. Kličkujme mezi kořeny. Vezměme kola na tábor a toulejme se po okolí. Se zkušenějšími můžeme vyzkoušet i single trail – speciální jednosměrné stezky vlnící se nahoru a dolů. Třebaže jsou umělé (to všechny cesty sjízdné na kole), přírodní terén na nich cítíme celým tělem. Po Česku jich roste jak hub po dešti.

Zvláštní pozornost musíme samozřejmě věnovat bezpečnosti. Přesuny silnicemi se řídí pravidly silničního provozu. V čele dětského pelotonu musí jet osoba starší 15 let, vzadu dospělý vedoucí. Všichni potřebují přilby, světla a celkově dobrý technický stav svých bicyklů, především bezvadné brzdy. → *odborka Cyklista + vlček-světlýko Cyklista*

Týmové sporty

Nejdůležitější součástí týmových sportů je přihrávka. Schopnost komunikovat se spoluhráči v napjaté situaci a rychle reagovat jako jeden muž; společně prožívat nadšení z vítězství, ale umět se radovat i z úspěchu druhých – to jsou aspekty kolektivních sportů, pro které stojí za to začlenit je do programu našich oddílů bez ohledu na věk členů. Využijme týmové sporty jako příležitost stmelit kolektiv, učit se spolupráci a fair play, ale i jako lekci v přijímání prohry a řešení konfliktů. Od těch jednodušších, jako je fotbal, kterými můžeme zpestřit sobotní výlet do přírody, když vidíme, že je potřeba se společně odreagovat, až po ty náročnější jako lakros nebo softbal, jež jsou často tradiční zábavou na letních táborech. Ke sportu nepotřebujeme upravená hřiště – vyrazme s míčem na vonící louku. V zimě objeme brusle a zahráme si hokej na zamrzlém rybníce. Týmových sportů, kterými můžeme zpestřit své procházky přírodou, je však mnohem více. Na vybíjenou, házenou nebo třeba rugby nám stačí jen míč, a pokud přibalíme síť, můžeme si zahrát volejbal nebo nohejbal. Ještě skladnější a vhodnější na delší putování je létající talíř na ufobal nebo frisbee a na indiánskou hru kýhele stačí jen opracovaný dřevěný čtverec. Snadná příprava však není jediný důvod, proč za společnou hrou vyrazit právě do přírody. Chceme lovit nešťastně odpálený softbalový míček na parkovišti za hřištěm, nebo v přilehlém potoce? Chceme raději po hře odpočívat na lavičce v šatně tělocvičny, nebo na prosluněné louce? Využijme přírodní prostředí a jeho nepohodlí jako příležitost. Romantika našich luk, lesů a rybníků a o ni bohatší prožitek ze společného pohybu za to stojí. → *odborka Sportovec + vlček/světlýko Sportovec*

Fyzická práce

Je slunečné dopoledne a spolu se skauty a vlčaty vycházíme z tábora směrem k lesu. Většina z nás třímá v ruce uzlováčku, někteří pily a sekery. Sbíráme klestí do otepí, seškra-bujeme ze stromů zaschlou smůlu na výrobu loučí a nakonec s několika staršími skauty vyhlížíme vhodnou soušku, kterou je třeba pokácet, osekát od větví a nařezat na zhruba třímetrové klády. Většinou u této části asistovala motorová pila. Dnes tu však není nikdo proškolený, tak jsme se s kluky rozhodli, že to zkusíme postaru. Co je většinou otázka deseti minut, nám tentokrát zabere asi půlhodinu. Střídáme se v namáhavé práci u kmene, povídáme si, odpočíváme ponořeni do hebkého mechu a beze slova hledíme do korun stromů. Svaly nás sice budou bolet ještě dva dny, teď se však do nich vlévá opojná síla a všechny starosti, které jsme nosili v hlavě, jsou minimálně pro dnešek pryč.

Práce je jedna z nejpřirozenějších lidských činností a i děti se do ní rády pustí, vidí-li její smysl. Zpoceně tváře, bolavé svaly a jehličí za ušima bývají leitmotivem našich prázdninových dnů vrcholících táborovým ohněm. Během něj, jako by únava zmizela a zbyl z ní jen hřejivý pocit

proudící celým tělem. Pocit sounáležitosti, společně dosaženého úspěchu a pro některé i překročení vlastních hranic.

Letní tábor však není jedinou příležitostí ke společné fyzické práci v přírodě. S družinou nebo oddílem můžeme kdykoli v průběhu roku uklidit blízkou přírodní lokalitu od odpadků nebo se domluvit se správcem lesa na společné péči o les za naší klubovnou či základnou. Sběr semen břízy v létě nebo bukvic a žaludů na podzim může být užitečným zpestřením našich společných vycházek. Stavba oplocenek nebo příprava půdy na holoseči zase vydá za nevšedním způsobem strávený víkend pro skauty, skautky či rovery a rangers. Vyhlédněme si holoseč nedaleko místa, kam se s oddílem rádi vracíme. Společně s místním lesníkem ji znovu zalesněme – nasbírejte plody pionýrských dřevin, upravme na holoseči překyselenou půdu a zasejme je. Až se za patnáct let na to stejné místo s oddílem vydáme na výpravu, její vedoucí, kteří byli tehdy vlčaty nebo světluškami, uvidí, že lesu, kterým nyní mohou procházet a odpočívat v jeho stínu, vdechli život právě oni. → [odborka Strážce přírody](#)

Zahradničení

Začíná to semínky klíčovými na okně klubovny. Pokračuje prvním z mnoha zelených lístků postupně rašících z vlhké hlíny a končí podzimním odpolednem stráveným společným piknikem, grilováním nebo zavařováním. Vnořit ruce do země a pečovat o život, který nám roste před očima a jehož dary můžeme doslova ochutnat – to je zábava a aktivní odpočinek pro skauty a skautky všeho věku. Založte si na travnatém plácku za klubovnou společnou zahrádku nebo si na táboře vytvořte bylinkový záhon, který do vaší kuchyně přinese nové chutě. → [odborka Chovatel a pěstitel + vlček/světýlko Zahradník](#)

Přírodní posilovna a gymnastika

Jak na táboře pravidelně utužovat svá těla, mít možnost utéct před letním sluncem za pohybem do osvěžujícího stínu lesa a ještě k tomu podpořit našeho kulitského ducha? Postavme si lesní posilovnu! Vyrobme si hrazdu na trénování shybů či výmyků, kladinu na gymnastické kousky, činky z kulatin pro pestování bicepsů nebo si na větve stromů pověsme šplhací laná a kruhy. Vytvořme si co nejpestřejší paletu výzev pro naše svaly a šlachy, díky nimž se mohou ve volných chvílích zocelovat sportovci a zálesáci bez ohledu na své fyzické parametry a zdatnost.

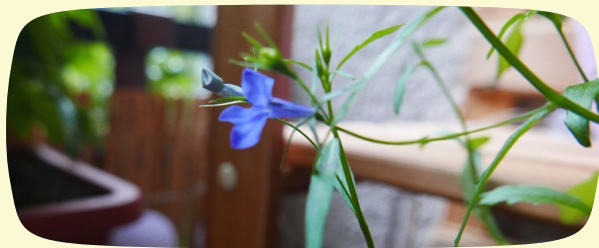

FOTO: KATEŘINA ŠTĚPÁNKOVÁ

Saunování

Další horký letní den na táboře skončil. Slunce už zapadlo, stojíme s ostatními členy oddílu okolo velkého ohniště. Hledíme do plamenů šlehajících někdy až ke korunám stromů a necháváme se jimi zahřívát. Občas prohodíme pár slov. Po chvíli vytahujeme ze středu ohně kovový rošt plný doruda rozžhavených kamenů. Náš společný večer pokračuje v šeru staré vojenské plachty. Vdechujeme horkou páru vonící čerstvě natrhanou mátou. Po pár desítkách minut vyběhneme ven a skáčeme do potoka nebo se navzájem poléváme studenou vodou. Po několika dnech se konečně cítíme být čistí, zvenčí i zevnitř.

Indiánská potní chýše inipi, nebo jednodušší, ale o něco méně romantická sauna ze starých podsad, nabízí příležitost se uprostřed překotně běžících táborových dní zastavit a nechat všechny starosti na chvíli z hlavy doslova vypařit. Tento prastarý očištný rituál si navíc v rozumné míře mohou užít jak vlčata a světlušky, tak vedoucí.

O tom, jak si na táboře postavit indiánskou „saunu“, si přečtěte v našem dřívějším článku ([∞ bit.ly/skauting-sauna](https://bit.ly/skauting-sauna)).

Relaxace a meditace

Pobyt v přírodě má prokazatelně pozitivní vliv na naši psychickou pohodu. Není potřeba se při tom přetrhnout. Stačí se položit do trávy a hledět do korun stromů. Zavřít oči a zaposlouchat se do zpěvu ptáků, do šumění listů ve větru, do rytmického klepání datla do kmene. Vstát, bezcílně se procházet mezi stromy a nadržat si kyticí lesních bylin na čaj, nasbírat houby na smaženici nebo si pochutnávat na borůvkách. Posadit se na pařez a tiše sledovat, jak jednotlivé paprsky zapadajícího slunce pronikají skrz větve na naši tvář. Zhluboka se nadechnout čerstvého vzduchu provoněného jehličím. Jen tak být.

Naučme se při našich návštěvách přírody zpomalit. Ať už jsme na výletě, výpravě nebo táboře, najděme si čas na to být – být s ní a sami se sebou. Vnímejme její krásu, která na nás dýchá vždy, když běháme lesem nebo loukami při společných hrách. Stačí se jen na chvíli zastavit a nechat ji k nám promluvit. →

Jóga

Toto prastaré indické cvičení se netěší oblibě po celém světě pro nic za nic. Neustále se vyvíjející jogínské tradice a cviky nabízí cestu k napojení se na vlastní tělo, dech i duši, bez ohledu na naši obratnost a fyzickou zdatnost. Pomáhají nám objevovat netušené možnosti vlastního svalového aparátu i vlastní schopnosti zklidnění a nalezení vnitřní harmonie – proto je pro jógu příroda ideálním partnerem.

Využijte ji na táboře či výpravě jako netradiční rozcvičku nebo příležitost ke společné relaxaci během odpolední vycházky do lesa. Můžete začít jednoduššími cviky, které zvládnou i vlčata a světlušky a postupně se společně propracovávat k těm složitějším, až přímo akrobatickým. Pokud zjistíte, že jóga pro vás není to pravé, ale myšlenka společného cvičení spojeného s duchovním prožitkem vás stále láká, můžete zkusit například meditativnější a na dialogu s přírodou více založenou čínskou tradici čchi-kung.

Rybaření

Rybaření je forma meditace. Sedíme na kraji rybníka nebo řeky a pohledem hypnotizujeme splávek sedící na hladině. Ani na vteřinu nespustit oči! Okolo slyšíme jen bzučení vážek, kvákání žab a občasné šplouchnutí rybí ploutve. Dokonalé čistá mysl upíná všechnu pozornost na jediný okamžik – a je to tady, bere! Rychle škubnout a navíjet. S kým se setkám na druhém konci? Mládě, nebo pořádný macek? Pustím ji na svobodu, nebo sním k večeři?

Vyrazte na jaře na putovní výpravu povodím nedaleké řeky. Uspořádejte na táboře rybářské odpoledne nebo pro svou družinu domluvte exkurzi se zkušeným rybářem. Dialog s přírodou o životě a smrti a duchovní očista se tak mohou stát společným zážitkem na kratších i delších oddílových akcích – nemusíte s sebou nosit prut, stačí „pytlačka“, kterou si můžete sami vyrobit. Jen si nezapomeňte vyřídit povolení k rybolovu. Večerní meditace u rybníka vám potom může přinést i zpestření táborového jídelníčku. → *odborka Trosečník*

Vaření na ohni

Dřevo praská, kotlík bublá. Vaření v přírodě patří ke skautingu. I ono propojuje s přírodou naše tělo – lámáním klacků, teplem plamenů, dobrým jídlem v žaludku. Můžeme do něj přidat něco z okolí, jedlé rostliny a houby, lesní ovoce. A vodu ze studánky, samozřejmě! Oheň i jídlo jsou opojné. Zapojuje do jejich přípravy členy všeho věku, dejme jim zažít vaření ve volné krajině jako něco běžného. → *odborka Kuchař + vlček/světýlko Kuchař*

Přežívání, nocování, bivakování

Je jim osm let a dnes budou poprvé v životě spát venku. Jen tak pod širákem, pod letním nebem. Jak se slunce sklání k obzoru, jejich vzrušení roste, bude to životní zážitek. A skutečně je. První z mnoha tohoto typu, vždyť venku stráví ještě daleko krušnější noci. Ale to bude až za dlouho. Dnes je to poprvé.

Od táborových širáků ke stavění přístřešků za vydatného deště. Od bivakování jen tak na sněhu po stanování v tisícovkách metrů nad mořem. Někdy čírá romantika, jindy boj o přežití. Nocování ve volné přírodě je součást našich výprav do ní. Učme se jej od světlušek a vlčat, zdokonalujme se v něm. Posouvajme naši komfortní zónu. A užijme si to. Ten hřejivý pocit zaplavující tělo po celém dni, to ticho přírody rozprostřené všude kolem. → *odborka Trosečník, Zálesák*

Stavba přístřešků

Zvláště v lese není o materiál nouze. Terénní nerovnosti, stromy a malá skaliska poslouží jako základ pro bunkr dotvořený větvemi a listím. Nebo si pomůžeme plachtou anebo to uděláme úplně jinak. Možná vykopeme díru, kdo ví. Postavme si v přírodě vlastníma rukama malá útočiště. Anebo lépe: ať si je světlušky, vlčata, skauti a skautky postaví bez nás, bez našich zásahů a rad, na vlastní pěst, po svém.

Lezení po stromech

Napřáhnutí ruky, trojhlavý lýtkový sval, koruna. Strom. Každá jeho větev je jiná, každý náš pohyb musíme přesně přizpůsobit jeho růstu. Hledáme cestu. A ne vždy ji najdeme. Záleží na naší obratnosti, síle, záleží na stromu samotném, kam nás pustí.

Prolnutí těla a přírody je ve větvích takřka absolutní. Nebojme se do nich s našimi členy lézt. Chce to jistě péči, zajistit bezpečnost. Obhlédnout terén. Se všemi se poučit o pravidlech. Nešplhat příliš vysoko. Ale jde to. Umí-li se členové ukáznit, ať lezou. Kázeň je na stromě důležitá, pomáhá nám nejen nespádnout, ale též cítit se nahoře doopravdy lehčí.

Land art

Příroda a nesčetné materiály, které nám poskytuje, mohou být skvělým pomocníkem a zdrojem inspirace při svobodné tvorbě. Najdeme si čas při našich výpravách a táborech všimat si těchto darů a upustit uzdu naší fantazie. Začneme s vlčaty a světluškami výrobou dřevěných lodiček nebo domečků pro skřítky vyzdobenými lesními poklady všech barev a tvarů. Když zaprší, vžijme se do role starých sochařů a nechme bláto a hlínu ožít přímo pod našima rukama. Mají naši skauti a skautky stavitelské ambice? Postavme si na táboře hliněnou pec z jílu a kamení a upečme v ní chleba. Zasadme na kraji tábořiště u potoka vrbové proutky a upleťme z nich plot nebo altánek. Postavme na potůčku hráz, upleťme věnec z květin. Fantazii se meze nekladou – příroda nabízí tolik pokladů, kolik tvořivých nápadů se v našich hlavách urodí. → *odborka Umělec přírody + vlček/světýlko Rukodělkář*

Stopování zvěře

Pomalou se plížíme lesem. Opatrně našlapujeme, zvažujeme každý krok a oči neodtrháváme od země, abychom náhodou neminuli další stopu. Jsme jako pravěcí lovci – vnímáme každý pohyb v lese, každé prasknutí větvičky a zašustění listů. Nacházíme další stopu zatím neidentifikované spárkaté zvěře. Je to jelen? Na to je stopa moc malá. Možná mláďe... nebo srna? Stopa v blátě vypadá poměrně čerstvě. Je možné, že tudy zvěř prošla teprve před chvílí. Spatříme ji? Napětím nám buší srdce, vydáváme se dál, snad správnou cestou k příští stopě.

Stopování zvěře je dobrodružství vhodné na kteroukoli procházku lesem, obzvláště, pokud zapršelo nebo napadl čerstvý sníh. Stopy půjdou dobře vidět a my se můžeme vžít do role pradávných lovců, trpělivě pronásledujících svoji kořist. Pokud nejsme ve stopování příliš zběhlí, můžeme si pomoci stopařskou příručkou (bit.ly/hnutiduha-stopy) a dumat nad tím, s kterým lesním tvorem se zrovna nepřímou setkáváme. Další vhodná pomůcka ke stopování je pytlík sádry přibalený do batohu. Stačí jej smíchat s trochou vody a svůj „úlovek“ můžeme přetvořit v sádrovou trofej. Proto, až budeme příště kráčet rozbahněným nebo zasněženým sněhem, dívejme se pečlivě pod nohy. Kdo ví, koho potkáme. → *odborka Zálesák*

Cákání se v kalužích a jiné kratochvíle

Známe je. Jdou sotva kousek napřed a už se čvachtají v kalužích a blátě, už po sobě házou sníh, už hopsají z kamene na kámen. Děti. Hravost a spontánnost mají v sobě. A máme je v sobě i my. Nebojme se využít příležitostí, jež nám příroda přichystá do cesty. Házejme žabky. Stavějme sněhuláky. Válejme sudy ze svahu až úplně dolů. Uvolněme se a užijme si to.

Východy a západy slunce

Tak všední, a přesto tak mimořádné. Východy a západy slunce nás zvou k zastavení, k tichému uznání krásy přírody, k vděčnosti za nový den, den jako stvořený k pohybu. Jsou rituálem oddělujícím činnost od odpočinku, jsou předzvěstí a následnou oslavou všeho, co můžeme se svým tělem podniknout. Pozvěme k těm prchavým okamžikům, kdy slunce se vši světelnou show kolem čouhá zpoza obzoru, naše členy. Vstaňme časné ráno a vydejme se na kopec přivítat den a nechat se pobídnout k jeho plnému prožití. Pohlédněme večer do červánků a poděkujme za cokoli, co nám vyvstane na mysli.

Pozorování hvězd

Nakonec, až se svět utiší a ponoří do tmy, nebeskou klenbu zasypou hvězdy. Svalům už můžeme dát vydechnout, přes den se namáhaly dost. V nehybnosti a němém úžasu naše splnutí s přírodou dokonáme. Zakloníme hlavu. Nebo si lehne dprostřed louky! Nezáleží na věku, nezáleží na slovech. Temné nebe nás pohltí. → *odborka Hvězdář + vlček/světýlko Hvězdář ✘*

DANIEL VYCHODIL – SIMBA

Učitel, lektor a mentor pro další vzdělávání pedagogů, skautský vůdce a instruktor. V současné době působí jako učitel na waldorfské škole a vedoucí střediska Junáka Slatiňany.

Výpravy a vycházky do přírody aneb hledání cest ke světu, k druhým, k sobě

„Věřím v ten typ inteligence, který se rodí z kontaktu s reálným světem půdy, kamenů a rostlin a bojím se, možná zbytečně, že přicházející generace budou v řadě aspektů patřit mezi nejhlupejší a nejméně připravené generace posledních staletí, protože práce s počítači je obrala o dlouhodobé strategické plánování a zkušenost přirozeného světa...“ – Václav Cílek, Co se děje se světem?

Skautská činnost se tradičně odehrávala z velké části v přírodě. V poslední době se můžeme stále častěji setkávat s pojetím skautingu, který se z velké části odehrává v klubovnách či jiném městském prostředí. Výpravy se stávají u některých oddílů jen občasnou záležitostí, jakýmsi nepravidelným doplňkem. Přitom vytváření vztahu k přírodě, k regionu, kde žijeme, i objevné výpravy a expedice do vzdálenějších míst patří mezi neúčinnější metody, které podněcují mladého člověka v jeho další cestě. Navíc je třeba překročit propast mezi izolovaným člověkem dneška, žijícím v umělém, často virtuálním světě, a přirozeným světem, tedy reálným světem, který nás obklopuje...

Během výprav rozvíjíme přirozené pohybové dovednosti. Vhodně vybraný různorodý terén nabízí nesrovnatelně rozmanitější impulzy v porovnání s vybavenými sportovišti všeho druhu. Navíc zavání něčím, co se umělými technickými prostředky navozuje obtížně – pocitem volnosti a prožitkem dobrodružství.

V době pandemie koronaviru se vyjevují problémy spojené se způsobem života moderní civilizace odtržené od přirozeného světa. Zároveň se stále více ozřejmují i limity častého využívání moderních technologií u dětí a mladých lidí. Na jedné straně úžasným způsobem přispívají k možnosti udržet kontakt a realizovat některé výchovné impulzy a vzdělávací či pracovní aktivity. Na druhé straně se zvyšovala rizika spojená s jejich nuceným častým používáním

(jde zejména o zvýšenou míru narušení sociálních vztahů, vznik depresí, zpoždění, vznik a rozvoj závislostí, ztrátu návyků, poruchy pozornosti...). Různé výzkumy poukazují na důležitost pohybu a pobytu v přírodě ve vztahu k rozvoji imunity jako nejlepší prevence a jeho pozitivního vlivu na psychické zdraví.

V tomto ohledu můžeme udělat právě v této době velmi užitečný kus práce a podpory mladé generace, když ji budeme pravidelně vytrhávat z umělého světa a ukazovat jí cesty ke světu přirozenému. To můžeme realizovat i v obtížné nákazové situaci tím, že poskytneme rodinám náměty na výpravy a vycházky a třeba jim i nabídneme některé aktivity.

Naléhavost pobytu a pohybu v přírodě byla zřejmě již před pandemií, nyní je o to větší. Jedna z cest, kterou můžeme být jako skauti světu užiteční, jsou právě časté a pravidelné vycházky a výpravy do přírody, i když v kontextu situace byt jen po malých skupinkách.

TERMINOLOGIE: VÝPRAVY, VYCHÁZKY A VÝLETY

Pro naše účely používáme termín vycházka (kratší, zpravidla do půl dne), výprava (jednodenní či vícedenní) a expedice (náročná delší výprava do „divočiny“, spíše u starších skautů a skautek, RR, dospělých). Skautské vycházky, výpravy a expedice mají svůj výchovný záměr, zpravidla jsou spojené s různými výzvami a plánovanými překážkami, poznáváním a rozvíjejí různé dovednosti. Slovo výlet je spojeno spíše se zábavou a hodí se více do rodinného či školního prostředí.

CO NÁM NABÍZÍ KRAJINA

V naší zemi máme skvělé podmínky pro realizaci vycházek, výprav a expedic. Málokde najdeme na tak malém území takovou přírodní a kulturní rozmanitost.

Krajiny pískovcové se svými soutěskami a skalními věžemi a labyrinty, krajiny sopečné se svými homolemi (a dokonce i „dýchající“ sopkou), krajiny vápencové s jeskyněmi, lomy a tajemnými štolami, travertinovými kaskádami a vodopády, krajiny stepní, krajiny lužních lesů připomínajících Amazonii, krajiny horské se svými hřebeny, rašeliništi i skalními výchozy, krajiny rybníční... Konkrétní náměty naleznete v odstavci Výpravy skautů a skautek.

V každém kousku naší země potkáme stopy lidské historie. Hrady, zámky, zříceniny, hradiště, křížky u cest, aleje, parky, staré sady... Patří sem pochopitelně i současné zásahy do krajiny a její soudobé utváření. Každá krajina má svůj příběh, svou náladu a možná i své poselství. Abychom toto mohli pochopit a smysluplně použít při výpravách s dětmi, je třeba krajinu zkoumat a poznávat. Stávat se její součástí, naslouchat jí a zároveň do ní vstoupit svým vědomím.

Vůdci oddílu se vyplatí shromažďovat zajímavé tipy na výpravy do blízkého i vzdálenějšího okolí, vést si jakousi **databázi** se zajímavostmi k dané oblasti. Budete-li chtít jít více do hloubky, doporučuji **nastudovat** v základních rysech informace o geologickém podloží, krajinných tvarech, vodstvu, fauně i flóře dané krajiny. Další úroveň jsou stopy historie, osídlení i pověsti a příběhy, které se k příslušné krajině vážou. Nelekejte se, nemyslíme nic složitějšího ani rozsáhlejšího. Když se vypravíte třeba do Českého krasu a pak někdy do okolí Žulové u Jeseníku, můžete pozorovat souvislost mezi horninou, porostem a vodou. Voda se jinak chová

na vápenci než na žule, rostliny se v obou případech také liší a stopy lidské činnosti se projevují rovněž trochu odlišným způsobem... Dětem i sobě tak můžeme lépe otevírat oči a rozumět krajině, abychom po ní nechodili jako slepí.

PŘÍPRAVA A PROGRAMOVÁ NÁPLŇ VÝPRAV

Už E. T. Seton popisuje svoji zkušenost, že nestačí děti vyvézt do přírody. Je potřeba jim nabídnout podnětné impulzy v nejrůznější podobě. Jak tedy přistupovat k programové přípravě výprav?

První rovina je promyšlení výchovných cílů. Co sledujeme výpravou jako celkem i jednotlivými prvky programu? Druhá rovina je výběr krajiny (trasy). Třetí rovina představuje spolupráci v týmu – jak si rozdělíme přípravu a vedení jednotlivých programů v rámci týmu oddílové rady. Čtvrtá rovina je příprava a obstarání pomůcek.

Vlastní průběh může mít různou podobu. Zpravidla putujeme krajinou, na vhodných místech činíme zastávky, při nichž si vytváříme prostor pro různé impulzy, výzvy, aktivity, hry... Jako pomůcku jsem stanovil několik kategorií, nad nimiž přemýšlím při přípravě výprav a k nimž se snažím vázat promyšlené cíle.

Tyto kategorie nejsou dogma, jsou spíše vodítko. Jistě tam řada věcí chybí. A určitě není nutno realizovat vždy všechny. K řadě důležitých věcí dochází vlastně jen tak mimoděk. Např. už jen tím, že se dítě vyrovnává s nepřízní počasí – větrem, deštěm, zimou – zvyšuje svou odolnost a posiluje svou imunitu.

Součástí výprav by měl být nějaký prostor pro **volnou hru**, kterou si děti samy vymyslí a zrealizují. Nemělo by být tedy všechno organizované ze strany vedoucích a rádců a děti by neměly být pouze v roli konzumentů programu. Pro nás se tím vytváří užitečný prostor pro pozorování, jak se přirozeně projevují jednotlivé děti.

Osvědčilo se nám, když se součástí každé výpravy stala nějaká větší **prožitková hra**. Prožitkovou hrou myslím činnost, kterou připravujeme s cílem, aby při ní došlo k různým interakcím mezi účastníky, kteří prožívají a řeší různé situace. Do hry přitom vstupují emoce. V jejím závěru (někdy s určitým odstupem), je třeba provést ohlednutí (tzv. review), při němž se ptáme na různé situace, které při hře vznikly, jak se při nich kdo cítil a proč jednal tak, jak jednal. Tím se učíme poznávat sami sebe i druhé, empatii, rozlišování efektivních a neefektivních postupů. →

Rozměry činnosti na výpravách	Příklady aktivit
Pohybová Cíl: Podporovat a rozvíjet pohyb (rychlost, vytrvalost...)	Honička v lese, překážková dráha, indiánský běh, lov medvědů (ve vymezeném prostoru se ukrývají „medvědi“, ostatní je hledají a chytají)...
Vztahově týmová Cíl: Podporovat rozvoj pozitivních vztahů, schopnost reflexe.	Bojová hra, při níž družiny vytvářejí vlastní strategie k řešení úkolu.
Dovednostní Cíl: Rozvíjet určité dovednosti.	Nácvik dovedností typu rozdělání ohně, vaření čaje z přírodnin, orientace v terénu, osekávání soušky, štípání třísek...
Umělecky tvořivá Cíl: Rozvíjet tvořivost a vůli.	Vyřezávání totemu, vytváření předmětů z hlíny, stavba „domečků“, modelů vesnic, land art...
Poznávací Cíl: Naučit se určitým znalostem.	Určování druhů rostlin, stromů, hub, kamenů...
Pozorovací Cíl: Trénovat pozorovací schopnosti a zaznamenávání pozorovaného.	Pozorování mraveniště, chování mravenců, kreslení do zápisníku...
Emočně laděná Cíl: Vytvářet prostor pro prožívání krásna, uvědomovat si pocity a osvojovat si dovednost o nich mluvit či je jinak vyjadřovat.	Vše, co souvisí s prožíváním krásy krajiny. Zastavení na vhodných místech, cílené vnímání krajiny...
Hodnotově zaměřená Cíl: Vytvořit prostor pro přemýšlení o hodnotách a diskuzi o nich.	Citáty s hodnotově zaměřenými myšlenkami podél cesty. Jednotlivci postupně samostatně procházejí...
Spirituálně zaměřená Cíl: Vytvořit prostor pro doteky absolutna...	Účast při východu či západu slunce, meditace na inspirativním místě...

FOTO: JAN VEDRAL – JESTĚR

VÝPRAVY VE VĚKU VLČAT A SVĚTLUŠEK

V období vlčat a světlušek bychom měli prozkoumat všech-
na zajímavá místa našeho okolí (přírodní památky, chrá-
něná území, přírodní zajímavosti jako údolí, skalní útva-
ry, staré sady, louky, vypravit se proti proudu řek a potoků,
prostě prozkoumat do hloubky okolí svého bydliště). S pří-
rodnými zajímavostmi pochopitelně souvisejí různé odra-
zy lidské činnosti. Součástí výprav je tedy rovněž zkoumá-
ní historických památek, kulturních zajímavostí atd. Smy-
sl spočívá ve vytváření vztahu ke svému domovu a vnitřní
„zapouštění kořenů“ a „srůstání“ s krajinou svého domova.
Výpravy v této věkové kategorii můžeme tematicky rozdě-
lit např. takto:

- Cestou k prameni (potoka)
nebo proti proudu potoka, říčky
- Zkoumání remízků v polích
(třeba jako tajemných ostrovů)
- Cesta k rozhledně, hradu, zřícenině
- Dobyť vrcholu (nějakého kopce)
- Cesta hlubokými lesy (a výzkumy v lesích)
- Cesta k rybníkům
- Hledání skalních útvarů a balvanů

Na nástěnku v klubovně si můžeme pověsit mapu okolí a za-
kreslovat do ní místa, která jsme prozkoumali.

Kromě zkoumání okolí vyrazíme jednou za rok s vl-
čaty na velkou expediční výpravu do vzdálenějších míst,
v našem případě do Českého ráje, kde zkoumáme skalní
soutěsky. Jinak větší výpravy necháváme věkové kategorii
skautů a skautek, aby se vlčata a světlušky měly na co těšit.

Klíčovým zadáním pro věk vlčat a světlušek je učit se
vnímat krásy přírody a světa kolem.

Důležitý rozměr této věkové kategorie je **pozorování
přírody a tvořivé až umělecké činnosti** v přírodě. Součas-
tí výprav by rovněž mělo být **vyprávění** příběhů a pověstí,
které se k danému místu vážou.

VÝPRAVY VE VĚKU SKAUTŮ A SKAUTEK

Ve věku skautů a skautek bychom se mohli vypravovat do
vzdálenějších míst. Co třeba navštívit a postupně prozkou-
mávat jednotlivé chráněné krajinné oblasti, národní par-
ky a další zajímavá místa? Splout alespoň některé naše ře-
ky a putovat alespoň některými horami. Navštívit vybrané
hrady a zříceniny, prozkoumat vybraná historická města...

FOTO: KAREL ŠUSTER

Příklady výprav do přírody:

- Výpravy do pískovcových krajín a průzkum skalních
roklí a bludišť (např. Ostaše, Teplického skalního
města, Maloskalska, Besedických skal...)
- Výpravy do vápencových krajín (např. do
Českého krasu, údolí Berounky nad Srbskem,
lomu Alkazar a podzemních štol...)
- Výpravy do sopečných krajín (např. v Českém
středohoří je Porta Bohemica, Kamýk, Radobýl,
Lovoš, Ralsko nebo „dýchající sopka“ Boreč)
- Výpravy do horských krajín (např. výstup na
Králický Sněžník, přechod hřebene Jeseníků...)
- Výpravy do lužních lesů (to jsou např. některé
části Polabí, soutok Moravy a Dyje...)
- Výpravy do divokých kaňonů řek (např. řeky
Chrudimky od Křižanovické přehrady do Svidnice,
Podyjí, Křivoklátska, Stvořidel na Sázavě...)

U skautů a skautek by měly hrát výraznější roli aktivity za-
měřené na **emoční prožívání krajiny, hodnoty, vztahy
a programy zaměřené spirituálně**. Příkladem může být
kousek osamělého putování po hřebeni hor, kdy na přibliž-
ně tříkilometrové trase s výhledy, jeden vedoucí vypouští
děti s rozestupy, druhý čeká na konci trasy. Jiný příklad je
návštěva do světa stromů. V místě, kde rostou velké staré
stromy, si skauti (skautky) zavážou oči, vedoucí je v ticho-
sti rozvedou k jednotlivým stromům, každého k jednomu. A
skaut se má pomoci hmatu, chuti, čichu, doteky dlaní, obe-
jmům atd. seznámit se svým stromem a pobýt s ním. Ve-
doucí potom skauty odvedou na výchozí místo, sejmou šát-
ky a hledají svůj strom.

Skauti a skautky se učí přírodu poznávat, **rozumět
souvislostem**. Kromě vnímání krás přírody a světa kolem
je učíme **všímání si rozporů**, které mezi člověkem a příro-
dou vznikají. Během výprav si tedy všímáme zásahů člo-
vka do krajiny a můžeme na toto téma otevírat různé formy
diskuzí. Během zastávek při putování krajinou čteme různé
inspirativní příběhy a debatujeme o nich. Pro tento účel si
vytváříme vlastní sbírku příběhů pro různé příležitosti. Do-
poručuji třeba *Příběhy k zamýšlení* z edice FONS.

VÝPRAVY A EXPEDICE V ROVERSKÉM VĚKU

V roverském věku přicházejí ke slovu náročné expedice, zimní přechody hor, zahraniční putování atp.

Dochází zde k vědomému propojování člověka s přirozeným světem. Dříve jsme se učili vnímat krásu přírody, později jsme se naučili ji poznávat a rozumět souvislostem. Nyní přichází na řadu rozvíjení pocitu **sounáležitosti** a z toho vyplývajících osobních **důsledků** pro životní styl člověka.

K VÝPRAVÁM OBECNĚ

Ve věku vlčat, světlušek, skautů a skautek je třeba uchovat četnost výprav (ať už jednodenních či vícedenních, oddílových či družinových) alespoň jedenkrát měsíčně. Pokud by četnost klesla pod tuto úroveň, nabízí se otázka, zda jde ještě o plnohodnotnou skautskou činnost. Možná se mnou

nebudete souhlasit, ale na vzdělávacích kurzech se často dozvídám, že řada oddílů vyráží na výpravy tak jednou za půl roku. Přitom příroda je nedílná součást skautské výchovné metody.

U všech věkových kategorií je potřeba překračovat chápání přírody jako pouhé kulisy k našim aktivitám. Může se to stát, když třeba uspořádáme v houštinatém lese bojovou hru. Stromy, výmoly, skalky, křoviska – to vše nám poslouží jako výborná kulisa k realizaci zamýšlené hry. Jenže u toho nesmíme zůstat. Další rovina je poznávání přírody a přírodnin ve smyslu, že se učíme úměrně věku určit, o který druh květiny, stromu, kamene, stopy zvířete atd. jde. Na to navazuje zkoumání procesů a vztahů, které se v přírodě vyskytují, jaké jsou souvislosti mezi přírodou a lidskou činností... Ani u toho však nesmíme zůstat. Ke slovu přicházejí činnosti, které cíleně směřují k rozvoji úcty k přírodě a krajíně, které nás učí vnímat ji jako hodnotu, činnosti, které nám ukazují, jak přírodu prožívat a mít ji rád. Jde tedy o rozvoj všímavosti, práci s estetikou, prožívání přírody všemi smysly. Další rovina jsou pak aktivity cílené na pomoc přírodě – sázení stromů, úklid parku, různé ekobrigády... Takové akce by neměly chybět v činnosti žádného oddílu či družiny.

K tomu, že se v přírodě pohybujeme, realizujeme v ní různé činnosti, poznáváme ji, prožíváme ji, pomáháme jí, přibývá později ještě další rozměr. Příroda se nám začne zjevovat jako jedna velká a úžasná učebnice ukrývající mnoho nenápadných principů a skrytých poselství, která se snažíme odhalit a která na nás působí. Postupně přestáváme být jejími vnějšími pozorovateli a uživateli a stáváme se její součástí. Vigilie (bdění, noční rozjímání) pod hvězdnou oblohou, při západu či východu slunce nebo osamělé putování po horských hřebenech otevírá naše nitro impulzům, které můžeme ve víru běžných denních činností jen těžko zaslechnout. V takový okamžik překračujeme rámec emoční a hodnotový k rozměru spirituálnímu.

Na našich výpravách do přírody se učíme skromnosti (schopnosti vystačit s málem a zažít hodně), sebeovládání, odolnosti, schopnosti si poradit v různých situacích... Je třeba podporovat zdravý „primitivismus“, nabízet osvědčené aktivity spojené s tábořením a přežitím v přírodě, orientací v terénu, rukodělnými činnostmi. Prostě vytvářet podmínky k tomu, aby dítě mohlo porozumět tomu, že skutečné dobrodružství předčí to virtuální.

Jde rovněž o postupné vytváření takového životního stylu, který místo konzumního přístupu ke světu vědomé práce s dobrovolným sebeomezením a šetrným přístupem k přírodě. ✘

Pokud byste chtěli na článek reagovat, můžete tak učinit na e-mailu: daniel.vychodil@centrum.cz.

TIP: *Inspiraci můžete čerpat z knihy **Výpravy za dobrodružstvím** (Miloš Zapletal, Knižní klub, 2009) nebo **Nejkrásnější sbírka: krajiny České a Slovenské republiky** (Milošlav Nevrlý, Vestri, 2001)*

KATEŘINA PUCZOKOVÁ – KÁŤA
Zakladatelka roverského kmene Sürius ve středisku Kompas, propagátorka roverských témat v časopise Skauting a cestovatelka hledající stále nové výzvy.

Primitivní vesnice aneb zpátky ke kořenům

Víte, jaké to je, nechat sami sebe napospas přírodě a zkusit v ní žít s minimem moderních vymožeností? Budu s vámi sdílet zkušenosti roverského kmene Sürius, se kterým jsme to vyzkoušeli v rámci týdenního experimentu. Nechte se zlákat...

JEDNORÁZOVÁ AKCE, KTERÁ PŘEROSTLA V PROJEKT

Píše se rok 2018 a se staršími rovery z družiny „Teď poletí kladivo“ už poněkolidkaté zvažujeme, že bychom v příštím roce uspořádali tábor nebo nějakou jinou akci, která by byla zaměřená na primitivní technologie a přežití v přírodě. Jednou z motivací je nám i roverská stezka, kterou jsme vytvořili již před dvěma lety a která láká do zkoušení nových výzev. V kategorii „Rover v přírodě“ je totiž spousta aktivit, které vyzývají k plnění na letní akci v kruhu přátel. V tomto období na střediskové radě přichází dotaz, jestli by roveři měli zájem o dotaci ze Strategie 2022 na nějaký inovativní projekt. S tímto projektem je spojena i potřeba spolupráce a ideálně financování z dalších grantů či dotací. Naše skromné představy o samotném přežívání v primitivních podmínkách s minimem věcí tak nahrazují ambicióznější představy – koupíme si náčin na odlévání bronzu, pořídíme řezbářské nástroje, budeme se učit šít kožené výrobky, seženeme si licenci na chytání ryb, poohlédneme se po farmářském trhu a ukojíme si kozu a slepici apod. Z mlhavé představy se stává projekt a roverské družině se daří získat

skrze středisko ze dvou dotací 13 000 Kč. Rozhodujeme se také otevřít akci pro celý roverský kmen Sürius – tedy další dvě družiny roverů a rangers.

Projekt „Zpátky ke kořenům“ proběhl v rámci kratších jednodenních workshopů a vyvrcholil týdenní akcí na konci srpna. Před spuštěním hlavní části projektu – primitivní vesnice – jsme se zaměřili v jednotlivých workshopech především na zajištění odpovídajícího typu jídla (vlastnoručně vytvořené pokrmy a základní suroviny) a hledání ideálního místa pro týdenní pobyt. Chtěli jsme, aby to bylo legální, s přístupem k pitné vodě, s možností krizového přístřeší a ideálně s dostupnými farmářskými výrobky v okolí. Do jednotlivých činností se zapojili ti, kteří měli o daný typ aktivity zájem a především čas. Jako ideální místo jsme vybrali les v bezprostřední blízkosti pravěké osady Křivolík (bit.ly/krivolik) po domluvě s majitelem osady. Místo splňovalo všechny naše předpoklady a zároveň jsme měli možnost vyzkoušet si některé pravěké techniky navíc a vybudovat něco, co bude dále majitelům sloužit. K našemu milému překvapení tu v ten samý týden tábořili nadšenci do pravěkých a keltských osad a my tak měli sousedy.

FOTO: PETR ŽUFAN

FOTO: KATEŘINA PUCZOKOVÁ

PŘÍPRAVY

Zhruba v únoru 2019 jsme k akci Primitivní vesnice zveřejnili základní informace a členové kmene se předběžně mohli zaregistrovat na libovolný počet dní a zvolit, které role by ve vesnici chtěli zastávat. Na společné schůzce jsme pak role rozdělili tak, aby nám žádná nechyběla, ale žádná nebyla zastoupena mockrát (některé byly sdílené). Role jsme vybírali s vědomím toho, že s sebou nesou břímě přípravy a zajištění materiálu na akci. Především pak nutnost ovládnout dané řemeslo a být schopen jej představit ostatním. Vzhledem k potřebnosti jednotlivých rolí jsme jako vedoucí akce s Mitchim byli každému k ruce a průběžně jsme zjišťovali, jestli všichni přípravy zvládají a jestli není potřeba někomu pomoci nebo jej například z důvodu nemoci nahradit. Po celou dobu příprav jsme se potáceli mezi snahou vyzkoušet si co nejvíce aktivit a být schopni přežít na jedné straně a snahou brát s sebou co nejméně věcí na straně druhé. Nakonec jsme vytvořili harmonogram tábora tak, abychom delší aktivity stihli a pokud možno každou činnost, kterou chceme zahrnout do programu, nejdříve vyzkoušíme a otevřeme si tím možnost využívat konkrétní výdobytky civilizace. Co nám časově nezapadalo na hlavní akci, to jsme naplánovali vyzkoušet už předem doma. Podobně jsme postupovali i co se týče materiálu a technologií, které jsme si neopatřili sami – reálný svět jsme se tak snažili co nejpřesněji imitovat herními principy. Tedy, než jsme mohli využít nakoupenou zeleninu k vaření, museli jsme jít nasbírat alespoň houby a ovoce. Museli jsme se naučit výrobu provazů z rostlin, abychom směli používat přivezené provázky apod. →

FOTO: PETR ŽUFAN

	posloupnost činností
před akcí	1. vyrobit vlastní jídlo (doma): sýr, chléb, buchty, sušené maso
	2. ušít si vlastní oblečení (v Křivolíku): předení, tkaní, šití
na akci	3. sbírat ovoce a houby (po cestě na místo osady)
	4. vyrobit si přístřešky
	5. vytvářet provázky z přírodnin
	6. rozdělat oheň (1. den zkusit bez křesadla, pak s ním)
	7. zmapovat okolí
	8. jít na ryby
	9. začít tvořit keramiku
	10. vyřezat lžičky a misky
	11. obrat klasy, umlít mouku, vytvořit kvásek, zadělat na chleba
	12. postavit keramickou pec
	13. porazit slepici
	14. vytvořit ošatku, košík
	15. upéct chleba
	16. začít se stavbou lovecké chaty
	17. zkusit vytvořit uhlí na tavení bronzu
	18. postavit saunu (a v sauně udělat pořádný rituál)
	19. porazit kozu
	20. vytvořit luk
	21. ušít si z kůže boty, pásek, čturu na voďu...
	22. udit maso
	23. tavit bronz
	24. dokončit stavbu lovecké chaty
	25. dokončit keramiku a další započaté výrobky
po akci	26. případně si uspořádat workshopy s činnostmi, které se nestihnou

Původně jsme chtěli odebírat základní potraviny z farem či od živnostníků z okolních vesnic, na internetu ani při obhlížení místa jsme však nic nenašli, a nakonec jsme museli suroviny nakoupit v supermarketu (zelenina a ovoce). Podařilo se nám ale domluvit odkup kozy a slepice. Stejně tak jsme nebyli schopni sehnat jinde než na internetu správné proutky na pletení košíků, ale zase jsme nasbírali ručně obilí na pletení ošatek.

Pro vedení workshopů a úvodních lekcí v rámci hlavní akce jsme nakonec podle hlavních vybraných činností rozdělili funkce keramikáře, ševce a garanty pro práci s kůží, košíkáře, saunaře, šamana, ohňotvůrce, rybáře, řezníky, kuchaře, tavitelce, pekaře, lanaře, lukaře, stavitele, sběrače a truhláře.

PRIMITIVNÍ VESNICE

V den D jsme se sešli na nádraží, každý se svým minimem věcí. Jeden s věcmi zabalenými ve spacáku místo batohu, další s vlastnoručně vyrobeným košem z proutí, většina z nás ve vlastnoručně ušitých oblečcích. Všichni však s veselou náladou a plni očekávání, co nám následující týden přinese. Do obce Česká Třebová, která leží nedaleko osady Křivolík, jsme ještě shodou náhod dojeli první třídou, k osadě jsme již stoupali po svých a bez mapy či navigace.

Na místě jsme se rozdělili do skupinek a stavěli jsme si obydlí na následující týden. Přístřešků nakonec bylo více, jelikož jsme dospěli k názoru, že pro méně lidí bude jednodušší je postavit kvalitnější. Každý se tedy mohl rozhodnout, jestli chce mít vlastní stavbu, nebo bydlet ve dvojici či trojici. Jedna skupinka si navíc vybuodovala větší přístřešek, kam se vešly i naše společné věci. Bohužel ale všechny přístřešky protékly během velké bouřky, která na nás přišla poslední noc.

Kdo byl hotov s přístřeškem, snažil se většinou rozdělat oheň některým z primitivních způsobů (tření klacíků, roztáčení setrvačnicku, křemenem o křemen). Tření klacíků už několikrát vypadalo, že bude fungovat, ale nakonec stejně jako ostatní způsoby jsme ani takto oheň nezapálili. První den jsme jedli dobroty, které jsme si připravili předem doma či společně na předchozích workshopech – kváskový chléb, sýry, buchty a jablíčka, která jsme našli po cestě.

Další dny jsme čím dál tím víc chápali, že samotné opravování vlastnoručně postavených přístřešků, rozdělování ohně, vaření jídla a hygiena zabírají ohromné množství času. Při výletech, během kterých jsme se snažili najít další suroviny, jsme sehnali vejce a med. Volně jsme pak našli ze sytějších potravin jablka a houby. Za největší neúspěch jsme pak brali, že se nám nepodařilo sehnat mléko a při rybaření jsme nechytily žádnou rybu.

ZAČÍT OD NULY

Postupně jsme více a více pokulhávali za naším časovým plánem a litovali, že máme na vše tak krátkou dobu. Došlo nám, že žádný člověk v žádné době nezačínal od nuly. Vždycky navazoval na dlouhé roky práce a vývoje a když někdo pokračoval, měl již k dispozici plody práce svých předků. Naše velké plány na ohromné množství činností tak byly již předurčeny předem k tomu, že bude jen velmi obtížné je všechny plnit a zároveň si užívat samotný primitivní pobyt v přírodě. Naše touha odvděčit se za ochotu sousedům z Křivolíku nás nutila ve větším množství pracovat na stavbě lovecké

chaty – strávili jsme tam téměř tři dny, ale stejně jsme z daleka stavbu nedokončili. Kromě toho se většina z nás účastnila zabíjaček a společných jídel v osadě. Jinak si ale každý situaci přizpůsobil po svém a většina z nás si exkurzi do minulosti užívala, jak chtěla. Přestali jsme se honit a začali vše vnímat jako možnosti namísto povinností. Přišli jsme na to, že je nejlepší nechat jednotlivé mistry (garanty činností), aby dle svých možností přes den pracovali na svém řemesle a zapojovali ostatní dle zájmu. Většinou tak každé řemeslo vyzkoušela alespoň polovina účastníků.

V kamnech jsme nakonec pekli jenom chleba, jelikož je pro vypalování keramiky potřeba jiný typ pece a neměli jsme dostatek času na to jej zbudovat. Keramiku jsme nakonec vypalovali v ohništi. Možná i proto nám všechny nádoby popraskaly a povedly se tak jen setrvačnický a křivolické venuše. Důvodem mohl být ale i krátký čas sušení nebo nedokonalá konzistence směsi, kterou jsme tvořili čistě z jílu z potoka.

Když měl někdo chuť si vyřezávat, klidně si tři dny vyřezával, stejně tak někdo mohl více dnů v kuse strávit tvorbou křivolických venuší či pletením košíků. Někteří trávili čas procházkami po okolí či rybařením a jiní zase tvorbou provázků z juty, listů pšenice a nakonec už z čehokoliv.

Mezi naše zamýšlené činnosti se na základě spolupráce s osadou Křivolík přimíchala pomoc jako komparz při natáčení života v jejich osadě, stavba lovecké chatky a velká zabíjačka poraněné krávy. Díky osadě jsme si také vyzkoušeli mletí obilí, mohli jsme si u nich upéct chleba, zkusit vyrobit uhlí a tavit kov. Také se nám spolupráce vyplatila při saunování, kdy jsme mohli využít jejich nafukovací bazének k opláchnutí. Saunu jsme zbudovali jako kupoli z mladých proutků zakrytých dekami a igelitárnou a dvakrát využili. V okolí jsme pak identifikovali a nasbírali mátu, která svou vůni saunování ještě více zpříjemnila. Pro mě i mnohé další byla sauna jedním z nejsilnějších duchovních zážitků na akci.

Předposlední noc přišla velká bouře a my se postupně slézali do nejbytelnějšího přístřeší až jsme všichni vyrazili k sousedům na Křivolík. Seděli jsme společně v ohromné budově nazývané Valhalla s velkým ohništěm uprostřed, přijali nás velice vlídně. Strávili jsme večer zpěvem a radováním. Potvrdil se tak i náš předpoklad, že je potřeba nějaké útočiště pro případ nouze. Další den nám bylo řečeno, že je potřeba utratit jednu krávu, která se v noci těžce zranila. Strávili jsme tak skoro celý den pomocí s velkou zabíjačkou. V mezičase jsme také konečně vybalili vydělanou kůži (původní plán využít kůži, kterou stáhneme z kozy a vyčistíme si ji nebyl časově realizovatelný) a začali plést košíky. Večer jsme ještě jednu noc přespali s novými přáteli ve Valhalle a další den už patřil jen úklidu a loučení.

Po letní části následoval ještě jednodenní workshop na dodělání kožených výrobků (bot, čutor, opasek) a víkendový workshop zaměřený především na techniky tavení a práci s kovem (nožíky, prsteny, amulety). Tento workshop jsme se rozhodli spojit s programem pro skauty.

CO MI AKCE PŘINESLA

Celý projekt, ale zejména samotná Primitivní vesnice, byly pro mě silným zážitkem a zkušeností. V celém týdnu jsem se naprosto oprostila od myšlenek na svůj život v civilizaci a věnovala jsem se přizpůsobování podmínkám a zajištění přežití ve zdraví a spokojenosti.

Příroda mě donutila zpomalit a naprosto slevit z původních přemrštěných plánů. Byla jsem nucena prioritizovat, ale především si uvědomit, že není důležité stihnout všechno ani co nejmíc, ale užívat si soužití s přírodou v její surovější podobě. Vychutnávala jsem si čas věnovaný poznávání okolí, ranním osvěžením v řece či klábosení s přáteli při pletení nekonečných provázků. Zjistila jsem o sobě, kdy je mi nejlépe a jaké mi vyhovuje tempo. Také jsem zjistila, že existuje nepřeborné množství činností, které jde dělat v mezích, kdy se mi nechce dělat nic velkého – hraní si s hlínou, získávání zrn z klasů, pletení ošatek či vyřezávání lžíce. Nutno říct, že jsem také nabyla velkého množství reálných dovedností, které jsem teď schopna využít a předávat ostatním na dalších akcích.

Nejsilnějšími zážitky byly společné činnosti, které nakonec tvořily kostru celého pobytu – zabíjačky, saunování, stavba lovecké chaty až do vyčerpání či evakuace před bouřkou zakončená společným ohněm ve vedlejší vesnici.

Myslím si, že podobná akce ve starším kolektivu roverského kmene má své místo a bude cennou zkušeností pro každého rovera či vedoucího, který se za rovera již nepovažuje. S mladšími rovery či skauty by určitě bylo možné vyzkoušet některé části ve zjednodušené verzi a s větší organizací ze strany vedoucího. Samostatné aktivity či zážitky s přírodou pak můžu doporučit úplně všem.

OHLASY DALŠÍCH ÚČASTNÍKŮ

Mitchi (Jakub Mičánek):

Akce mi dala spoustu nových dovedností a zkušeností – odhodlal jsem se vyrobit si sýr, vydlabat misku, vyudit maso atd. Tyhle zkušenosti mi taky změnily pohled na spoustu témat – třeba jzení masa či pohodlnost novodobého života. Taky byl skvělý zážitek s bouřkou, přesunem do Valhally a následným veselým večerem s tamními obyvateli. Vzala mi iluze o tom, že všichni jsou stejně nadšení do primitivních technologií jako já a taky že 14 dní je dost času na naučení se všeho, co bych chtěl.

Peťa (Petr Žufan):

Osobně si myslím že bylo zajímavé si vystačit s tím, co si člověk sám připravil (přístřešek, oheň, ale i jídlo). Také bylo zajímavé zjištění jak ty procesy všechny fungovaly, že jsme si vážně skoro celý den jen připravovali jídlo a ostatních věcí už se moc nestihlo. Zajímavá byla určitě sauna v přenádherném lese, poražení kozy a zpracování masa a všeho možného, výroba chleba, nebo dešť ve vlastním přístřešku.

Aljaška (Alena Janáčková):

Rozhodně jsem se něčemu přiučila, ačkoli se ne všechny naše „pravěké pokusy“ setkaly s úspěchem. Odpoutala jsem se od běžného života, užila si týden v přírodě a nabrala spoustu inspirace. Naopak mi primitivní vesnička vzala iluze o tom, kolik času zaberou kdysi běžné činnosti, jako je třeba pletení ošatky nebo výroba provázku, a jak náročné je jejich ovládnutí. ✘

DENISA RAICHOVÁ – MOTLA
Učitelka na alternativní škole
a instruktorka VLK Nota
Bene, členka odboru Skauting
pro všechny. Ráda čte, peč
koláče a pije dobrou kávu.

Nechat děti být dětmi

Proč je důležité jen tak si hrát? O volné hře a jejím místě ve skautském programu

Je páteční večer. Zítra jdeme s oddílem (25 holek – světlušky a skautky, pár rangers) na výlet. Vzhledem k tomu, že jsem ráno dokončila náročnou zkoušku z politologie, program ještě vymyšlený nemám. Volám proto Skořici, se kterou výlet organizuji, abychom vymyslely co a jak. Napadla nás skvělá běhačka po lese, ale problém je v tom, že je na ni potřeba vytvořit a rozstříhat asi 500 kartiček. Rozdělujeme si práci a pouštíme se do ní. Po půlnoci jdeme spát. V sobotu vyrážíme na výlet, všechno probíhá podle plánu. Po obědě Skořice rozhazuje lístečky v lese, já si zatím povídám s holkama. Když se vrací, vyháníme holky od kaluže a domečků pro skřítky na naši super hru. Pravidla vysvětlujeme třikrát, protože Kotník se zapoměla s klacíkem v bahně a protože Míša s Lori si pořád o něčem zapáleně povídají. Začínáme hrát, jenže po 20 minutách nikdo neběhá a u obří kaluže potkáváme nejen Kotníka, ale taky Paletu s Májou. Zoufale jsme se se Skořicí domluvily, že hru přeručíme a zeptáme se, co se děje. Holky nám řekly, že by raději ještě dostavěly domečky pro skřítky, a tak jsme je rezignovaně poprosily o sesbírání lístečků a nechaly jsme je vrátit k předchozí zábavě. A protože to holky tolik bavilo, inspirovaly jsme se a na dalších schůzkách jsme potom vyráběly dubánky a povídaly jsme si o všech dalších domácích skřítcích.

Vzpomínka na tuhle situaci je jedna z těch, které vyprávím nejčastěji a nejraději. Ukazuje totiž to, že občas stačí jenom být a nechat děti být dětmi. I když mi to v té době připadalo jako naše selhání, rozhodně to o mnoho let později, kdy už jsem vedla celý oddíl, vedlo k tomu, abych přemýšlela o tom, jaký program chystáme, jak pracujeme s harmonogramem a kolik holkám dáváme volného času a prostoru na volnou hru. Tu dnes považuji za jeden z důležitých prvků výchovy.

Abyste vůbec k volné hře mohlo dojít, potřebujeme mít volný čas. Čas, kdy máme splněné všechny své povinnosti a zabezpečené fyziologické potřeby. Je dobré si uvědomit, že jinak trávíme svůj volný čas, když jsme doma, a jinak, když jsme na skautské akci, kde jsme v jiném prostředí, obklopeni různými lidmi.

FOTO: KATEŘINA ŠTĚPÁNKOVÁ

Jak nás volný čas rozvíjí?

- učíme se a získáváme nové schopnosti a dovednosti
- rozvíjíme vztahy, kamarádství, učíme se komunikovat, spolupracovat a řešit konflikty
- učíme se definovat své hranice a rozvíjet empatii
- vede nás k pohybovým aktivitám, učí nás relaxovat, podporuje náš duševní rozvoj
- odhaluje naše zájmy a záliby, vášně a talenty, probouzí v nás přirozený zájem o konkrétní oblasti (např. o rostliny), pomáhá nám posilovat sebevědomí
- podporuje kreativitu, a tím i schopnost řešit problémy
- poskytuje prostor pro zkoušení si nových věcí a pro děláni chyb, ze kterých se můžeme poučit

Z vlastní zkušenosti můžu říct, že když se zbavíme strachu z toho, že se děti budou nudit, a upravíme harmonogram akce (zejména pak tábora) tak, aby měly dostatek volného času, přirozeně pak dochází k volné hře a rozvoji všeho toho, co je výše popsáno. Děti i dospělí se čas od času nudit potřebují, aby se pak s chutí pustili do činnosti a objevili třeba i něco nového.

Volná hra je pak taková nestrukturovaná činnost, kterou si najdou skauti a skautky sami od sebe, jsou v ní sami sebou. Činnost s volným koncem, kterou si sami řídí. Je možné, že ze začátku budou potřebovat naši pomoc – ukázat různé druhy činností, možností, věcí, se kterými si mohou hrát, tvořit. Nebojme se jim proto podporu nabízet a občas se do aktivit s nimi zapojit. Je ale důležité v tom najít balanc, aby se skutečně dostali i k činnostem, u kterých dospěláci nepotřebují.

Volná hra může mít mnoho podob – lezení na stromy, manuální činnost, ale také to může být jen prosté povídání si a sdílení zážitků. Zkrátka jde o prostor, kdy způsobem, který si zvolíme, objevujeme svět a tím se učíme.

Z hlediska pedagogiky a psychologie je volná hra důležitý prostor pro řešení vývojových úkolů, které se vážou ke konkrétní věkové kategorii. Aby k volné hře docházelo, je potřeba mít v oddíle nastavené bezpečné prostředí: aby se nikomu nic nestalo a všichni měli příležitost dostat se k různým pomůckám a zdrojům. V bezpečně nastaveném prostředí by potom měli všichni cítit, že mají možnost vyjadřovat své myšlenky a debatovat o nich, mají hlas ve skupinovém rozhodovacím procesu a nedostávají příkazy od autorit, zejména takové, kterým nerozumí.

A jak se bude lišit volná hra pro jednotlivé věkové kategorie?

B **Benjamínci** skrze hru poznávají okolní svět, rozvíjejí své jazykové a sociální dovednosti, grafomotoriku (např. hra na kuchařku a vaření kaše z hlíny a pampelišek). Volná hra je pro ně ze všech výchovných kategorií nejpřirozenější.

Vlčata a světlušky preferují vlastní hru, kterou sami řídí. Jsou pro ně důležitá pravidla a když je někdo porušuje, může docházet ke konfliktům. Učí se zodpovědnosti a samostatnému rozhodování, učí se prohrávat, volný prostor často využívají k pohybovým aktivitám.

Skauti a skautky si vytvářejí sociální vztahy a společenské uznání. Ze začátku je pro ně přirozené, že se nudí, ale pokud mají dostatek volného času, začnou také objevovat, nejčastěji ze všech věkových kategorií potřebují podporu od dospěláka. Je pro ně typické sdílení – nebojme se je nechat propovídat všechen volný čas.

R Pro **rovery a rangers** je tématem (sebe)láska a seberealizace, vytvářejí si hodnotový systém, prohlubují vztahy, hledají si výzvy, společně prožívání volného času je pro ně často motivací zůstat ve skautském prostředí (např. hraní na kytaru o poledňáku, v partě hledají tělesný kontakt). Touží po volné hře, resp. dostatku volného času, ve kterém mají prostor pro spontánní činnosti, tak i po řízených aktivitách. Sami si dokážou říct, co zrovna potřebují.

Volná hra je cesta, kterou si rozvíjíme fyzické, intelektuální, emocionální, sociální i morální dovednosti. Důležité je, abychom si ji volili a řídili sami. V takto stráveném čase je podstatnější činnost sama než její výsledek. Je to hra, která je nápaditá, ale není striktní, tzn. že je často v určitém slova smyslu odtržena od reálného světa. A zároveň je to čas, který vyžaduje naši aktivní, pozornou, ale ne vyčerpanou mysl.

Chceme-li v oddíle s volnou hrou začít, zařazujeme ji do harmonogramu postupně, dejme si vzájemně prostor pro seznámení se s tím, co to volná hra je a jak funguje. Prostor pro volnou hru klidně můžeme označit v harmonogramu, dát jí časový rámeček, ale zároveň je důležité vnímat všechny zúčastněné a nebát se takovou chvíli zkrátit či prodloužit. Do přirozené hry se s dětmi zapojujeme, jsme pak členem party, prohlubuje to náš vztah, buduje vzájemnou důvěru; jsou to autentické okamžiky, kdy vznikají skutečná přátelství. Je ale důležité, abychom hledali i momenty, kdy necháme skauty a skautky o samotě, a postupně tento čas zvyšovali. Berme tyto chvíle jako příležitost pro to, abychom se i my naučili pracovat se svým volným časem. Neměl by to být pouze čas, kdy přemýšlíme nad dalším programem, ale i čas, kdy odpočíváme, děláme to, co nás baví, nebo čas, kdy jsme jako vedoucí spolu. Zároveň by prostor pro volnou hru neměl vznikat tak, že zapomeneme připravit program a tohle je nejjednodušší řešení. Přemýšlejme nad tím, co nám volná hra přináší, a nad potřebami obou stran.

Zařadit do naší oddílové činnosti dostatek volného času a prostoru pro volnou hru může být někdy dost náročné. Možná proto, že nejsme zvyklí takový prostor v režimu oddílu mít a máme pocit, že ho děti neumí trávit smysluplně, možná i proto, že ve volné hře nic nefunguje tak jednoznačně a jednoduše, jak to vypadá napsané. Mějme proto na mysli i to, že trávení volného času a využití volné hry je opravdu hodně různé a záleží na konkrétní skupině, se kterou pracujeme. Každé pohlaví bude chtít svůj volný čas trávit zcela odlišně. A hodně různé to není jen u jednotlivých věkových kategorií, ale také u konkrétních dětí. Když si někdo neumí volně hrát, nejdříve se úplně utrhne ze řetězu, porušuje pravidla a může to trvat opravdu dlouho, než pochopí, co může dělat a o co jde, ale je potřeba být trpělivý. Někteří jedinci si s volným časem neumí příliš poradit a je to pro ně těžké, někteří (třeba děti z alternativních škol) jsou na volný čas zvyklí, ale neumí si s ním poradit přirozeně a čas to potřebují popostrčit.

To, co ale můžeme udělat my jako vedoucí, je naučit se volný čas ocenit, protože ho můžeme zužitkovat a využít, ale taky naprosto promrhat. Naučit skauty a skautky v našich oddílech pracovat s volným časem a dát jim příležitost zažít volnou hru je pak jedna ze skvělých příležitostí, kterou máme. ✕

LIBOR BRZOBOHATÝ – BORO
Redaktor Skautingu a průvodce
v lesní školce. Rád brázdí vlny
bahničných kaluží a pokořuje
zelené vrcholky stromů.

Svobodná hra aneb hraju si, tedy jsem

Hledáte pomocníka při zapojování volné hry do skautského programu? Článek na straně 22 k ní nabízí mimo jiné základní metodiku. Kniha od autorů webového portálu *Učíme se venku* (ucimesevenku.cz), který vyhání učitele a učitelky ven ze tříd a ze školních lavic za zážitky, dobrodružstvím a poznáním do přirozeného světa „tam venku“, nabízí fascinující vhled do hlubin dětské hry. Těm, kteří neví zatím přesně *jak* nebo stále hledají nadšené *proč*, přináší kniha na jednu z nejpřirozenějších lidských činností – hru – v podstatě už několikrát vyřčený, ale přesto v něčem naprosto jedinečný pohled.

hodiny pečlivých příprav, detailní pravidla a vymakané kostýmy. Svědomitě připravený skautský program v podobě propracované hry se symbolickým rámcem má jistě v naší činnosti své místo. Není však univerzální odpovědí na všechny potřeby našich členů.

Na chvíli se zastavit a ztratit se s kamarády ve vlastním světě. Sprátelit se s okolní přírodou, kterou máme někdy tendenci vnímat jen jako kulisu – ať už jde o koruny stromů, pod kterými odpočíváme, nebo kaluže na cestě, kterou pádíme směrem k cíli naší výpravy. Tyto chutě jsou pro nás přirozené. Nejde o neúspěch nebo selhání, pokud jim dáme přednost před pečlivě připraveným programem. Jde o potřeby dětí, které se přirozeně ne vždy slučují s našimi představami o ideální výpravě nebo schůzce, kterou si doma připravíme od A do Z. *Svobodná hra* Justiny a Petra Danišových nabízí širokou paletu vodítek, jak dát těmto potřebám volný průchod a nechat jimi náš společně strávený čas obohatit, nikoli sabotovat.

HRA Z POHLEDU VĚDY

Kniha je rozdělena do tří částí. Ta první a nejrozsáhlejší nabízí velmi podrobnou sondu do úžasného a naprosto autonomního světa dětské hry a imaginace. Co je to hra? V čem spočívá naše vrozená potřeba si hrát, jaké má zákonitosti a proč je pro náš rozvoj tak zásadní? Autoři se pouští do antropologické studie dětství a pozice dětí v různých dějinných etapách a událostech, která však směřuje k jednoznačně pojmenovanému východisku: děti si potřebují hrát, bez ohledu na vnější podmínky. Potřebují být tvůrci svého života a ve svém vlastním kolektivu hledat svůj vztah ke světu.

Jaká je naše role v tomto ryze dětském světě a jak jej vědomě či nevědomě ovlivňujeme? Podle autorů jsme v průběhu historie prošli několika fázemi: od přijímání dětské hry jako něčeho přirozeného, do čeho nezasahujeme, přes

období její netolerance a pragmatického pohledu na dětství jako přípravy na dospělý život, jsme dospěli do osvíceného období, ve kterém hru dětí zpravidla podporujeme. „Zrodil se názor, že hra je významná pro život dětí a pomáhá jejich správnému vývoji. Objevily se hračky, hřiště a instituce, kde si děti mají hrát, protože je to pro ně dobré.“ Tento přístup však v sobě skrývá neblahý paradox. Do všeobecně přijímané a oslavované dětské hry jsme se začali vměšovat a měnit ji. Hra dětí mezi sebou se změnila v hru dítěte/děti s dospělým. Přestala tak být jejich svobodným světem, ve kterém mají prostor se projevit a začala být naším nástrojem k jejich formování.

VRAŤME HRU DĚTEM

Jak z toho ven? Přijmeme fakt, že v dětském světě hrajeme určitou, často zásadní, roli. Ve skautském prostředí, kde se snažíme hierarchické postavení dětí a dospělých ve velké míře stírat a být jim partnery, průvodci naším společným světem, jehož podobu však neustále ovlivňujeme, to platí obzvláště. Stojíme tak před velkou výzvou: nesměřujeme nutně náš společný život a tvorbu k předem vytyčenému cíli, ale rozšiřujeme dětem obzory v tom, co všechno je možné. Co všechno nás může naplňovat, co nám může dělat radost. Buďme jim múzou, která nabízí čas, prostor, materiál a inspiraci k jejich vlastní činnosti. Klidně se jí nadšeně zúčastníme, předcházíme zásadním rizikům a pomáhejme řešit vzniklé konflikty, ale vložme do dětí důvěru ve vytváření jejich vlastní cesty, včetně vznikajících překážek a selhání, která k ní nutně patří.

NEJSME NA TO SAMI

Stojíme před složitým úkolem. Justina s Petrem nás před ním ale neopustili. *Svobodná hra* do velké míry vypráví jejich osobní příběh plný slepých uliček, karambolů a pocitů bezradnosti. Ty však k provázení druhých lidí životem patří a jsou z velké části tím, co nás na naší roli fascinuje. Společně s „našimi“ dětmi totiž rosteme i my. Je proto potřeba se společně s nimi vydat vlastní cestou, jako dárek na rozloučenou nám ale autoři věnují pestrou paletu vlastních úspěchů a objevů. Kuchařku hravých a svobodných činností s dětmi v běžných i netušených prostředích a podmínkách. Některé vyvolávají neodolatelnou chuť ponořit se do dětského světa, kde je vše nové a připravené k objevování, jiné přímo útočí na naše definice toho, kde tento svět končí. Vytyčení hranic však už není jen na nás. Zapomeňme na to, co jsme se naučili, co jsme prožili a pojďme vše objevovat znovu, společně s těmi, kteří tak činí poprvé. ✖

▣ Svobodná hra: Jak nechat vyrůst radostně, odolně a samostatně děti (Justina a Petr Danišovi, Smart Press, 2020)

MARTINA FIDLEROVÁ – PLAMY
Skautuje v Blansku. Dříve mediální zpravodaj. Nyní nápomocná u zrodu nového střediska a přestavby nové klubovny.

KATEŘINA STOKLÁSKOVÁ – BLŮŽDA
Skautka z Brna a milovnice zimních i letních sportů. V současné době je součástí instruktorského týmu ČLK Sherwood.

FOTO: TOMÁŠ LITERA

Není to jen o svalch

Proč máme v oddíle Hulka, medvídko Pú nebo Laru Croft? A jak si vyzkoušet své proprioceptory?

„Já ten softball jít hrát nechci“, odporovala Bleška. „Posledně na mě všichni koukali, já to hrála poprvé a byla nervózní, nic jsem neodpálila, a tak mě vyoutovali. Zbytek mého týmu se tvářil naštvaně, jaký jsem to hrozný nemešlo.“ Ne každý má fyzické schopnosti filmového superhrdiny a špatná zkušenost s pohybem může vzniknout velmi snadno, třeba i pouhým slovem či pohledem. Pojďme si objasnit některé fyziologické zákonitosti a možnosti práce s pohybovými aktivitami v oddílech.

ŠIKULA ČI NEMEŠLO?

Každý se učíme jinou rychlostí zavazovat tkaničky, házet míčem či bruslit. Proč je někdo šikula a někdo nemešlo? Pohyb totiž není jen o svalch, ale jde především o to, co se odehrává v našem mozku, píše fyzioterapeut Pavel Kolář ve své knize *Labyrint pohybu*. Zmiňuje, že od dvou do dvanácti let se u člověka vyvíjejí takzvané ideomotorické funkce, které se skládají z koordinace pohybu, orientace v prostoru a schopnosti tyto dvě věci propojit a naučit se daný pohyb. Proto je u každého individuální míra šikovnosti a rychlost naučení se dané aktivity.

Bleška z úvodního příběhu, která se ocitla při úplně nové pohybové aktivitě, potřebuje dostatek času na trénování odpalu míčku. A pokud ji stresuje tlak spoluhráčů, proč si to třeba nevyzkoušet několikrát mimo hru, bez „diváků“? Bleška tak získá na jistotě, naučí se koordinovat tělo při odpalu a zároveň sledovat míček. Respekt k individuálním schopnostem dítěte pak vytváří bezpečné prostředí, dítě se cítí přijímáno a vytváří si kladný vztah k pohybu.

Pavel Kolář zmiňuje, že mozek se snaží co nejvíce pohyb ukrýt do podvědomí, aby je dělal automaticky a nezatěžovaly ho. Na nové pohybové úkony se potřebuje maximálně soustředit, aby zpracoval všechny informace, které od těla a smyslu dostává. Vysoká koncentrace může způsobit dřívější únavu, je to tzv. kognitivní únava (únava v mozkové kůře), přesto cítíme únavu tělesnou. Děti, které se učí

nové pohybové činnosti, to může značně zatížit a následně se u nich mohou projevit třeba bolesti hlavy, nevolnost, problémy s řečí či mohou reagovat podrážděně. Například komiksová postava Thora by ve věku dítěte mohla při sportu vztekle házet svým kladivem.

I malá procházka lesem naboso může tělu poskytnout tolik podnětů, že tělo má potřebu si po aktivitě odpočinout. Přitom se zdánlivě nejedná o náročnou sportovní aktivitu, tak na co odpočinek? Proto je dobré ptát se dětí, jak se během pohybu a po něm cítí, a umožnit jim odpočinek, který jejich tělo žádá, i když máme zrovna pocit, že ho nepotřebují.

VNÍMÁNÍ POHYBU

Zkuste si vyzkoušet následující aktivitu na schůzce. Stoupněte si na jednu nohu, zavřete oči a otáčejte hlavou ze strany na stranu. Všimněte si, jak je to pro každého jinak náročné! Při této aktivitě je totiž vyražena zraková fixace i rovnovážný aparát v uchu a tělo udržuje rovnováhu pouze pomocí tzv. proprioceptorů – čidel ve svalch, kloubech, šlachách i orgánech, které reagují na mechanické podněty a informují mozek o poloze těla.

Vzhledem k tomu, že máme každý jinou vnímavost na tato čidla, může být i proto někdo v našem oddíle trochu nemotorný jako medvídek Pú a jiný zase mrštný jako Lara Croft. To jak čteme signály z těchto čidel závisí nejen na správném vyhodnocení bolesti v těle (např. vnímání přetížení šlach a kloubů), ale i na tom jak pohyb provádíme.

Jak tento poznatek o správném vnímání svého těla uvést do praxe? Třeba dát dětem možnost předem zhodnotit své fyzické možnosti či vytvořit různé fyzicky obtížné varianty jedné aktivity. Například tým, že jim dáme na výběr ze dvou různých sportů, dvou různě dlouhých tras nebo je o délce trasy alespoň informujeme. →

FOTO: ZUZANA HAVLÍNOVÁ

V průběhu aktivity pak můžeme s dětmi mluvit o tom, jak jsou na tom se svými silami, a být vnímavý vůči jejich potřebám odpočinku. Ano, dítě může říct: „Já už nemůžu.“ Ale jak poznáme, zda už opravdu nemůže, či se mu jen nechce? Na to není žádný test, ale odpověď se dá vykomunikovat. Zkuste zjistit, co se skrývá za větou „Já už nemůžu.“ Je to bolavá noha? Hlad? Špatně se mu dýchá? Je mu vedro? Všimněte si jak rozdílná může být situace, když na větu dítěte odpovíte: „Pojď. To bude dobrý, za chvíli jsme tam,“ nebo: „Pověz mi, jak se cítíš a co by ti pomohlo cítit se teď lépe.“ Věta „To bude dobrý.“ jen smázne ze stolu určitou potřebu dítěte a vlastně jeho volání ignoruje. Druhá věta „Pověz mi.“ mu dává najevo: „Mám o tebe zájem a chci tě podpořit“.

NÁŠ PŘÍSTUP K POHYBU A JAK HO PREZENTUJEME

Děti, které se ve svém volném čase nevěnují žádnému pohybu a sportují tak pouze v hodinách tělocviku, mohou získat kladný vztah k pohybu skrze náš přístup a prezentaci. Možná mají nějakou špatnou zkušenost s pohybem, a proto nesportují, nebo si připadají nemotorné a do pohybu nemají potřebu se pouštět. Právě my jim můžeme ukázat benefity a radost z pohybu. Avšak co sto lidí, to sto způsobů, jak se do pohybu zapojit.

Za jednu z důležitých zásad považujeme nevyvíjet tlak na výkon. Můžeme mít představu o tom, co ostatní mají umět. To ale neznamená, že by dítě takové mělo být. Nejsme trenéři, kteří vyžadují přesnou techniku či dosažení fyzické mety. Zamysleme se nad daným okamžikem - kdy je potřeba perfektní techniky a kdy nám stačí, že si dítě daný pohyb užívá? Je to hledání určité rovnováhy, kdy vnímáme, jestli by správná technika mohla dítěti v pohybu pomoci, aby si ho užívalo (jak házet frisbee aj.) a kdy jsme schopni nechat je prožívat jejich radost a nezasahovat do daného okamžiku.

Další otázkou je, kdy a jak děti hecujeme. Opět se zkusme zamyslet, jak balancovat mezi situacemi, kdy jsou naše slova podporou a kdy jde už o zbytečné hecování. Věta: „Já vím, že na to máš, zkus to ještě jednou. Když to nepůjde,

FOTO: PETR KALOUSEK – ROBINSON

nevadí.“, je dost rozdílná od věty: „Všichni to zvládli, podívej, už jsou nahoře, tak nebuď srab a lez!“ My vedoucí, a mnohdy si to ani neuvědomujeme, máme jedinečnou možnost zprostředkovat dětem cestu k zážitku z pohybu, ať už to jsou výhledy z vrcholů hor, vůně lesa, pocit nespoutanosti při lezení na skále či vyplavené endorfiny. A právě tyto zážitky mohou být správnou motivací a odměnou k tomu, aby si dítě k pohybu našlo svou cestu.

Dítě už může přijít do oddílu se špatnou zkušeností s pohybem (např. na školním výletě muselo ujít 20 km a fyzicky to nezvládlo) a nebo tuto zkušenost získat v oddíle (viz úvodní příklad s Bleškou). Jak najít k pohybu cestu zpět? Především by se děti měly v oddíle cítit bezpečně a důvěřovat nám. Mohou se nám tak svěřit se špatnou zkušeností, můžeme s nimi o tom mluvit a zeptat se jich, co by jim pomohlo, aby se u společných aktivit cítili komfortně. Proto je lepší, když se na řešení situace bude podílet svými nápady i samo dítě.

Představa ideálního pohybu je pro každého jiná. Někdo se vyžívá v kolektivních sportech, jinému stačí procházka. Respektováním těchto rozdílných preferencí a potřeb se stáváme pro děti oporou.

NAŠE TĚLA

Těla mužů a žen fungují odlišně, a proto je dobré být si vědom daných rozdílů a toho, co z nich plyne pro pohybové aktivity.

Antropoložka, pohybová a výživová specialista *Katarína Baniariová* v rozhovoru charakterizuje rozdíly fungování mužského a ženského těla (bit.ly/rozhovor-katarina). Když se muži vzbudí, zvýší se jim hladina hormonů, fungují naplno a okolo šesté mají útlum. Tělo ženy mezi 13–18 lety se tvaruje a mění se biomechanika a úhly kostí. V tomto věku nemusí mít chuť ke sportu, mohou potřebovat více odpočinku, někde možná přiberou a mohou být trochu nemotorné. V tomto období můžeme dívkám v oddílech dát oporu a pochopení, a vyvarovat se posměchu kolektivu, že je dívka nemotora nebo úšklebných poznámek k jejímu vzhledu. Cykličnost ženy se projevuje i v míře fyzického výkonu.

JAKUB TESAŘ – TESÁK
Skaut z Nového Města na Moravě.

Proto může být žena při jedné fyzické aktivitě silná jako Hulk a v jiný den si může připadat něžná jako víla Amálka. Žena v postmenstruační fázi má vynikající fyzickou výdrž a velkou sílu, na rozdíl od premenstruační fáze, kdy dochází k postupnému poklesu fyzické energie, která je pak nejnižší v době menstruace. Více se o tomto tématu můžete dozvědět v knize *Cyklická žena*. Gynekoložka Helena Máslová pak v rozhovoru (bit.ly/rozhovor-maslova) zmiňuje, že cyklické chování má žena, která neužívá hormonální antikoncepci. Ta totiž ovlivňuje přirozené procesy v těle.

Co tedy s tím, když mám na táboře třeba 10 dívek v pubertě? Neznamená to hned uvádět dívky a ženy do trapných situací a zjišťovat, v jaké jsou fázi. Jde spíš o povědomí, vnímání specifik fungování ženského těla na základě jeho cyklu a respekt k potřebám, které z toho mohou plynout. Zkuste si představit situaci, kdy vedoucí nemůže pochopit, proč její svěřenkyne nechtějí jít do vody nebo se zúčastnit vodních aktivit a nutí je to vysvětlovat před celým oddílem nebo dokonce táborem. Určitě se dá tato situace řešit i jinak. Můžete to s nimi probrat v soukromí a snažit se jim vyjít vstříc, dojít k řešení, které je nebude stresovat a uvádět do trapných situací. Navíc se může stát, že jsou dívky málo informované o své cykličnosti, takže může být výhodou jim citlivým způsobem tento jev představit a vysvětlit.

ABY POHYB PŘINESL RADOST

K tomu, aby si děti mohly pohyb s oddílem opravdu užít i s ohledem na jejich specifické potřeby, jsou podstatné vnímavost a respekt k jejich potřebám. Jak už k jejich tělu a schopnostem k pohybu, tak i k potřebě odpočinku. Zároveň nezapomínat na to, že zprostředkováváme dětem zážitky z pohybu, ne trénink, který z nich má vyždímat to nejlepší. Protože pokud si budou udržovat radost z pohybu (a naším přístupem a atmosférou v kolektivu tuto radost podpoříme), budou stimulovat své tělo, naučí se ho vnímat, mohou se vyvarovat zraněním a pohyb jim bude přinášet pozitivita do života. Ženy a dívky taky mohou pochopit, proč někdy dokážou zvednout celou kládu a jindy si připadají, že je náročné uběhnout několik metrů. Podporujeme pohyb v odměle tak, aby to všem přinášelo radost.

TIP: REGENERACE

Pro dobrý požitek ze sportu je dobré zaměřit se na následnou regeneraci (tzn. uvedení organismu do původního stavu rovnováhy). U regenerace je však podstatné vnímat individuální nastavení míry odpočinku pro každého.

Fyzická aktivita může odbourat psychickou únavu, v opačném případě to však nefunguje, zmiňuje Pavel Kolář v knize *Labyrint pohybu*. Můžeme tedy umožnit dětem zažít, jaký na ně má pohyb vliv, když jsou třeba unavení po celodenním sezení, ale navečer půjdou v rámci schůzky na procházku. Můžeme s nimi také vyzkoušet různé techniky relaxace (meditaci nebo mindfulness, řízenou imaginaci a vizualizaci, mezi které řadíme i autogenní trénink atd.), kdy se uvolní všechno napětí v těle, jak svalové tak psychické, a dojde ke zklidnění. ✘

Netradiční výprava

Jedna z tradičních akcí našeho oddílu je dubnová výprava na Ivančenu. Hlavní zastávka je sice u beskydské mohyly, ale v tradičním itineráři se nacházejí i zapomenuté studánky, strmý výstup na Lysou horu a vodní nádrž Šance. Jarní výpravě do moravských hor odpovídá i obvyklé vybavení – něco teplého pro chladné večery a rána, stany pro mladší členy, návleky a rukavice pro výstup na zasněženou Lysou horu.

Ten rok byl jiný. Změnu jsme nevymysleli my, přišla s 20 centimetry čerstvého sněhu, který v noci překvapil i nižší nadmořské výšky. Do rána zmrzla voda v lahvích, tkaničky se změnilly na tuhé dráty, některé stany se složily pod tíhou sněhu. Zvažovali jsme, zda akci neukončíme; vzhledem k dosavadnímu jarnímu počasí jsme na příchod mokrého sněhu nebyli připraveni. Promrzlé ráno jsme však překonali a putovali dál. Vrcholem akce tentokrát nebyla zastávka u mohyly ani na Lysé hoře, ale společný večer u obrovského ohně. Sušili jsme nejnutenější vybavení, pojídali vše, co se dalo v náročných podmínkách připravit, a sdíleli zážitky z (nečekaného) zimního putování. Výpravu jsme nakonec o den zkrátili, ovšem i tak patří k nejkrásnějším z našich beskydských dobrodružství.

Věřím, že podobnou zkušenost má každý skautský oddíl. Nemusíme čekat na to, až si příroda podobně řekne o naši pozornost. Můžeme hledat cesty, jak okolní prostředí, včetně jeho „rozmarů“, pozvat do svého programu.

Nevybírejme místo, kam se snadno dopravíme, ale spíše zajímavé přírodní prostředí. Namísto vzrostlého lesa, kde si můžeme zahrát novou hru, hledejme prostředí, kde bude fyzickou výzvou třeba už jen pohyb v něm. Uvažujme, ve kterém období je místo obzvláště pozoruhodné, jaká denní doba je vhodná pro návštěvu. Nezapomeňme také, jakou stopu za sebou zanecháme. Má být táborová louka, když ji opouštíme, přichystána pro další roky, nebo spíše pro další návštěvníky přírody, kteří mohou hledat totéž, co my?

Až bude covidové bezčasí úspěšně za námi, vyrazme společně nejen „tam, kde nebe je vysoké a modré a kde oblaka bílá rychleji než jinde plují.“ ✘

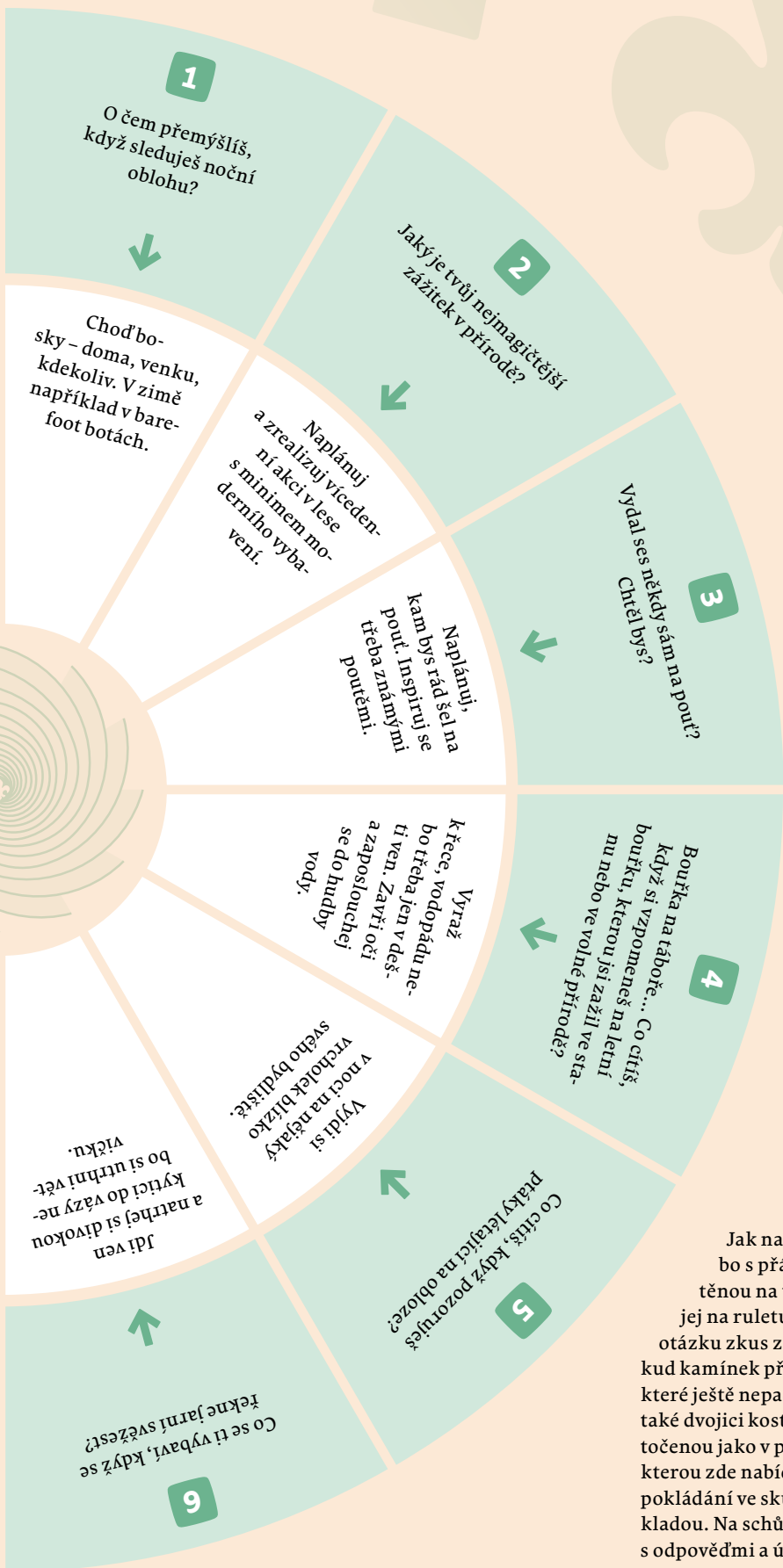
KATEŘINA PUCZOKOVÁ
– KÁTA

Vášnivá cestovatelka stopem po všemožných ostrovech, propagátorka roverských témat v časopise Skauting a ve středisku Kompas, kde působí jako zástupkyně vedoucího střediska.

Naše přírodní ruleta, aneb jak prožít přírodu

Pořádně si prožít soužití s přírodou můžete sami nebo ve skupině přátel. Mé nejsilnější zážitky souvisí s cestováním po světě, někoho jiného zase mohou potkat v rodné čtvrti. Pojďme si společně zavzpomínat, jaké prožitky nám příroda již přichystala, a naplánovat nějaké nové

Jak na to? Je to jednoduché – ať už jsi sám nebo s přáteli, můžeš využít přírodní ruletu umístěnou na této dvoustraně. Najdi si kamínek a hoď jej na ruletu. Přečti text z políčka, na které dopadl, otázku zkus zodpovědět a úkol splnit či naplánovat. Pokud kamínek překrývá více políček, snaž se vybrat takové, které ještě nepadlo. K hraní rulety je možné využít třeba také dvojici kostek či špendlíkem připíchnutou sirku roztočenou jako v pravé ruletě. Poslední možností hraní hry, kterou zde nabízím, je vybírání náhodných otázek a jejich pokládání ve skupině navzájem. Kreativně se meze nekladou. Na schůzce nebo v kruhu přátel se můžete střídát s odpověďmi a úkoly plnit nebo plánovat společně. ✖

KAROLÍNA SOLANSKÁ – KÁRA
Vedoucí 1. oddílu Slivice,
programátorka. Nadšenec
do soběstačnosti, kterou
ráda přibližuje dětem
i starším hravou formou.

Jak ze zážitků v přírodě vytěžit co nejvíc

Plynulé učení jako metoda práce s pocity, prožitky a reflexí

Přemýšlíte někdy ve svém oddíle o tom, co vaši členové v přírodě zažívají a co si z toho odnášejí? Nezřídka ji vnímáme jen jako místo, kam chodíme, kulisu k našim dalším činnostem. Ale jak často se opravdu zastavíme a vnímáme jen samotnou přírodu? Tábor nebo přespání v lese během roku k tomu představují ideální příležitost. Málokdy jsme tak blízko přírodě a málokdy ji vnímáme tak přímo, než když nás od ní odděluje jen tenká plachta stanu. Jak ale toto vnímání u našich holek a kluků podnitit a podpořit vědomé prožívání přírody? A jak něco takového zařadit i do programu, aby se tak dělo vědomě?

ZÁŽITEK A JAK HO PŘIPRAVIT

Práce s prožitky je nám skautům vlastní. Prožitky představují nedílnou součást skautské výchovné metody, protože jsou obsaženy v jejím bodu *učení se zkušeností*. Pokud nám prožitek utkví v paměti a ve vzpomínkách se k němu vracíme, stane se zážitkem.

Velkým průkopníkem v oblasti předávání a sdílení zážitků z přírody je Joseph Cornell, autor a propagátor metody *flow learning* (plynulé učení). Velmi zajímavá je jeho kniha *Objevujeme přírodu – Učení hrou a prožitkem* (Portál, 2012), která se této metodě věnuje dopodrobna. Dlouholetý pedagog a environmentalista zjistil po letech praxe, že pro vytvoření zážitku a předání radosti z přírody existuje pořadí činností, které funguje vždy. A to bez ohledu na věk a složení účastníků i prostředí, ve kterém se činnost odehrává. Tato metoda je řetězení aktivit, které na sebe plynule navazují.

PLYNULÉ UČENÍ SE SKLÁDÁ ZE ČTYŘ FÁZÍ:

- Fáze 1: **Probuzení nadšení** (*Awaken Enthusiasm*)
- Fáze 2: **Zaměření pozornosti** (*Focus Attention*)
- Fáze 3: **Nabídnutí konkrétního prožitku** (*Offer Direct Experience*)
- Fáze 4: **Sdílení inspirace** (*Share Inspiration*)

Ve výše zmiňované Cornellově knize je každá fáze detailněji popsána a doplněna bohatou inspirací konkrétních aktivit použitelných pro jednotlivé fáze.

Probuzení nadšení

Pokud se vám nepovede v účastnících programu vzbudit nadšení, nebudou mít další fáze úspěch. Nadšení nemusí být nutně bláznivé, pro začátek je dobré, aby byli alespoň zaujatí tím, co program nabízí. Dobrý začátek je nesmírně důležitý, většina dětí i dospělých se totiž o tom, zda je nějaká činnost bude bavit, rozhoduje během několika prvních minut. Uvedení výpravy, schůzky nebo táborového bloku programů živějšími aktivitami slibuje, že se mnohem více účastníků snadněji zapojí do dalších činností. Především u těch mladších také tato fáze slouží k částečnému vybouření se před dalším, vážnějším programem. Zvolení správné počáteční činnosti pro danou skupinu vám pomůže snadněji vnímat a nastolit atmosféru pro další fázi. Jako konkrétní příklad si můžeme představit, že chceme dopřát účastníkům programu západ slunce nad hřebeny. První fázi můžeme pojmenovat například jako závod na vrchol nebo stopovací hru, která nás zavede blízko ke konkrétnímu kopci.

Zaměření pozornosti

Důležité také je, aby energie, kterou jsme v první fázi nabrali, byla nasměrována správným směrem. Aktivity druhé fáze by měly především cílit na ztišení a posílení vnímavosti. Podle metody *flow learning* je klíčem k vytvoření pozitivního prožitku izolace některého smyslu. Jako příklad můžeme použít třeba bosou stezku se zavázanými očima – účastníci se budou brodit potokem a vyzkouší si různé materiály, po kterých se dá chodit. Při omezení zraku pak můžeme vnímat i zvuky přírody, tedy šumění větru, vody nebo zvuky různých zvířat. U této fáze je velmi důležité načasování do momentu, kdy už jsou účastníci aktivity připraveni na méně akčnější zážitky. U našeho konkrétního příkladu se západem slunce jim pak můžeme zavázat oči na poslední část stezky a nechat je kontrolovat postupovat. Další alternativa – polovina účastníků bude mít zavázané oči, druhá nebude smět mluvit a po dvojicích budou putovat do cíle.

Nabídnutí konkrétního prožitku

Po zklidnění se v druhé fázi nastává klíčová třetí fáze, ve které účastníkům činnosti předáváme to, co jsme jim skutečně chtěli předat. Ať už je to setkání se s divokým ptactvem v rukou ornitologa nebo vystoupení na kopec k pozorování západu slunce. Během těchto zážitků jsou účastníci díky předchozím fázím schopni lépe vnímat své okolí a to, co jim příroda poskytuje. V této fázi je důležité nabídnout vhodnou aktivitu, která by stavěla na nadšení a vnímání krásy světa okolo sebe a která bude všeobecně klidná a bude mít duchovní rozměr. Západ slunce nad kopci můžeme umocnit zejména správným načasováním, když zúčastněné necháme na místo dorazit v momentě správného postavení slunce na obloze.

Sdílení inspirace

Reflexe našich prožitků je velmi důležitá pro jejich zapamatování a přetváří je v konečné zážitky, které utkví v paměti.

Sdílení těchto prožitků s ostatními účastníky aktivity pomůže vynést na povrch to, co prožívali všichni zúčastnění podobně, ale po programech bez reflexe by se o tom navzájem nedozvěděli. Pokud jsou ale prožitky sdílené a nahlas pojmenované, prohlubují se a pomáhají ke sblížení s tématem i s ostatními účastníky. Pro čtvrtou fázi je velmi důležité, aby v účastnících aktivity upevnila pocit zakončení a uzavření předchozí činnosti. Na našem příkladu si můžeme představit posezení u táborového ohně s diskuzí řízenou organizátorem, a to buď přímo na daném kopci, nebo po sestupu do tábora. Pro mladší účastníky by se mohlo jednat například o výtvarné ztvárnění onoho západu slunce, který viděli.

KONKRÉTNÍ NÁPADY NA AKTIVITY

Zážitky v přírodě se dají realizovat i bez popsaných fází a nemusí být ani složité je naplánovat tak, aby si z nich účastníci něco odnesli. Níže přinášíme nápady na to, co všichni se o dá podniknout. Sloupek od Táhle na této dvojstraně pak detailněji popisuje jeden takový zážitek v přírodě.

- ✿ **Táborové ráno.** Nikomu se nechce vstávat před budíčkem, ale proč si hned na začátku tábora nepřivstat jen se svou družinkou a ještě před úsvitem, za šera, zdolat blízký kopec, kde spolu můžete posnídat a povídat si o tom, co je pro členy družiny důležité?
- ✿ **Činnosti na hlídce.** Kromě jasné povinnosti hlídat tábor by měla noční hlídka představovat především zážitek, který umožňuje seberozvoj a překonávání se. Požádejte hlídkující, ať zapisují všechno, co vidí a slyší do nočního deníku (nočníku), nebo uspořádejte soutěž o zpozorování nejzajímavějšího nočního zvířete. Zkuste si s každým dítětem po jeho noční hlídce popovídat o tom, jak proběhla, čeho se bálo a co by mohlo příště udělat jinak.
- ✿ **Tři bílé tesáky / kapky rosy / orlí pera / výzvy ze skautských stezek / roverské zkoušky.** Všechny tyto výzvy, přestože jsou určené pro různé věkové kategorie, mají za úkol společné cíle – a to sice navodit atmosféru prožitku z přírody a uvědomění si sebe sama.
- ✿ **Vandr.** Vyrazit do přírody bez určeného cíle sice není pro každého, ale skupinka skautů a skautek nebo roverů a rangers by z tohoto zážitku mohla těžit. Vyberte si oblast a toulejte se, tábořte a objevujte nevědní místa.
- ✿ **Zimní táboření.** Táboření v zimě a na sněhu má také své kouzlo. Jde si tak dobře představit a zažít náročný život ještě před relativně nedávnou dobou. Většina lidí si nikdy nezkusí po tmě dojít do tábora a rozdělat oheň nebo si nachystat večeři a místo na spaní, zážitek ze stanování je pak zimním prostředím umocněný.
- ✿ **Nezapomeňme na sebe.** Na táboře trávíme hodně času staráním se o někoho jiného. O děti, o kuchyni, o dříví. Důležité je ale také to, abychom jako vedoucí nadále budovali svůj vztah k přírodě a nezaostali v jejím vnímání. Umožněte každému vedoucímu, aby mohl strávit hodinu nebo třeba odpoledne klidným rozjímáním či procházkou mimo tábor. ✕

ZDENKA OUŘADOVÁ – TÁMHLE

Ráda se toulá za humny.
Nikdy nevyrazí bez svačiny.

Poutník

Než se v našem oddíle skautka přidá k rangers, pokoří sedm úkolů. Jednomu z nich říkáme *Poutník*. Z tábora, kde to stále tepe, vyrazí člověk po svých na dvacetikilometrovou pouť. Najednou je sám se sebou, pozornost nezaměstnává nic jiného než vlastní myšlenky a krajina kolem. Je čas dívat se, užívat si živou galerii dokonalé přírody a moci se kdykoli zastavit. **Měl/a jsi už také někdy možnost vyrazit sám/a toulat se krajinou?**

Svého *Poutníka* jsem šla už před nějakou dobou, i tak si z něho uchovávám dodnes silné obrazy. Cesta horkým dnem po prašné pěšině mezi zlatými poli, akátové srázy nad Berounkou, studený potok s vodopádem a také vyhrátý borový les, kde jsem se nebála na hodinu usnout. Volný den podle sebe. Beze spěchu, s radostí i jemným napětím, zda to zvládnou a neztratím se. Já a myšlenky, které jsem si to ráno z tábora sbalila s sebou. I o tom cesta je, o samotě. Vystoupit z ruchu a vnímat sebe, své role a to, co právě prožívám. Zpomalit a nadechnout se. Na trasu, kterou jsem tehdy ušla, jsem se už několikrát znovu vydala, abych zavzpomínala. Ta obyčejná místa na obyčejné turistické stezce mi i po letech připomněla, co jsem kdysi prožívala a na co jsem myslela. **Na které místo se rád/a vrátíš ty?**

Tehdy v patnácti pro mě bylo důležité, že jsem šla sama a musela se spolehnout na sebe. Později mi to dodalo kuráž někam vyrazit, vyhledávat malé sólo procházky i odvahu někam cestovat. Samota hraje v přechodových rituálech velkou roli, těžko pro ni však hledat vhodnější prostředí než přírodu. Je blízko a jednoduše dostupná. Když se jí necháme obklopit, nabízí nám pocit propojení s okolím, který v ruchu a mezi lidmi můžeme ztrácet. **Vzpomeneš si, kdy ses naposledy nechal/a obklopit přírodou tak, že jsi zapomněl/a na všechny starosti?**

Součástí cesty je i návrat. Večer dorazit zpátky do tábora, mezi své kamarády, do své podsady. Mnohé se zdá jasnější a zřetelnější. Hlava čistší. Cesta dává možnosti promyslet si, co dál, rozhodnout se, uvidět nový nápad. Poodstoupit a podívat se na problémy zvenku. Začít potom znovu a přesto tam, kde jsme skončili, než jsme vyrazili. **Stalo se ti někdy, že ti cesta přírodou pomohla uvědomit si, kam dál?**

Každá skautka, kterou jsem coby *Poutníka* vysílala později na cestu, se ráno před odchodem většinou potřebovala v rozhovoru se mnou ujistit, kudy jít, co dělat, když se stane to nebo ono. Přesto myslím, že to nejpodstatnější, co potřebovala slyšet, bylo: „Užij si to!“ ✕

A co my ve velkém městě?

Jděte s dětmi do přírody. To se snadno řekne, ale co když je od nás nejbližší příroda příliš vzdálená? Pojďme se podívat na zajímavé tipy, jak zapojit přírodu do programu, i když jsme vyloženě městský oddíl

Sestavila Karolína Solanská – Kára.

Ekologie ve městě

Ekologie ve městě není jen o třídění odpadu. Bavme se s dětmi o tom, proč je lepší jezdit MHD než autem a odkud se bere jídlo, které se dostává na náš stůl.

V každém větším městě nebo jeho okolí určitě najdete nejednu ekofarmu. Mnohé z nich nabízejí vzdělávací programy pro děti. Vyradte na prohlídku nebo se s majiteli domluvte, zda by stáli o výpomoc výměnou za suroviny, ze kterých byste si s dětmi mohli uvařit oběd. Můžete si například dát jako výzvu vyrobit celé menu jen z lokálních surovin. Jako výchozí bod může posloužit tento hezký rozcestník:

adresarfarmaru.cz.

Slyšeli jste o planetární dietě? Je to způsob stravování, který je dlouhodobě udržitelný nejen z hlediska klimatických změn a zdravé planety, ale je také prospěšný pro zdravé lidi. Což tak si vařit na výpravě podle této diety a pomoci planetě?

FOTO: UNSPLASH.COM

FOTO: PETR KALOUSEK – ROBINSON

Zvířata ve městě

Přestože se nám může zdát, že jsou města obývaná především lidmi, není to vždy pravda. Velká města sdílíme se spoustou zajímavých živočichů. Zkuste uspořádat soutěž ve fotografování různých zvířat ve městě. Pokud máte schůzku večer, pokuste se nenápadně pozorovat, zda neuvídíte ježky, netopýry nebo třeba můry. Ohledně pozorování zvířat nabízí zajímavé projekty Česká společnost ornitologická a do mnohých – například sčítání ptáků na krmítku – se lze zapojit v průběhu celého roku: birdlife.cz/zapojte-se/obcanska-veda.

Nezapomínejme ani na malá stvoření. Hmyz je pro přírodu důležitý. Zkuste si o tom s dětmi popovídat, a pokud máte ve svém okolí dvorek se záhony nebo třeba větší park, vyrobte si hmyzí hotel (nezapomeňte se domluvit s majiteli pozemku na jeho umístění). Jako zajímavé zpestření k tomu můžete přidat plnění některé z výzev z projektu mapování bezobratlých: najdije.cz.

Kromě zvířat žijících ve městě volně tu jsou také zvířata, která sama nikam nemohou a nemají majitele. Zkuste se domluvit v místním útulku pro psy, zda byste jejich zvířata mohli vyvenčit.

Pouliční zahradičení

Už i u nás začíná být velmi oblíbený zajímavý koncept *guerrilla gardening* neboli partyzánské zahradičení. Jistě někdy procházíte kolem míst, která by zasloužila záhon, například okolo stromů nebo u zdí. Zkuste se domluvit s majitelem pozemku a místo zveleďte drobnou výsadbou.

Především jaro je skvělý čas na pozorování toho, jak něco klíčí a roste. Zasejte si bylinky (jednoduchý na vypěstování je měsíček nebo lichořeřišnice; dále můžete zkusit ředkvičky či třeba jen luční květy) a pozorujte, jak rostou. Zkusit to můžete i za okny klubovny nebo doma.

Vypěstujte si s dětmi vlastní stromy. Na výpravě nasbírejte kaštiny, žaludy či zelené šišky, v klubovně si je nakličte a zasadte. Každé z dětí pak může mít svůj vlastní kousek lesa. ✕

Inspirace pro pohyb v přírodě

Tipy na články, knihy, aplikace a body ze stezky pro oddílový program

Sestavila Blůďa.

KNIHY A METODICKÉ PŘÍRUČKY

Příroda kolem nás – Metodika o pobytu v přírodě pro jednotlivé věkové kategorie. (Junák, 2008, bit.ly/priroda-kolem)

Do přírody – Deník s pracovními listy, který pomáhá s prožitím přítomného okamžiku v přírodě. (Tottonová a Freyová, Grada, 2019, bit.ly/do-prirody-denik)

Objevujeme přírodu – Zásadní kniha dnešní environmentální výchovy. Autor v ní představuje svůj koncept tzv. plynulé učení, jehož cílem je, aby děti naprosto pohltily. Nejedná se o žádnou teoretickou příručku. Právě naopak. Ke každé fázi plynulé učení autor uvádí několik aktivit a her. Na závěr pak ukazuje, jak jednotlivé aktivity spojit dohromady, aby celá lekce dávala smysl. (Joseph Cornell, Portál, 2012)

MOBILNÍ APLIKACE

Horobraní – Aplikace nabízí inspiraci na výlety po horách. Obsahuje databázi 14 000 českých vrcholů. Pomocí GPS v telefonu zaznamenáte své výstupy a můžete pak své skóre porovnat s ostatními.

horobrani.cz

Aplikace do přírody – Aplikace vytvořené Michalem Jaklem nabízí tipy na místa pro výpravy. Můžete si vybrat například z aplikací *Zaniklé obce a staré mapy*, *Pověsti a legendy* či třeba *Drobné památky*. doprirdy.mjakl.cz

ODBORKY A BODY ZE STEZKY

Fyzická zdatnost – Podoblast u prvního i druhého stupně skautské stezky, která se zaměřuje na pohybové aktivity pro jednotlivce i skupiny. stezka.skaut.cz

Příroda kolem nás – Oblast v druhém stupni skautské stezky, která nabízí pár tipů na pohybové aktivity v přírodě. stezka.skaut.cz

Skautské odborky – Využijte odborky jako například sportovec / sportovkyně, turistický průvodce / průvodkyně, cyklista / cyklistka, geocacher / geocacherka, vodák / vodačka, zálesák / zálesáčka, horolezec / horolezkyně a další. odborky.skaut.cz

VYBRANÉ DŘÍVĚJŠÍ ČLÁNKY K TÉMATU

→ **Tipy na aktivity s přírodou** – Bosá stezka, cesta za sluncem a mnoho dalších nápadů na pohyb v přírodě. (redakce, *Skauting*, únor 2017, bit.ly/typy-aktivity)

→ **Ven do přírody** – Článek nabízí tipy, jak se zaměřit na motivaci a rozproudek nadšení pro setrvání v přírodě pro různé věkové kategorie. (Michal Medek, *Skauting*, únor 2017, bit.ly/vendoprirody)

→ **50 věcí, které by měl zažít každý** – Britská organizace *The National Trust* sestavila nápadník kratochvilí, které by neměly žádným dětem uniknout, než se vydají na cestu dospívání. (Tomáš Čakloš, *Skauting*, říjen 2020, bit.ly/skauting-padesatveci)

→ Další články můžete najít v hlavních tématech čísel věnovaných vztahu k přírodě (únor 2017) a dobrodružství (červen 2017). ✕

FOTO: RADEK PROČYK

čtením Fóra s námi posouváte skauting dááááál

**další úvahy, eseje,
názory a komentáře
k výchově a vedení lidí
najdete ve vaší kapse**

CASOPIS. SKAUTING.CZ

EMA ZEULOVÁ

Vedla čtyři roky vlčata, nyní je výchovnou zpravodajkou na středisku. Skautsky vyrostla v klučičím oddíle, loňské léto byla na dívčí lesní škole Lyra.

Vychováváme světlušky a vlčata ke stejným hodnotám?

Co nám diskuze o změně idey ukazuje o stereotypch ve výchově

Před více než rokem ve skautském hnutí vrcholila debata o změně idey vlčat a světlušek. Z důvodu odložení Valného sněmu jsme ohledně této změny v mrtvém bodě. Právě tam se měli delegáti ke sjednocení idey pro kluky a holky vyjádřit a rozhodnout, zda budeme mít pro světlušky a vlčata stejný slib, zákon, heslo a denní příkaz.

O stejný slib a zákon jde z mého pohledu v této debatě především – vlčata mají nyní v zákoně dva body, světlušky pět. Naprosto odlišné je také znění slibu. Zatímco vlčata nyní slibují kromě hledání nejvyšší Pravdy a Lásky také splnění alespoň jednoho dobrého skutku denně, světlušky se zavazují ke snaze hledat Pravdu a Lásku (ne nejvyšší, jak je tomu u vlčat) a k plnění vlastního zákona. U vlčat slib v první části mluví o poslušnosti, u světlušek je zmíněna prospěšnost vlasti.

Už jen při zběžném přečtení obou slibů a zákonů je jasné, že se velmi liší a spojuje je především hledání Pravdy a Lásky – i to se ale mírně liší. Idey vlčat a světlušek pocházejí z jiných dob, ta vlčácká má za sebou dlouhou historii a velmi silně se v ní odráží příběh *Knih džunglí*. Světlušky mají ideu novější, symbolický rámeček vznikl přímo na míru a reflektuje potřeby vedoucích. Jak zní přesně současné znění a jaké jsou návrhy na změnu, si můžete dohledat na *Křižovatce*.

Pro lepší kontext a vysvětlení změny idey doporučuji si přečíst rozhovor s Ondřejem Vokálem – Vokinem s názvem *Kluci i holky hledají stejnou Pravdu a Lásku* (*Skauting*, únor 2020).

Měli bychom i nadále vychovávat vlčata a světlušky odlišně? Mají kluci a holky v tomto věku vyznávat jiné hodnoty podle toho, jak jim to ukazuje jejich současná ideja?

Možná si nyní říkáte, že se vás tato debata a navrhovaná změna netýká – vychováte jinou věkovou kategorii, se symbolickým rámcem nebo s ideou nepracujete. Přesto si myslím, že tento návrh je dobrý impulz k zamýšlení se nad naší výchovou holek a kluků. Přistupujeme k nim stejně? Máme na ně stejné nároky? Mají být holky pravdomluvnější

a kluci poslušnější? Jsou holky určeny k pomáhání, zato kluky máme vést k tomu, aby byli odolní za všech situací a nikdy neklesali na mysli? A proč si to myslíme, z čeho vycházíme?

VÝCHOVA PRO BUDOUCNOST

I přes odlišné zákony, sliby a symbolické rámce je obsahově program pro vlčata a světlušky stejný. Dětem chodí časopis *Světýlko*, na závodech absolvují totožné disciplíny, úkoly ve stezkách jsou stejné – liší se pouze příběhem a grafickým zpracováním. Nově máme také připravené kompetence pro tuto věkovou kategorii. Tyto cíle pro výchovu jsou rovněž jednotné. V následujících výchovných kategoriích se s dělením na holky a kluky nesetkáváme vůbec, už ani v grafickém odlišení. Zákon i slib mají skauti a skautky stejný.

Záleží tedy především na přístupu jednotlivých vedoucích, jak k výchově přistupují a jestli chtějí nabízet světlušcům a vlčatům odlišný program a odlišné hodnoty odvislé od pohlaví. Každý máme právo vnímat svět odlišně – konzervativním nebo liberárním pohledem. Ten je patrný nejen ve výchově, ale i v přístupu k životu, našich volbách a chování. Oba úhly pohledu na svět jsou legitimní. Odráží se ale také ve skautské výchově?

Jsem přesvědčena, že bychom ve skautské výchově měli k dětem přistupovat především s ohledem na poslání a hodnoty, kterými se Junák zaštiťuje. Často nadužívané tvrzení, že máme zejména vychovávat pro život, vystihuje můj názor na výchovu dětí v Junáku. Bez ohledu na to, jestli máme v družině kluky nebo holky, bychom se měli soustředit na hodnoty, dovednosti nebo návyky, které se dětem budou v budoucnu hodit. Myslím tím třeba ohleduplnost, přizpůsobení se novým situacím, kritické myšlení či spolupráci. Tento výčet rozhodně není konečný a při zamýšlení vás napadnou určitě další vlastnosti a dovednosti, které využíváte a možná mají kořeny právě ve skautingu.

Ať už zastáváme jakýkoliv názor na toto téma, myslím, že je důležité nabízet dětem širokou a různorodou paletu aktivit bez ohledu na to, zda vychováme vlčata nebo světlušky. Vybírejte spíše takové, které je baví či rozvíjí, než ty, které by měli dělat, protože to jsou holky nebo kluci. Sami ze své praxe víte, že zaujmout můžete všelijak: lezením po stromech, rukodělkou nebo přípravou oběda pro ostatní. Dobrou nápovědou, do čeho se pouštět bez ohledu na zažité stereotypy, jsou kromě výše zmiňovaných stezek nové odborky – *vlčky a světýlka*. ✕

FOTO: ŠTĚPÁN HAŠEK – JMELÍ

Jsou odborky stále účinný motivační nástroj pro děti?

Rádi bychom vám představili novou pravidelnou rubriku, která se jmenuje Štafeta. Takzvanými štafetovými kolíky budou otázky vytvořené samotnými respondenty. Díky tomu vznikne rozmanitý a organický druh rozhovoru, často s nečekaným závěrem. Těšíme se, kam až nás Štafeta zavede! Napoprvé jsme pomyslný kolík vypustili mezi členy redakce časopisu *Skauting s otázkou na téma – odborky*

Připravily Káťa Š. a Atlantida.

ATLANTIDA: Odborky dávají možnost jednotlivcům vyniknout ve skupině. Někdy je s nimi těžké pracovat, jelikož obsahují značnou míru samostatné práce i mimo skautské prostředí. ↓

Pavouku, co by tě nejvíce motivovalo k plnění odborek i mimo schůzky, popřípadě mimo tábor?

FOTO: LUCIE HORÁKOVÁ – BASA

PAVOUK: Pro ty, kteří se jako já považují za kreativní lidi a chtějí se zlepšovat v takových věcech, jako je psaní, ilustrace nebo divadlo, jsou odborky skvělá opora, případně inspirace, na čem konkrétně pracovat. Mne osobně na odborkách nejvíce motivoval přínos, který měly pro můj sebe-rozvoj „v civilu“. ↓

Učni, které odborky, jež se objevily až ve tvé dospělosti, bys býval rád zkusil?

UČEŇ: Z aktuální nabídky bych asi nejvíce pošilhal po odborkách *Občan / Občanka* a *Strážce / Strážkyně přírody* kvůli jejich přesahu mimo skautskou komunitu. Velká výhoda odborek je z mého pohledu v absenci horního věkového limitu pro plnění. Kdybych byl u oddílu ještě aktivní, tak bych se společně s jeho členy s radostí pustil do plnění. ↓

Boro, je nějaká odborka, která ti v aktuální nabídce chybí a ocenil bys její přidání?

BORO: Líbila by se mi odborka, která se přímo věnuje environmentalistice a změně klimatu, protože je tu vícero odborek, které kolem tohoto tématu jen krouží (Zelený edison, Strážce přírody, Ekolog, Krajinář). S podobnou chutí bych se pustil například do odborky, která by se věnovala lesnictví. ↓

Támhle, myslíš si, že by mohla příliš široká nabídka odborek uškodit vnitřní motivaci dětí je plnit?

TÁMHLE: Nemyslím, že by bylo úskalí v množství odborek, ale v tom, jaké postupy ve výběru a v plnění skautům a skautkám nabízíme. Je důležité každému individuálně pomoci najít to, co je opravdu *to jeho*. Podstatnou roli v celém procesu hraje patron, který by měl skauta či skautku při plnění provázet, nikoliv k plnění nutit. Vedoucí či rádcí družiny se také musí vypořádat s faktem, že si každý z družiny plní něco jiného a jde mu to jinak rychle. ↓

Anežko, setkala ses někdy s tím, že se mezi vedoucími v oddíle nikdo necítil dostatečně kompetentní na patronování odborky, kterou si skaut/ka vybral/a? Jak si s tím poradit?

ANNEŽKA: Ano, setkávám se s tím poměrně často. Především s obavou z toho, jak moc je patronování domněle náročné. Mnozí přišli do skautu v pozdějším věku a zcela jim chybí i sebemenší zkušenost s osobním rozvojem. Vnímám i nedostatek know-how, jak vést odborku. Jako řešení vidím mentovat samotné vedoucí. Umožnit jim si odborku splnit, aby díky vlastní zkušenosti věděli, jak na to a že to má smysl. ↓

Laduš, na co bys ses zaměřila při zavádění odborek do oddílové činnosti?

LADUŠ: Na jednoduchost, srozumitelnost a dostupnost. Aby byl nástroj jednoduchý k použití, přehledný pro děti i vedoucí a aby bylo možné jej mít k dispozici na dva kliky nebo jedno sáhnutí do knihovny. ↓

Lungu, máš ty sám nějakou oblíbenou odborku? A co bys poradil vedoucím, kteří by měli pomoci vybrat nějakou oblíbenou svým svěřencům?

LUNG: Má oblíbená je Deskovkář, pro reverský věk je správně náročná. Když chcete vybrat vhodnou odborku, řiďte se pocitem, že vás bude plnění odborky bavit oba. Díky tomu se k ní budete chtít vracet, a i když narazíte na opravdu těžký úkol, zvládnete ho!

NA ŠTAFETĚ SPOLUPRACOVALI

KATEŘINA VEČERKOVÁ – ATLANTIDA
Vedoucí žabiček z přístavu Černý čáp v Opavě. Studuje dějiny umění v Brně.

MILAN KOLLARČÍK – PAVOUK
Připravuje zážitkové akce pro RS, specializuje se na tvorbu textů všeho druhu.

JAKUB HOLOBRÁDEK – UČEŇ
Přednáší na lesních kurzech Velká Morava, studuje fyziku a nanotechnologie.

LIBOR BRZOBOHATÝ – BORO
Výchovný zpravodaj střediska Mafeking v Brně, průvodce v lesní školce a divadelní dramaturg.

ZDENKA OUŘADOVÁ – TÁMHLE
Středisková zpravodajka pro vzdělávání, členka týmu nově vznikajícího ČLK. Učitelka češtiny pro cizince.

ANEŽKA FADRŇÁ – ANN
Zástupkyně vedoucí dívčího oddílu Slunce v Letovicích. V Brně studuje Politologii a Evropská studia.

LADA MATYÁŠOVÁ – LADUŠ
Působí ve vedení 3. dívčího oddílu skautek Strážkyně přátelství v Šumperku.

ONDŘEJ PILECKÝ – LUNG
Genetický ajťák. Ve skautské organizaci vede Odbor pro VELKÉ akce. (Není členem redakce.)

FOTO: DOMINIK DAVID

TOMÁŠ KŘENEK – TOMEK

Dřívější vedoucí oddílu Šedá střela a výchovný zpravodaj střediska Střela. Instruktor na vzdělávacích kurzech, v současnosti na IK Ejhle. Pozorovatel přírodních příběhů.

V jakých chvílích se v nás odhalí náš vztah k hodnotám?

úvaha

38

fórum

„Elbo, když se tě zeptám, který zážitek se nečekaně silně dotknul tvých vnitřních hodnot, který se ti teď vybaví jako první?“ zeptal se šestnáctiletý rover Jonáš oldskauta Elby. Br. Elba je pětáosmdesátiletý skaut, jeden ze zakladatelů našeho oddílu, který si zachovává svěží mysl, přestože toho za svůj život prožil nemálo těžkého. K ohni byl přizvaný, aby s rovery a oddílovou radou diskutoval nad otázkou *Které situace v nás odhalí naše skutečné hodnoty?*

Elba se díval soustředěně do ohně a chvíli přebíral v hlavě vzpomínky. „Mohl bych vyprávět i závažnějších situacích, ale pokud se ptáš, který zážitek se mě dotknul opravdu nečekaně silně,“ tady se skoro až stydlivě pousmál, jako by zvažoval, zda přece jen nemá vybrat zkušenost jinou, ale nakonec pokračoval, „první se mi vybavil zážitek, jak jsem se pohádal se svým kamarádem o dětskou hračku. O motorku.“ Ve vzduchu byly cítit úsměvy určitého odlehčení. Patrně většina očekávala nějaký tíživý zážitek z války nebo následujícího totalitního režimu.

„Elbo, a kolik ti bylo let? Kde se to stalo? Povídej,“ vyzvala jej sestra Lasička. „Bylo mi osmdesát pět let. Stalo se to minulý týden a stalo se to u mě v práci, u nás na fakultě.“ Po této Elbově reakci se nahlas zasmál už každý.

„Pro mě samotného ta situace pořád je velkým překvapením. Stala se takhle: kolegyně mi minulé pondělí ráno donesla do laboratoře spoustu tašek s hračkami. Že prý už má odrostlé děti a byla by škoda je vyhodit. A tak to přinesla mně, protože ví, že mám čtyřletého vnuka. Že z nich bude mít určitě radost. Já jsem ale v pondělí na fakultě nebyl, a tak obešla i další kolegy, kteří mají děti nebo vnoučata, ať se na hračky také podívají, a společně si je pak rozebereme.

V úterý jsem přišel do práce a viděl svůj stůl zavalený těmi plastovými nesmysly. Vzápětí mě jeden z mladších kolegů upozornil, že profesor Tesařík, můj celoživotní spolupracovník a přítel, si vybral vystřelovací motorku. Nechal se slyšet, že by si samozřejmě nedovolil jen tak ji odnést, ale že prý se domluvíme spolu. Tak jsem s ním hned

šel a spíše v žertu chtěl tu motorku vidět. Bylo zřejmé, že je z ní opravdu nadšen. Ukázal mi na chodbě, jak se nasadí na pistoli, jak rychle vystřelí a letí po podlaze jako střela. Říkal, že nic jiného nechce, ale tuhle skvělou věc by si opravdu rád pro svého vnuka Pavlíka vzal. Musím se přiznat, že mě ta hračka, bohužel, nadchla také a bylo mi úplně jasné, že pokud bych ji ukázal svému vnukovi Matouškoví, už nikdo by mu nikdy nevymluvil, že jsem nejlepší děda na světě. A tak jsme se shodli na tom, že z té možná stovky hraček máme oba zájem jen o tu motorku. Domluvili jsme se, že to vyřešíme následující den.

Když jsem ten den odcházel večer z práce, držel jsem tu motorku v ruce a říkal si: co když si ji prostě vezmu domů? Jde o maličkost. Zítra už se o tom vůbec nemusíme bavit a záležitost se tím uzavře. Jednak to kolegyně přinesla původně pro mě, za druhé je možná nedůstojné se takové nicotnosti v našem věku věnovat. Ale nemohl jsem. Vy byste mohli?“ zeptal se Elba poslouchajících. Většina kroutil hlavami, někdo nesměle přitakával, že možná ano.

„Já nemohl. Něco uvnitř mě přinutilo vrátit ji zpět mezi desítky dalších hraček. Druhý den jsem šel za profesorem Tesaříkem s cílem vyřešit tuto nečekanou zapeklitost. Ten mě však překvapil reakcí: ‚Ale ta motorka už tady není. Já už si ji vzal.‘

„Jak není? Přece jsme si řekli, že o ni máme zájem oba. Vy už jste si ji odnesl domů?‘ ‚Ne, zatím ji mám tady v tašce. Vzal jsem ji pro vnuka, pro Pavlíka.‘

Tím se mi trochu ulevilo, protože pokud by již skutečně měl u sebe vnuk Pavlík, nebylo už možné s tím nic dělat. Přece nebudeme nevinné dítě zatahovat do našich dospěláckých sporů,“ zasmál se Elba a pokračoval: „V tu chvíli už jsem začal tu situaci vnímat jako něco, co se mě nečekaně niterně dotýká a zajímalo mě, jak to dopadne. Navrhl jsem profesorovi Tesaříkovi, že si přece můžeme stříhnout, hodit korunou, dokonce jsem ho, ještě v žertu, vyzval ke znalostní soutěži z našeho oboru geologie. Odpověděl však, že nemá čas, bodře mě poplácal po ramenou a přislíbil, že se sejdeme zítra u všech těch hraček a rozumně se domluvíme. Druhý den se mi vyhýbal a tím už mě vyloženě štvál. Šel jsem za ním a už vážnějším tónem naléhal, ať už proboha rozlouskneme, kdo vezme pro svého vnuka tu motorku. Dušoval se, že zítra už to určitě vyřešíme. V tu chvíli mě polil jednoznačný pocit – pokud si kolega tu motorku odnese po všech našich domluvách domů, hodně mě rozčílí a také zklame.

A co myslíte, že se stalo poslední den v týdnu – v pátek?“ V odpověď bylo slyšet jen praskání ohně. Kdo ví, jaké všechny varianty posluchačům vířily v hlavách.

„Do poslední chvíle jsem doufal, že se ve dveřích objeví profesor Tesařík, hodíme si korunou, a mně se uleví, ať už vyhraji nebo prohraji. Ale to se nestalo. Musel jsem za ním znovu osobně jít, otevřít s ním ono téma, a on... on dělal, jako že o ničem neví, potřásal mi rukou a přál pěkný víkend. Ano, odnesl si ji domů! V ten čtvrtek, poté, co mi slíbil, že zítra se už určitě domluvíme, ji odnesl domů. Rozlítlo mě to natolik, že jsem si ten den nemohl vybarvit v *Modrém životě* políčko za slušnou mluvu,“ zažertoval Elba, ale bylo vidět, že byl vývojem situace opravdu zasažen. „Profesor Tesařík byl mým výlevem očividně velmi zaskočen. Říkal, že ho nenapadlo, že to celě beru tak vážně. Jedná se jen o dětskou hračku! A stříhat si o ni nebo házet korunou je přece dětinské. A tak si ji prostě vzal. Ne pro sebe, připomínal

znovu, ale pro svého vnuka Pavlíka. Z vnějšku opravdu mohla být scéna, jak se dva letití vysokoškolští profesori hádají na chodbě o dětskou motorku, zábavné divadlo. Šlo tam ale opravdu o vystřelovací motorku?“ přemýšlel Elba nahlas o popsané situaci.

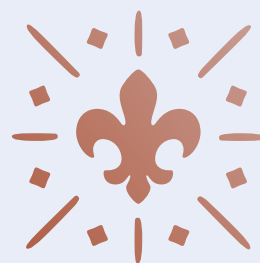
„Já motorku vnímám jen jako formu té situace. Formu, která byla překvapivě nicotná, ale která vyvolala nečekaně hluboký obsah. Odhalila v dětské ryzosti touhu udělat radost svému vnukovi, ale možná ve skutečnosti udělat dětskou radost hlavně sám sobě. A potom také obnažila, bez nátlaku závažných situací, náš vztah k hodnotám. Náš sklon k uplatňování čestného jednání. Situace, kdy vznikne spor o něco tak malicherného, jako je dětská hračka, může leckoho vybízet k tomu, aby některé hodnoty hodil za hlavu a potlačil jejich vnitřní hlas. Kde je ale hranice mezi okolnostmi, kdy můžeme naplňování našich hodnot zanedbat a kdy už bychom je uplatňovat měli? Podle mě taková hranice vlastně není. Naše vnitřní hodnoty v nás může odhalit jakákoliv situace, protože ta je spouštěčem myšlenek a emocí, ve kterých se naše hodnoty odrážejí. Mohou to být okolnosti vyhocené a závažné, kdy jednáme pod tlakem, jako například pokud jde o velký majetek, nebo dokonce o zdraví nebo o život. Ale mohou to být také situace zdánlivě nicotné, kdy se chováme naopak zcela svobodně sami za sebe bez jakéhokoli vnějšího tlaku, jako například když dáváme někomu přednost ve dveřích, když vidíme, že někdo s mapou hledá cestu a my mu můžeme pomoci se zorientovat, a nebo třeba když jen slíbíme něco sami sobě.

Neberte dětem důležitost jejich sporů, ve kterých se hádají o nějakou malichernost a z vnějšku se zdánlivě jeví, že o nic nejde. Jde! Tyto chvíle jim totiž pomáhají poznat a vytvářet si jejich vlastní charakter. Během života už se jen mění forma a předmět podobných sporů, ale jejich potenciál odhalovat v nás náš vztah k hodnotám zůstává. To vám mohu po zážitku z minulého týdne potvrdit. Myslím si, že vzdalovat se od dětství neznamena dospívat.

A teď bych se vás rád na něco zeptal: Co si myslíte, že se odehrávalo v hlavě profesora Tesaříka, když si plastovou motorku odnášel domů?“ ✕

FOTO: TOMÁŠ MAŠEK

RECENZE

Fond her 2

LADA MATYÁŠOVÁ – LADUŠ
Redaktorka časopisu Skauting z oddílu
Strážkyně přátelství Šumperk.

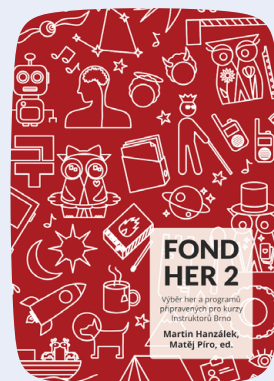
Druhý díl příručky *Instruktoři Brno* obsahuje čtyřicet dva her a herních programů ve formě, v níž je sami autoři na svých kurzech realizovali. Zaměření her je velmi široké, od týmových přes sportovní po simulační, všechny jsou typické důrazem na práci s cílem, s dynamikou skupiny a s reflexí. Kromě evokace realizace her a popisu *Instruktorů Brno* obsahuje kniha také pět přehledných tabulek s hrami rozdělenými podle různých kritérií. Vedoucí nemusí složitě listovat celou publikací, aby ve zlomku času našli to, co skutečně hledají. Ve zkratce se jedná o přehledný sborník nápadů na aktivity pro starší skauty, rovery a činovníky.

Hra, která je hodnocena jako nejnáročnější, jak fyzicky, tak psychicky, se jmenuje *Červený stan*. Pojednává o mediální manipulaci v příběhu ztroskotání vzducholodi *Italia* u Špicberků v roce 1928. Trvá šestnáct hodin a hraje se výhradně v zimě. Doporučený věk účastníků je nad osmáct let.

Krátká hra s nejlhčím hodnocením je *Homo lžičkus*, jež je zaměřená na seznámení a sblížení účastníků zábavnou formou. Cílem je posbírat rozházené zápalky zpátky do krabičky a tu jako první zavřít. Hra se hraje ve dvojici, v níž každý používá jen jednu ruku, kterou drží společně lžící. Aktivita trvá patnáct minut a stačí na ni několik polévkových lžic a krabiček se sirkami podle počtu hráčů.

Knihu vřele doporučuji! A to nejen těm, pro které jsou hry pouze výplní času a kteří ocení hlavně zábavné a krátké hříčky, ale především těm, již hledají nápady na ucelené programy a práci se skupinou. Je výborný pomocník při plánování dlouhodobějšího a strukturovanějšího programu pro tvořící se nebo již fungující tým. ✕

11 **Fond her 2: Výběr her a programů připravených pro kurzy Instruktorů Brno** (Martin Hanzálek a Matěj Píro, Instruktoři Brno, 2020)

Dobrovolnické dohody

LADISLAV PELCL – BILBO
Místonáčelník.

Náčelnictvo se po svém zvolení sešlo už dvakrát, pochopitelně online. Od úvodního seznamování se propracovalo až ke schvalování závěrečných zpráv strategických témat: fundraisingu, systému vzdělávání či k rozpočtu na rok 2021. Jedno téma se však objevilo letos poprvé – Náčelnictvo se shodlo, že chce v tomto funkčním období využívat dobrovolnické dohody.

O dobrovolnických dohodách možná neslyšíte poprvé. V oblasti skautské personalistiky jde o jeden z klíčových prvků. Zní to až banálně – vedení oddílu má převzít kupříkladu nová vedoucí a vedoucí střediska se s ní pro určité (např. dvouleté) období hned v úvodu domluví na všem podstatném. Co vedení oddílu obnáší, jaké budou její hlavní cíle či odpovědnosti, kolik času tato práce zabere, co si od toho nová vedoucí slíbují, jakou potřebuje podporu a od koho a jaké jsou možnosti vzdělávání... Potkají se na kávě a během hodiny dvou vše proberou, nejlépe i sepišou.

Takový čas je velmi dobře vynaložený. V první řadě díky němu předejdou rozčarování z nestejných očekávání či chybějících informací. Když vedoucí začíná s vedením oddílu, snadno se stane, „že neví, co potřebného neví“. Například se „ztratí“ informace, že středisko od vedoucí oddílu očekává kromě účasti na střediskových radách také přítomnost na zvláštní poradě k táborům, domlouvací schůzce k Betlémskému světlu a další také k jarňákům. Drobnost. Ví druhý týden ve funkci, co si počít, když Fanda potřebuje na program koupit sádku a barvy na dřevo? Co když je třeba zajet autem zkontrolovat tábořiště – zaplatit to středisko? A co v případě, že se chce zúčastnit vůdcovek?

To byly ještě jednoduché otázky. Ale ví nová vedoucí oddílu, čeho chce s oddílem do roka či dvou dosáhnout? A středisko ví, s jakými zkušenostmi do nové role vstupuje, čeho se obává či co si chce z vedení oddílu odnést?

Když se vše na začátku vyjasní a zaznamená, je možné se pak k tomu vracet pravidelně – přinejmenším v závěrečném zhodnocení. A z takového úvodu si nová vedoucí odnese také dobrý pocit, že na to není sama a ví, na koho se může obrátit.

Možná si teď říkáte: „Jo, asi dobrý, to nějak zvládnem i bez těch novot.“ Tento podzim jsem si poprvé zkusil uzavírání dohody z pozice toho, kdo do nové role – role místonáčelníka – vstupuje. Upřímně mě překvapilo, jaké myšlenky či témata výše zmíněný postup pomohl navodit. Do té doby mě nenapadlo přemýšlet o tom, jakou podporu či školení bych potřeboval.

Nyní vím, že takové dohody jsou dobré i u volených funkcí. A těším se, až se o všech důležitých věcech budeme bavit s členy Náčelnictva, ostřílenými veterány i nováčky. Nenechte si ujít příští možnost rozhovoru s pro vás důležitými lidmi o podstatných věcech. Najděte si čas na dobrovolnickou dohodu.

VÍCE SE DOZVÍTE NA SKAUTSKÉ KŘÍŽOVATCE

Vše potřebné k dobrovolnickým dohodám najdete od Persoodboru přehledně připravené na: bit.ly/dobrovolnicke-dohody.

CO NÁČELNICTVO PROJEDNÁVALO NA POSLEDNÍM JEDNÁNÍ?

Náčelnictvo řešilo například rozpočet Junáka na rok 2021 a debatovalo nad svými prioritami. Více o tom naleznete v článku: bit.ly/zasedani-nacelnictva.

VÍŠ, KOLIK ČLENŮ MŮŽE BÝT V NÁČELNICTVU JUNÁKA?

Tušil jsi, že dle Stanov může být v NJ až třicet jedna členů? Čtrnáct z nich jsou volení členové a členky, z titulu funkce se členem stává Hlavní kapitán vodních skautů a také dva zástupci kmene dospělých. Čtrnáct míst je pak určeno pro zástupce jednotlivých krajů – víš, kdo funkci „krajánka“ zastává za váš kraj? ✖

FOTO: KAREL PEŠEK

FOTO: LUBOMÍR ZNOJ – SOKOL

JAROSLAV PETŘÍK – AUSTRALAN

Vede vlčata v 8. oddílu Mnichovice. Pracuje v Kanceláři ústředí Junáka, je koordinátorem výchovných zpravodajů a lektorem workshopů k družinovému systému.

Ztracený poklad skautingu

Robert Baden-Powell vetkl skautingu do vínku výchovnou metodu, která v počátcích stála na čtyřech prvcích: hodnotách vyjádřených ve třech principech; učení se zkušeností; moderním a zajímavým programem a družinovým systémem. Skauting byl jedinečný kombinací těchto prvků (vždyť například hodnoty rozvíjely i církevní spolky), ale také družinovým systémem. Ten je jedinečný a vlastní pouze skautingu, Baden-Powell (B-P) na něj měl totiž „patent“.

Tento patent vyrůstal z jeho armádní zkušenosti, kdy coby mladý poručík přemýšlel, jak zajistit, aby vojáci přijímali za svůj vojenský výcvik větší odpovědnost. Nakonec rozdělil svoji setninu 40 mužů do šesti hlídek po 6–8 mužích, kterým určil zvlášť schopné členy za velitele. Ti cvičili členy své hlídky, zatímco B-P cvičil pouze tyto velitele. Tím dosáhl toho, že všichni vojáci se na výcviku aktivně podíleli: záleželo jim na tom, aby jejich hlídka při manévrech obstála. Pro tehdejší důstojníky to byl revoluční přístup: „*Vy jim dáváte zcela volnou ruku, poručíku Baden-Powelle? Nezkoušeným vojákům, kteří nejsou školeni jako velitelské síly?*“ ptali se nevěřicně. „*Ale co když udělají chybu?*“ – „*Chyby jsou výslovně dovoleny,*“ odpovídal Baden-Powell. „*Muž, který se nedopusťtil chyby, ještě nikdy nic neudělal. To není můj výrok, pane, ale Napoleonův.*“ Jelikož tento výcvik se v pluku velmi osvědčil, byl postupně zaveden v celé armádě. Stejnou metodu pak B-P použil během obrany Mafekingu, kdy kvůli nedostatku mužů na nebojové úkoly nasadil i osmnáct hochů ve věku od deseti let. Překvapilo ho, že chlapci dovedou být stejně schopní a zdatní jako dospělí muži. Ani jeden z nich neudělal těžkou chybu, nebyl raněn ani zabít.

S těmito zkušenostmi se B-P vracel z vojenských kampaní do Londýna, kde mezitím jeho příručka *Rukověť skautingu*, určená k výcviku vojenských zvěďů, získávala na popularitě mezi londýnskými chlapci (pravděpodobně ji rozšířili synové armádních důstojníků). Podle instrukcí v příručce se sami cvičili v průzkumnických dovednostech, hráli skautské hry a organizovali se do hlídek. B-P se zprvu zděsil – nechtěl v mládeži pěstovat militarismus.

Ale pak využil jejich zájmu a příručku přepracoval do *Skautingu pro chlapce*, první skautské příručky, která spustila lavinu, na jejímž konci je dnešní hnutí o síle 54 milionů členů ve 171 zemích.

V základech družinového systému je tedy velká míra samostatnosti rádců a jejich družin, vyrůstající z hluboké důvěry, kterou dospělí vedoucí rádkyním a rádcům propůjčují. „*Musíte dát rádcům skutečnou plnou odpovědnost,*“ píše B-P v příručce *Na pomoc skautským vůdcům*. „*Kdybyste jim ponechali jen odpovědnost částečnou, účinek bude také jen částečný. Hlavním účelem družinové soustavy není usnadnění vůdcovy práce, ale přenesení odpovědnosti na chlapce, protože právě to je nejlepší prostředek k výchově charakteru.*“

PROČ JE DRUŽINOVÝ SYSTÉM DŮLEŽITÝ I DNES

→ **Rozvíjí charakter.** Svěřená odpovědnost je nejlepším prostředkem k rozvoji charakteru skautek i skautů.

Jakmile mohou sami rozhodovat o tom, co budou dělat na schůzkách a kam půjdou na výpravu, začnou si urovnávat vlastní priority, uvědomovat si, co je pro ně opravdu důležité, a získávají prostor se realizovat. Pro mnoho z nich může být skautská družina prvním opravdu svobodným prostředím – vždyť ve škole stále pracují podle zadání a v rodině rozhodují rodiče.

→ **Podněcuje k aktivitě.** Dobré družiny nestojí na rádcích, ale všichni členové se aktivně podílejí na činnosti. Každý má nějakou roli. Skautky a skauti nepřicházejí na družinovku s očekáváním, čím je dnes kdo zabaví, ale s vlastními nápady a plány, co by dnes chtěli podniknout. Tento princip teprve dnes objevuje moderní pedagogika v kooperativním učení – to my skauti používáme už dávno.

→ **Je efektivní.** Oddíly dnes pláčou nad nedostatkem vedoucích, roveři nemají pro samé vedení čas na vlastní program, hledáme dospělé nováčky. Oddíl s dobrým družinovým systémem však zvládne jeden dospělý vedoucí: rádcí se svými družinami připravují a vedou schůzky i výpravy, vedoucí se věnuje rozvoji rádců. Celá oddílová rada společně pak připravuje tábor. Roveři pomáhají s náročnějšími úkoly, například s přípravou tábora. →

FOTO: FRANCIS HENRY HART

→ **Uvolňuje vedoucímu ruce ke skutečné výchovné práci.** Jakmile vedoucí (či starší roveři a rangers) nejsou zahlceni přípravou programu a na oddílových akcích neřídí aktivitu, mají prostor pozorovat jednotlivé členy a skutečně se jim věnovat. Rozvíjet jejich osobnost v osobních hovorech, podnětnými otázkami je posouvat dál a výš, působit jako skuteční dospělí průvodci. To nemůžeme očekávat od rádců, kteří ještě nemají dostatek zkušeností a zralosti. Necháme-li je však samostatně pracovat, vytvoříme si prostor.

→ **Zajišťuje nástupce.** Když nováček přijde do družiny, brzy zjistí, že každý má něco na starost. Časem mu také přibude nějaký úkol, povinnost či funkce. Po několika letech se třeba stane podrádcem a připravuje se na roli rádce. Přirozeně tak přebírá odpovědnost za družinu. Mezi 14 a 15 lety nastává ve vývojové psychologii zlom, kdy holky a kluci najednou už nepotřebují všechno vyhrávat, ale jde jim spíš o dobro celé party. Rádcovství tuto tendenci silně rozvíjí, díky nabytým zkušenostem se rádci snadno stanou platnou součástí vedení oddílu a snáze pak přijmou odpovědnost i za oddíl jako celek.

JAK JSME NA TOM DNES?

Družinový systém je součástí skautské výchovné metody i dnes. Do jaké míry se však skutečně uplatňuje? V kolika oddílech mají rádkyně a rádci opravdu plnou odpovědnost? Který vedoucí oddílu pracuje primárně s rádci a rádkyněmi, kteří pak samostatně pracují s družinami? Něco nám řekly *Sondy do skautského světa*, které proběhly na podzim 2019. Z odpovědí 1200 respondentů vyplynulo, že jen 24 % oddílových rad své rádce rozvíjí a téměř polovina rádců se oddílových rad neúčastní vůbec. Jen necelá polovina družin podniká své vlastní výpravy.

FOTO: ŠTĚPÁN HAŠEK – JMELÍ

Mnohé se také dozvídáme během vzdělávacích akcí, kde se bavíme o fungování jednotlivých oddílů. A zjišťujeme, že ryzí družinový systém je dnes spíše výjimkou. „*Tenkrát to možná mohlo fungovat*,“ slýcháme. „*Ale dnes, kdy je nutná přítomnost dospělé osoby na každé akci, to nepřipadá v úvahu*.“ „*Máme příliš mladé a nezkušené rádce, nemůžeme jim svěřit odpovědnost*.“ „*Máme příliš málo skautů, nenaplníme ani dvě družiny, takže to u nás nemůže fungovat*.“ Zdá se, že družinový systém má dnes v cestě spoustu překážek. A přitom toho tolik nabízí! Pěstuje zodpovědnost, samostatnost, spolupráci, přirozeně připravuje pro vedení, podněcuje k aktivitě, poskytuje prostor pro realizaci.

Proto je družinový systém jedním z témat současné strategie Junáka a proto se rozbíhá několik projektů, které jej podpoří. Nejvýraznější z nich je série jednodenních workshopů, které pomohou oddílovým radám družinový systém posílit nebo úplně probudit – podle toho, v jakém stavu v tom kterém oddíle je. Využíváme zkušenosti oddílů, kde funguje dobře, a chceme ho pomocí vrátit oddílům, které ho možná poztrácely po cestě.

NA JAKÝCH PRINCÍPECH DRUŽINOVÝ SYSTÉM STOJÍ?

- ✦ **Parta:** Holky a kluci ve skautském věku potřebují partu vrstevníků. Skautská družina, se kterou zažívají dobrodružství a kde jsou sami svými pány, může být právě takovou partou. Přátelství, která v družině vzniknou, jsou pro holky a kluky kotvou, která jim pomůže překonávat vztahové těžkosti ve třídě. Družina současně směřuje ke skautským hodnotám a poskytuje tak bezpečné prostředí.
- ✦ **Důvěra:** Mají vaši rádci klíče od klubovny? Mohou si samostatně svolat družinu a podniknout nějakou akci? Pokud ne, nemáte v ně plnou důvěru. Jistě, nelze jim takovou zodpovědnost svěřit bez příprav a z ničeho nic. Co však můžete udělat pro to, aby vám svoji zodpovědnost měli možnost prokázat, a potřebnou důvěru si tak získali?
- ✦ **Rovnocenné partnerství mezi vedením a rádci:** Jakmile začnete brát rádce jako sobě rovné, budou mít své místo na oddílové radě a jejich názor bude brán stejně vážně jako názor kohokoliv jiného, začnou najednou vnímat svoji důležitost. Nebudou už chodit do oddílu, který vede někdo jiný a všechno za ně rozhoduje. Chodí do svého oddílu, který sami vedou a spolurozhodují o jeho směřování.
- ✦ **Samostatnost:** Družiny, které mají prostor svobodně tvořit, nečekají na to, co pro ně připraví vedení. Nespolehají se na to, co dostanou, ale zařídí si věci samy. Samy se rozhodnou, co je pro ně nejdůležitější, a jdou si za tím.
- ✦ **Spolupráce:** Každý člen má v družině stejnou váhu, nikdo není přehlížen. Když jeden kvůli zdravotnímu omezení nemůže nosit těžké batohy, ostatní mu s nákladem pomohou. Všichni chápou, že aby byli úspěšní, musí fungovat celá družina, ne pouze jednotlivci.
- ✦ **Aktivní podíl všech členů:** Pokud skautky a skauti přicházejí na schůzku s očekáváním „Tak co si pro nás dneska připravili?“, je vlastně jedno, zda si to pro ně připravil dospělý vedoucí, nebo o něco

málo starší rádce. Pokud přípravu celé schůzky nesou na bedrech rádci, jsou vlastně nedospělými vedoucími. Mají fungovat spíše jako koordinátoři, kteří poskytují prostor jednotlivým členům družiny, aby realizovali vlastní praštěné nápady. Někdo přijde s bezva hrou, kterou si přečetl v časopise *Skaut*. Jiný se nadchnul do radioamatérství a chtěl by s družinou vyzkoušet, které kanály chytanou na rádiu, které sám postavil. Další objevil v nedalekém okolí jeskyni, kterou by stálo za to prozkoumat. Co když je tam schovaný poklad? Rádce je podporuje v tom, aby se nebáli se svými nápady přicházet, a zajišťuje, aby každý měl prostor. A rovným dílem sám připravuje družině dobrodružství.

✿ Podíl družin na demokratickém řízení oddílu:

Několik družin dohromady tvoří oddíl. To však není totéž, že oddíl se rozpadá na družiny. S nadsázkou by se dalo říci, že tam, kde skutečně funguje družinový systém, by oddíl zanikl, pokud by se družiny rozpadly. Rádci jsou klíčovými postavami oddílové rady, oni se společně rozhodují, co se bude dít. Přinášejí k tomu podněty od svých družin. Vedoucí je podporuje a vede, pomáhá jim udržovat směr, ale neřídí. Vytváří jim prostor a podmínky pro realizaci jejich snů a plánů.

PŘIJEĎ NA WORKSHOPY

Na ústředí jsme dali dohromady skupinu lektorů, kteří sami vedou nebo vedli oddíly s fungujícím družinovým systémem. A získali jsme projekt, který nám umožní realizovat 70 celodenních workshopů na téma družinového systému po celé republice. Každý až pro 20 účastníků. To je celkem 1400 skautských vedoucích, kteří mohou pod vedením zkušených lektorů svůj oddíl někam posunout.

Připravený program provede účastníky čtyřmi kroky:

- 1 Porozumění družinovému systému** – na jakých stojí principech, jak má fungovat, čím je užitečný a proč je důležitý. Jak se pozná funkční družinový systém a jaké jsou symptomy, že nefunguje úplně dobře.
- 2 Analýza vlastní oddílové reality** – které aspekty družinového systému ve tvém oddílu fungují a které nikoliv. Tedy analýza reálného stavu konkrétního oddílu, nejen teoretické povídání.
- 3 Formulace cíle** – prostor k rozmyšlení, co konkrétního bys chtěl ve svém oddílu změnit v souvislosti s družinovým systémem. Pokud u tebe družinový systém už nějak funguje, může to být třeba jen dílčí věc – třeba zavést pravidelné vzdělávání rádců na oddílových radách, nebo dát družinám více prostoru na táboře. Některé oddíly ale mohou chtít družinový systém nastartovat úplně od začátku.
- 4 Představení nástrojů k rozvoji družinového systému** – na workshopu dostaneš k dispozici širokou škálu nástrojů a konkrétních tipů, jak družinový systém posílit. Vybereš si z nich ty, které ti nejlépe pomohou realizovat cíl formulovaný v předchozím kroku.

Workshopy jsou primárně určeny vedoucím oddílů, jejich zástupcům a dalším členům vedení, kteří pracují se skautkami a skauty (oddíloví rádci, patroni družin). Workshop však není určen pro rádce družin: nejedná se o rádcovské vzdělávání. K tomu mají sloužit především pravidelné oddílové rady, na kterých se rádci kromě plánování schůzek a výprav učí také skautským dovednostem či hrají hry, které pak mohou využít v činnosti svých družin. Doplňkem rádcovského vzdělávání jsou pak rádcovské kurzy.

Ze zkušenosti víme, že družinový systém může mít mnoho podob. Někde jsou družiny skutečně vrstevnické – tak, jak se ten který rok sejdou nováčci ve vlčatech, spolu rostou až do skautského věku, pak družina zaniká. Jinde mají věkový rozptyl – rádci je třeba 14 nebo 15, nejmladšímu nováčkovci 11 nebo 12. Členové družinou „prorůstají“ a družina je stálá, některé mají už úctyhodnou tradici. Někde se rádci vzdělávají hlavně na oddílových radách, jinde mají své patrony (starší rovery), kteří jsou jim mentory. Takových rozdílů je spousta, každý má své výhody i nevýhody. **Workshop nepředstavuje jeden „správný“ model družinového systému**, ale vede k přemýšlení o přínosech a úskalích různých variant a jejich vztahu k hlavním principům, na kterých družinový systém stojí. ➔

A co světlušky a vlčata?

Družinový systém je v plné šíři uplatnitelný pouze u skautek a skautů: benjamínci a světlušky s vlčaty nejsou ještě dostatečně zralí na samostatnou činnost bez přítomnosti dospělého vedení. Roveři potřebují také jiný přístup – o mnoho svobodnější, s dostatkem prostoru pro vlastní vedení. Máme však celou řadu věkově smíšených oddílů, ve kterých funguje vedle sebe roj světlušek či smečka vlčat, jedna nebo dvě družiny skautek či skautů a k tomu pár roverů. I pro vedoucí těchto oddílů má workshop smysl. Družinový systém může fungovat i v prostředí, které neodpovídá původní B-Pho představě o oddíle složeném čistě z chlapců skautského věku. Nelze jej sice provozovat s vlčaty, ale se staršími skauty či mladšími roveři, kteří vlčata pomáhají vést, lze pracovat podobně jako s rádci skautských družin. Kromě toho lze uplatňovat vybrané prvky družinového systému a připravovat tak světlušky či vlčata na hladký přechod do družin. Více se k tomu dočtete třeba ve *Skautingu* z prosince 2019.

Jak se mohu na workshop přihlásit?

Jedná se o vzdělávání „na klíč“, takže nejlepší je domluvit se na středisku, okrese nebo kraji, že seminář chcete absolvovat. Domluvit se s organizátory workshopů na termínu, sehnat potřebný počet účastníků (nejméně 15) a zajistit potřebné prostory. O zbytek se postarají organizátoři: lektoři přijedou za vámi a hradíme veškeré náklady spojené se seminářem (pronájem místa, občerstvení). Termíny workshopů budeme zveřejňovat na stránce projektu. Pokud nemáš možnost uspořádat u sebe ve středisku vlastní, můžeš se přidat k takovému, který ti bude vyhovovat místem a časem. Pro případ trvající pandemie máme k dispozici i online variantu (ale pokud to aspoň trochu půjde, chceme se jí vyhnout). A pokud jsi z oddílu, kde družinový systém funguje skvěle, přijď také. Tvé zkušenosti se budou velmi hodit ostatním účastníkům, lektoři je zaznamenají a použijí na dalších školeních. Můžeš tak pomoci celé řadě oddílů!

KDE SE DOZVÍM VÍC?

- ✿ Bližší informace k workshopům včetně termínu pro přihlašování a kontaktu na organizátory najdeš na webu ds.skaut.cz.
- ✿ Kromě příruček od B-P zmíněných v textu doporučujeme příručku Ondřeje Kupky – Dicka nazvanou *Družinový systém* a starší, ale stále aktuální příručku Jaroslava Nováka – Bračky *Junácká družina* (upravená a znovu vydaná Milošem Zapletalem v roce 1992 pod názvem *Skautský oddíl II* v edici *Skautské prameny*).
- ✿ Užitečné články jsou v tematickém čísle *Skautingu* z prosince 2019 *Co je podstatné na družinovém systému?* Další potom v rubrice *Oddíl-družina* z ročníku 2017/18.
- ✿ Konkrétní dotazy lze pokládat také na facebookovém SkautFóru – vždy je dobré nejprve zkusit svůj dotaz vyhledat s pomocí lupy vpravo nahoře a ověřit tak, zda se téma už neřešilo. ✘

**ZDENKA OUŘADOVÁ
– TÁMHLE**

Bývalá vedoucí jednoho dívčího oddílu v Plzni, nyní plně pohlčená střediskovým děním a přípravou nově vznikajícího ČLK na západě Čech.

Velký balvan se dá posunout společně

Jak jsem předávala oddíl

Před dvěma lety touto dobou jsem cítila, že nastala správná chvíle začít s oddílovou radou (OR) pracovat na svém odchodu z pozice vedoucí a na předávání oddílu. Spolu se svou zástupkyní jsme se i dříve pokoušely v OR otázku nástupnictví otevírat, i tak bylo tenkrát na poradě jasné oznámení záměru odejít z funkce vedoucí plné emocí, jež násobily dlouhé roky, po něž jsem v čele oddílu stála. Všechny mladší členky OR, které se nyní měly vedení chopit, jsem jako světlušky nebo skautky přijímala do oddílu já. Jiné fungování v oddílu si zatím neuměly představit. Pamatuju si, že jsme to pár týdnů musely všechny vstřebávat a já se v tu dobu cítila dost nejistě. *Jak na novou roli připravit novou vedoucí? Jak pomoci nové OR? Na co se soustředit teď hned? Kdy to komu říct? A jak to udělat co nejlíp?* Všechno jsem to zprvu brala na sebe, protože přece JÁ jsem ta, která oddíl předává. Nevěděla jsem, jak to celé uchopit a jak s oddílovou radou o předávání mluvit. Hodně se mi ale ulevilo, když jsem si uvědomila, že i předávání můžeme dělat způsobem, jakým jsme v našem týmu zvyklé dělat vše. Společně. I tyto kroky můžeme s radou vymýšlet u jednoho stolu a mluvit o nich otevřeně. Zvlášť proto, že se předávání týká každé z nás.

Největší obavu ve mně budila skutečnost, že v OR není dostatek skautsky kvalifikovaných členek. I když jsme se snažily k účasti na kurzech průběžně členky motivovat, šlo to ztuha. Především kvůli tomu, že mezi námi odstupujícími a novým vedením je skoro desetiletá propast – mladší členky OR vlastně pořádně neviděly nadšení, se kterým se z kurzu člověk vrací, a tak je zatím bohužel odrazovaly obavy z cizího kolektivu, který je na kurzu čeká, *zbytečná* předtucha něčeho náročného a zdání, že o příštích prázdninách se to bude hodit víc. A také pořádně necítily opravdovou potřebu kvalifikace.

CO PRO ÚSPĚŠNOU ZMĚNU VEDENÍ MŮŽE UDĚLAT KAŽDÝ Z NÁS?

Všechny jsme se znovu sešly a hodně mluvily o tom, jak vypadá oddílová rada v tuto chvíli, a hlavně o tom, jakou OR potřebujeme mít v okamžiku předání. Následně jsme vše daly na papír. Sepisovaly jsme si nejmenší detaily, ale i podstatné body, na kterých bylo nutné zapracovat, díky čemuž bylo jasné vidět, že nadšení a odvahy jít do toho máme. A také nás je v OR celkem dost a cítíme se spolu dobře. Zato chybí

vůdcovky, ale i čekatelky a dostatek zdravotníků. My odcházející jsme sice počítaly, že i po předání budeme oddílu nápomocné a například na táboře zastaneme chybějící funkce, ale vše jsme se snažily směřovat ke stavu, který jsme si představovaly jako ideální startovní pozici pro nové vedení. Jako nejpodstatnější ze setkání nám vyplynul úkol pro členky rady, jež se chtěly na činnosti oddílu podílet i po jeho předání – *každá se během následujícího roku vydá na jeden kurz.*

Většina z oddílové rady vzala výzvu za svou. Tím spíš, že jsme se na všem shodly společně, nejednalo se o žádné nařízení a měly jsme k tomu jasný důvod. Některé vedoucí se vzdělávat odmítly a rozhodly se, že v oddíle po předání působit nebudou. Zní to možná ostře, ale ve skutečnosti to bylo spíš osvobozující. Jejich odchod z OR se dal očekávat i tak, aktivní zapojení v oddíle nebylo v souladu s jejich osobními plány. Věděly jsme, na čem jsme, s kým do budoucna počítat. A také jsme se mohly s odcházejícími náležitě rozloučit.

SPOLEČNÝ ZÁŽITEK A DOBRÝ START NA VORU

S domluveným uspořádáním nové OR jsme vyrazily na VOR – tedy Víkend pro oddílové rady. Sice jsme byly zvyklé jednou do roka vyjet na víkendovou poradu, na které jsme si kromě plánování užívaly i tvoření a společný čas, nicméně víkendové setkání s dalšími oddílovými radami na Oikos VORu nás překvapilo všechny. Nečekanou energii si odtud odvezly i ty starší z nás – předáním oddílů přece skauting nekončí a je tolik příležitostí, kam se skautsky vrhnout! Mladší na VORu okusily *kurzovou náladu* a díky tomu si snáz dovedly představit, že kvalifikační kurz může být i fajn zážitek. Skvělé bylo, že se náš tým mohl bavit o našich konkrétních problémech s lidmi mimo oddíl. Už jen pojmenování naší situace pomohlo směřovat další kroky. Navíc rozhovor s někým, kdo to dokázal a čerstvě předal oddíl, byl pro nás povzbuzující. Z VORu jsme odjížděly stmelené společným zážitkem a skvěle nastartované na nový skautský rok.

FOTO: KLÁRA MOJOVÁ — VENTY

FOTO: KLÁRA MOJOVÁ — VENTY

NA KURZY NEJEN PRO KVALIFIKACI

Někdy by se mohlo zdát, že je potřeba absolvovat kurz hlavně z důvodu kvalifikace, bez které nemůže dojít k oficiálnímu předání. Během roku, kdy jsem vedla oddíl už společně se svou nástupkyní, nás potkaly další momenty, díky nimž jsem si uvědomila přínosnost absolvování kurzu. Pro začínajícího vedoucího může být kurz inspirativní setkáním s dalšími skauty, kteří se nachází ve stejné situaci, a může s nimi tím pádem sdílet své obavy i nápady. Může také pomoci vytvořit si vlastní vůdcovský styl, a tak skrze inspiraci odjinud nový vedoucí zvládne snáz uchopit své vize. Kurz také ukáže možnosti, jak se co dá ve skautské praxi pojmout. Snažila jsem se hodně, abych nové vedoucí nedávala příklad jen jedné správné cesty, abych nepředávala jen to své know-how, ale dala prostor pro hledání jejich vlastních cest. I tak bylo nutné hodně věcí vysvětlit svou optikou. Mám za to, že být jen teoretické znalosti, které by nová vedoucí načerpala na kurzu, nás mohly těchto strastí ušetřit.

JAK TO U NÁS DOPADLO?

Ačkoli přišla *covid situace*, většina členek z oddílové rady se minimálně o jeden stupeň kvalifikačně posunula. Troufám si tvrdit, že se v nové OR díky tomu změnilo nahlížení na kurzy. Holky ztratily ostych a vidí u sebe navzájem, že je přirozené vydat se na kurz a vracet se z něj s nadšením. Dalo by se říct, že odbourání strachu z účasti na kurzu u několika jedinců napomůže tohoto strachu zbavit i zbytek týmu. Už i ty mladší, které do týmu rady přibýly teprve nedávno, odkoukávají, že je přirozené se nějak skautsky vzdělávat.

Termín slavnostního předání před celým oddílem se několikrát posunul (A co v uplynulém roce ne?) a všechny jsme se ho účastnily v roušce, ale i tak jsem s radostí oddíl předala do rukou nové vedoucí, za kterou stojí pevný tým, jenž na sobě dokáže pracovat. I když získání kvalifikace bylo nečasované natěsno a vlastně se to celé takto povést nemuselo, věřím, že nové OR může být tato zkušenost ku prospěchu a díky tomu bude s kurzy pracovat dlouhodoběji a vědoměji. ✖

JAROSLAV PETŘÍK – AUSTRALAN
Lektor workshopů
k družinovému systému.

Vaření na sněhu

Ideální program pro družiny

„Sraz na výpravu v sobotu 17. 3. v 8.00 na náměstí, návrat v neděli v 16.00 tamtéž. S sebou povinnou výbavu na vícedenní výpravu. Družiny se domluví na jídelníčku a potřebné suroviny si nakoupí předem (budeme na horách ve srubu, obchod bude daleko a zavřeny). Vařit se bude na venkovních ohništích, vezměte si proto z družinového vybavení kotlíky.“

Běžné zadání na oddílovou výpravu, avšak s jedním podstatným detailem: družiny se musí domluvit, co budou celý víkend jíst a kdo co nakoupí. Příprava na výpravu se tak najednou stává cvičením v plánování a spolupráci. „Těstoviny s tuňákem a buřtguláš jíme pořád, nemůžeme vymyslet něco lepšího? Co třeba opéct si v tom ohni brambory?“ „A já bych chtěl vyzkoušet tu vychytávku, jak pod kotlíkem upečeš chleba. Dovedete si to představit? Na večeri čerstvý, ještě teplý chleba?“

Úkol prověřit i spolehlivost jednotlivých členů. „Ten Rosomák je takový kozel, to aspoň nemohl dát vědět, že nakonec nepojede? Jak teď budem péct ten chleba, když jsme bez mouky?“ Tady už nejde o to, jak družina obstojí v hrách a soutěžích. Když se pořádně nedomluví, bude zkrátka o hladu. A ostatní družiny se jí mohou buď vysmát, nebo projevit šlechetnost a podělit se o vlastní zásoby. Skutečná zkouška skautských hodnot v praxi. Navíc to vede k praktické dovednosti, kterou všichni využijí. Vždyť umět vařit je mnohem cennější než dobře hledat papírky po lese nebo spolehlivě rozdrtit soupeře ve famfrpálu. Uvolňuje také ruce vedení, které rázem nemusí trávit čas vymýšlením jídelníčku, nákupy a vařením. Vícedenní výpravu s celým oddílem tak zvládne třeba jeden dospělý.

Kdysi jsme s oddílem v únoru uspořádali netradiční soutěž nazvanou *Vaření na sněhu*. Družiny dostaly za úkol uvařit jeden určený pokrm (v prvním roce to byla bramboračka) a druhé jídlo dle jejich vlastního výběru. Dovoleno bylo použít jen základní suroviny (žádné polévky z pytlíku či Kuře na paprice od Vitany). Družiny prokázaly spoustu dovedností: dohodnout se na vybraném pokrmu, donést z domu potřebné suroviny, rozdělat oheň na sněhu, na ohni uvařit. Hodnocení porotou bylo spíše z legrace, kuchtíci si hlavně ochutnávali svá jídla navzájem.

Gluky to tak bavilo, že *Vaření na sněhu* je dodnes tradičním oddílovým podnikem. Stále se jmenuje stejně, přestože sníh bývá už jen málokdy. Je to jednoduché, nepotřebuje to žádné velké přípravy ze strany vedení – a přitom je to tak úžasné skautské. A může to být dobrá průprava, aby pak družiny zvládly stravování třeba na vícedenní výpravě. Zkusíte to také? ✕

JAROSLAV PETŘÍK – AUSTRALAN
Koordinátor výchovných zpravodajů.

Zima v plném proudu, nejvyšší čas plánovat tábor...

Alespoň pokud to berete poctivě. Oddílovým radám a výchovným zpravodajům proto přinášíme několik tipů, jak uchopit plánování letošního tábora za správný konec. Ať už připravujete tábor v podobném stylu jako ten loňský, nebo chystáte formát úplně jiný, vždy se hodí navázat na dřívější zkušenosti.

K reflexi táborů již pět let slouží *Hodnocení kvality*. Teď však přibyl nový nástroj: *Semafor pro tábory* ([skaut.cz/semaphor](https://www.skaut.cz/semaphor)). Ačkoliv slouží primárně k sebehodnocení, může být užitečnou pomůckou i při plánování: stačí přeformulovat otázky z „jak to bylo“ na „jak to chceme mít“. Nástroj vás provede klíčovými oblastmi přípravy tábora, otevře otázky k přemýšlení, podnítl diskusi a v části nazvané *Inspirace* přinese spoustu zdrojů ke studiu. Nástroj je členěn do pěti základních oblastí, těmi jsou: zázemí, lidé, řízení a plánování, program a činnost a působení navenek. S oddílovou radou tak můžete přehledně rozfázovat přípravu tábora do několika kratších setkání. Nebo si vyberete jen ty oblasti, které byste rádi příští rok vylepšili.

Je dobré poslat odkaz na *Semafor* ostatním ještě před prvním setkáním. V klidu si ho tak zvládnou projít a rozmyslí si odpovědi na jednotlivé otázky. Nebo se ponoří do nabídnutých článků, knih a přednášek. Na radu tak možná přijdou otevřenější novým pohledům a své argumenty budou mít podložené.

Tábor je vrcholem celoroční činnosti. V každém vlčeti, světlušce, skautce či skautovi, ale i vedoucím či R&R může tábor posílit lepší stránky duše a pomoci ovládnout ty temné. Díky *Semaforu* tak třeba nezapomenete na rozvoj nejen holek a kluků v oddíle, ale i spolupracovníků ve vedení. Mají dostatek prostoru svobodně a samostatně přispívat k táborové činnosti, učí se při tom nové věci a vidí v nich smysl?

Nebo vymyslíte, jak na táboře posílit družinovou činnost a zodpovědnost rádkyň a rádců – družiny mohou samostatně plnit táborové úkoly (např. postavit stany, sprchu, či stoly a lavice do kuchyně). Rádkyňe a rádci pak mohou na večerních táborových poradách reflektovat činnost skautek a skautů ve svých družinách a společně diskutovat, jak je lépe koordinovat.

Části věnované výchovnému prostředí a skautské výchovné metodě v inspiračním dílu *Semaforu* vám třeba pomohou nastartovat důležitou diskusi o tom, které táborové cíle jsou skutečně hodnotné a které programové prvky opravdu nezbytné. Pokud vám *Semafor* do vašeho přípravého procesu nezapadá, můžete ho vzít na tábor s sebou a opřít se o něj při hodnocení. ✕

POŘIĎTE PRO VEDOUCÍ

podpůrné materiály na skautském obchodě

Skautské Odborky pro skauty a skautky, Skautská stezka pro oddílové rady a Rádcovský zápisník. Co mají tyto publikace společného? Poradí, jak v oddíle pracovat, vytvářet program a jak jednotlivé nástroje správně zapojit. Jsou to základní příručky pro naše vedoucí, rádce a rádkyně a mají za cíl co nejvíce usnadnit a zkvalitnit práci.

skaut.cz/obchod

4camping.cz

Největší nabídka outdoorového a turistického vybavení v ČR!
290 značek • 185 000 ks zboží skladem • 2 660 výdejních míst

Vítěz **SHOPROKU** 2019
sportovní vybavení

vše skladem,
zítra u vás

poradíme s výběrem
telefon, e-mail, chat

290 značek, největší
výběr na jednom místě

SHOWROOM 10 000 m²

VÝSTAVA STANŮ
28. 5. - 22. 8. 2021

VÍCE INFO

www.4camping.cz
www.vystavastanu.cz

PRODEJNY

Praha (5*), Brno, Plzeň, Bratislava,
Ostrava, Hradec Králové, Liberec,
Pasohlávky, Vranovská pláž